

บทที่ ๓

สภาพปัจจุบันของ

๑. จังหวัดปัตตานี
๒. ชุมชน เมืองปัตตานี
๓. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

๑. สภาพปัจจุบันของจังหวัดปัตตานีลักษณะทางกายภาพของจังหวัดปัตตานี-ที่ตั้ง (ดูแผนที่ ๓.1 ประกอบ)

จังหวัดปัตตานี เป็นจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่ไม่มีพรมแดนติดต่อกับประเทศสหพันธรัฐมาเลเซีย ตั้งอยู่ชายฝั่งทะเลด้านตะวันออกของภาคใต้ หรือชายฝั่งตะวันตกของอ่าวไทยตอนล่าง ระหว่าง ละติจูด $6^{\circ}32'48''$ กับ $6^{\circ}56'48''$ เหนือ และละติจูด $101^{\circ}1'18''$ กับ $101^{\circ}35'15''$ ตะวันออก¹ มีเนื้อที่ประมาณ 2,109.62 ตารางกิโลเมตร² หรือ 1,318,512.5 ไร่ โดยมีอาณาเขตดังนี้

ทิศเหนือ	จดอ่าวไทย
ทิศใต้	จดอำเภอเมือง และอำเภอบาเจาะ จังหวัดนราธิวาส อำเภอเมือง และอำเภอรามันท์ จังหวัดยะลา
ทิศตะวันออก	จดอ่าวไทย
ทิศตะวันตก	จดอำเภอเทพา และอำเภอบันนังสวย จังหวัดสงขลา

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

1. กรมแผนที่ทหาร, แผนที่จังหวัดปัตตานี มาตรฐาน 1: 50,000 ลำดับชุด L 7017
ระหว่าง 5222 I , 5111 II , 5222 III
2. สำนักงานสถิติแห่งชาติ, สำนักนายกรัฐมนตรื, สมุดรายนงานสถิติจังหวัดปัตตานี, โรงพิมพ์
ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย . 2519

- ลักษณะทางกายภาพ

1. ภูมิประเทศ (ดูแผนที่ 1 ประกอบ) จังหวัดปัตตานีมีชายฝั่งทะเลยาวถึง 116.40 กม.¹ พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่ม และมีน้ำท่วมในฤดูฝน แต่ถ้าเป็นพื้นที่ที่อยู่ริมฝั่งทะเลจะมีน้ำทะเลไหลท่วมบ่า พื้นที่ในฤดูแล้ง ทำให้สภาพดินชายฝั่งเป็นดินเค็ม ฝาด และมีความกระด้างสูง² เช่นอำเภอหนองจิก อำเภอเมืองฯ อำเภอปะนาเระ และอำเภอสายบุรี จะถูกน้ำเค็มไหลเข้ามาตามลำคลองทำให้เป็นอุปสรรคแก่การประกอบอาชีพของราษฎรเกี่ยวกับการเกษตร

ทางทิศเหนือ และทิศตะวันตกของจังหวัดปัตตานี คือบริเวณที่ตั้ง อำเภอเมือง อำเภอหนองจิก อำเภอโคกโพธิ์ อำเภอยะหริ่ง และอำเภอปะนาเระ มีลักษณะเป็นที่ราบลุ่ม เป็นพื้นที่กว้าง และยาวต่อเนื่องกัน ส่วนใหญ่ใช้ทำนา ทำสวนมะพร้าว และทำนาเกลือ ถ้าเป็นที่ดอนหรือเนินเขาเดี่ยวๆ มักจะใช้ประโยชน์ในการทำสวนยางพารา สวนผลไม้ และพืชอื่นๆ

ทางด้านทิศใต้และทิศตะวันออก ส่วนใหญ่ เป็นที่ดอนมีเนินเขาเล็กๆ เดี่ยวๆ อยู่กระจัดกระจายทั่วไป ส่วนใหญ่ใช้ปลูกผลไม้และยางพารา ได้แก่ท้องที่อำเภอปะนาเระ บางส่วน อำเภอสายบุรี อำเภอปาเยอ กิ่งอำเภอไม้แก่น และกิ่งอำเภอทุ่งยางแดง ระหว่างเนินเขา เป็นที่ราบซึ่งมักใช้สำหรับเพาะปลูกข้าว

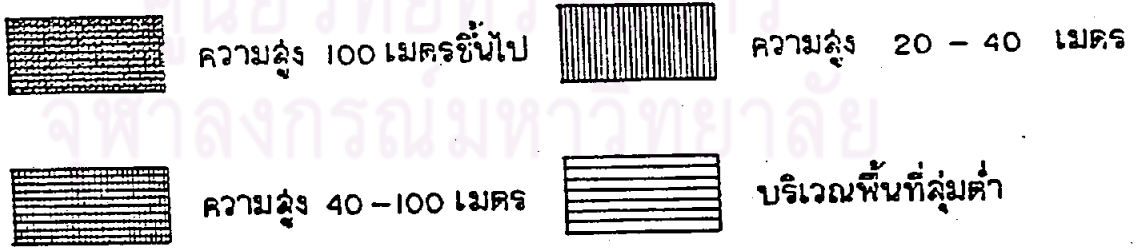
นอกจากลักษณะภูมิประเทศดังกล่าวแล้ว จังหวัดปัตตานี ยังมีลักษณะภูมิประเทศเป็นภูเขาอีกด้วย ภูเขาที่สำคัญคือ เทือกเขาสันกาลาคีรี ซึ่งบางส่วนอยู่ในท้องที่ตำบลทรายขาว

1. ฉวีวรรณ วรรณประเสริฐ และคณะ. ประเพณีที่ช่วยส่งเสริมการผสมผสานทางสังคมระหว่างชาวไทยพุทธกับชาวไทยมุสลิม. กรุงเทพมหานคร, สถาบันเอเชีย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2525 หน้า 10
2. จิตติมา ระเด่นอาหมัด. ปัจจัยทางภูมิศาสตร์และสังคมที่มีผลต่อการย้ายเข้า และย้ายออกของประชากรในจังหวัดปัตตานี; แผนกวิชาภูมิศาสตร์ ภาควิชาสังคมศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, วิทยาเขตปัตตานี, 2527 หน้า 9

อ่าวไทย

- - - - - เขตจังหวัด   - - - - - เขตอำเภอ   (●) ที่ตั้งจังหวัด   (●) ที่ตั้งอำเภอ   (○) ที่ตั้งกิ่งอำเภอ

แสดงลักษณะภูมิประเทศ

แผนที่ 1

มาตราส่วน 1 : 500,000

คำบลุงพลา คำบลปากถ่อ คำบลป่าบอน และคำบลนาประจู้ อำเภอโคกโพธิ์ นอกนั้น เป็นภูเขาเล็กๆ ซึ่งกระจัดกระจายอยู่ทั่วไป ทางด้านใต้ของจังหวัด

- ลักษณะดิน

สภาพดินโดยทั่วไปของจังหวัด เป็นดินเหนียว

และดินร่วนปนทราย ประมาณร้อยละ 49.5¹ ของพื้นที่จังหวัด โดยแยกสภาพดินตามลักษณะได้ ดังนี้

ดินทรายจัดที่มีระดับความอุดมสมบูรณ์ของดินต่ำ และมีการระบายน้ำเร็วมากเกินไป ส่วนใหญ่อยู่ในท้องที่อำเภอยะหริ่ง อำเภอปะนาเระ มีประมาณร้อยละ 5.8 ของพื้นที่จังหวัด

ดินเหนียวจัด มีระดับความสมบูรณ์ปานกลาง ถึงค่อนข้างสูงมีการระบายน้ำเร็ว ส่วนใหญ่อยู่ในเขตอำเภอโคกโพธิ์ ติดต่อกับอำเภอยะรังจนถึงอำเภอเมือง อำเภอหนองจิก และ อำเภอสายบุรี มีประมาณร้อยละ 38 ของพื้นที่จังหวัด

ดินร่วนปนทราย ชนิดที่มีการระบายน้ำดี และมีการระบายน้ำเลวมีระดับความสมบูรณ์ของดินต่ำ ส่วนใหญ่อยู่ในเขตอำเภอมายอมีประมาณร้อยละ 11.5 ของพื้นที่จังหวัด

และบริเวณที่เป็นภูเขา เนินเขา ป่าไม้และอื่นๆ ส่วนใหญ่อยู่ในเขตอำเภอโคกโพธิ์ มายอ ยะหริ่ง และ สายบุรี มีประมาณร้อยละ 44.7 ของพื้นที่จังหวัด

- แหล่งน้ำ (ดูแผนที่ 2 ประกอบ) เพื่อการอุปโภค บริโภค และการเกษตร

มีดังต่อไปนี้

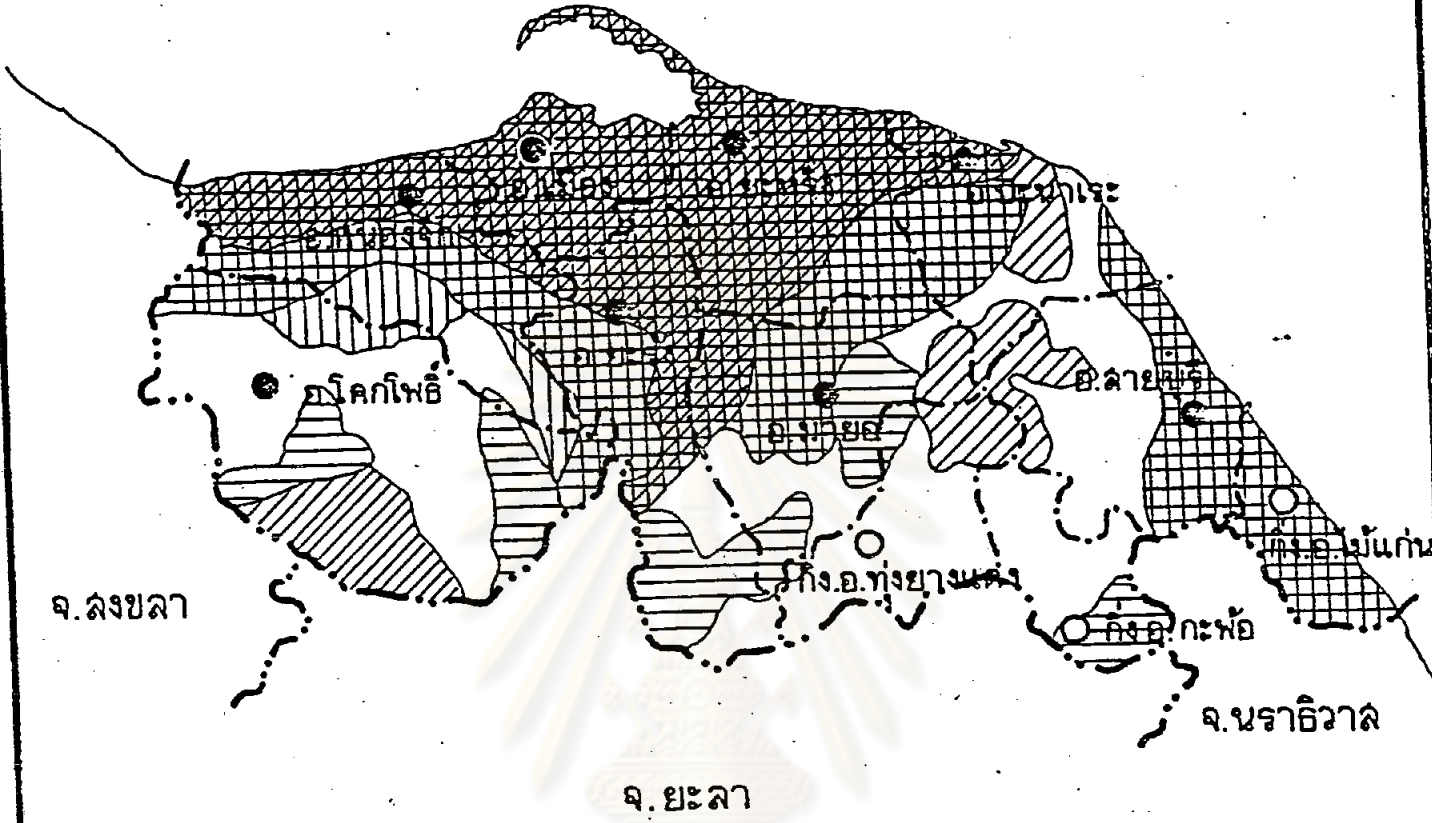
แม่น้ำปัตตานี ยาวประมาณ 120 กิโลเมตร ต้นน้ำเกิดจากภูเขาทางทิศใต้ในอำเภอเบตง จังหวัดยะลา ไหลเข้าเขตจังหวัดปัตตานี ผ่านอำเภอโคกโพธิ์ ยะรัง หนองจิก และอำเภอเมืองปัตตานี ออกสู่ทะเลอ่าวไทย ที่ปากน้ำปัตตานี

แม่น้ำสายบุรี ยาวประมาณ 150 กิโลเมตร ต้นน้ำเกิดจากภูเขาชายแดนตอนใต้ อำเภอแว้ง จังหวัดนราธิวาส ผ่านอำเภอรามัน จังหวัดยะลา แล้วเข้าเขตอำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี ไหลออกทะเลที่ปากอ่าว ในเขตตำบลตะลุบัน

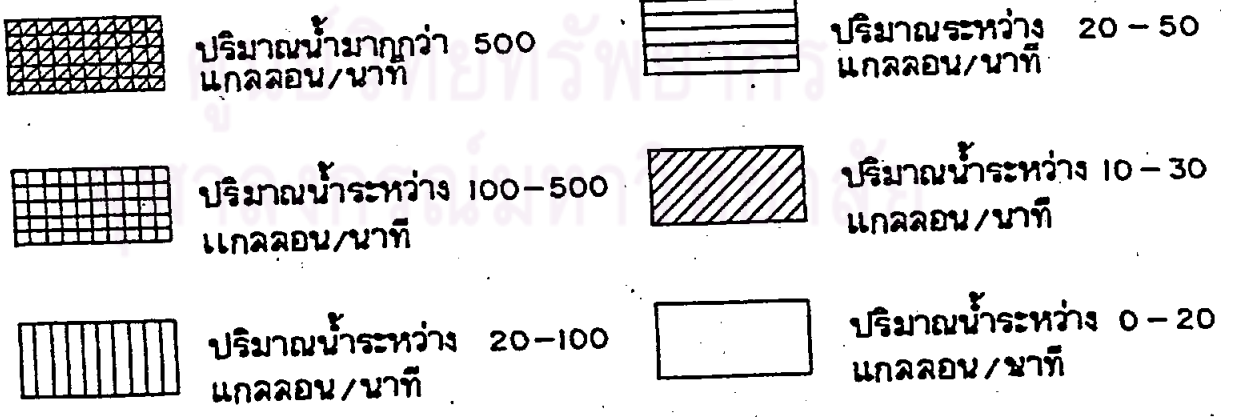
---

1. กองวางแผนภาค, สำนักงานเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, แผนพัฒนาจังหวัด เร่งรัดพัฒนาชายแดนภาคใต้ พ.ศ. 2520-2524

อ่าวไทย

--- เขตจังหวัด ---   - - - - - เขตอำเภอ   ที่ตั้งจังหวัด   ที่ตั้งอำเภอ   ที่ตั้งกิ่งอำเภอ

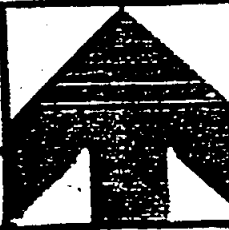

แสดงแหล่งน้ำใต้ดิน

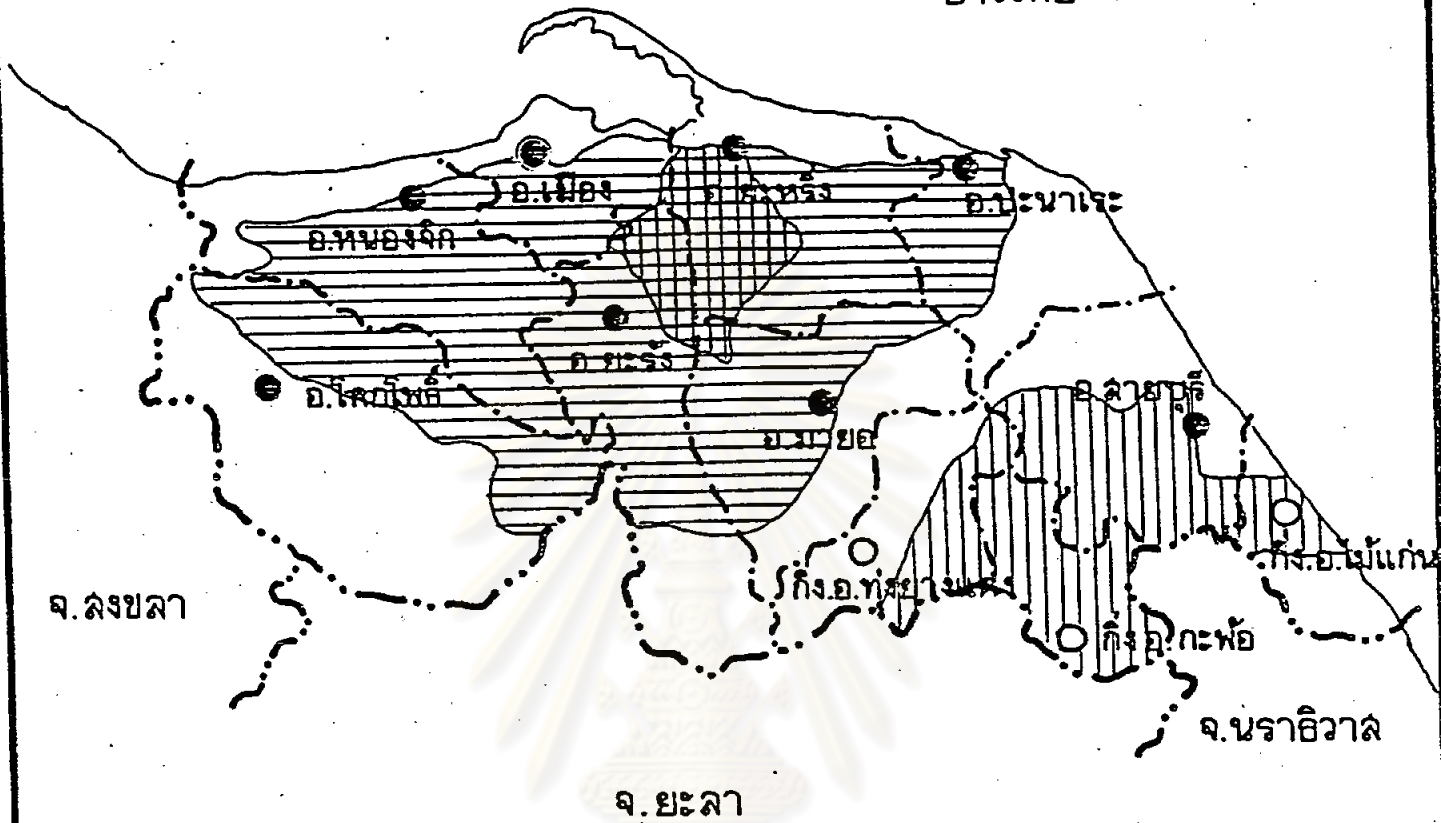
แผนที่ 2

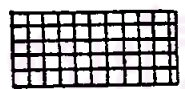
มาตราส่วน 1 : 500,000

อ่าวไทย

- - - - - เขตจังหวัด   - - - - - เขตอำเภอ
 ที่ตั้งจังหวัด
 ที่ตั้งอำเภอ
 ที่ตั้งกิ่งอำเภอ

พื้นที่ชลประทานที่สร้างเสร็จแล้ว

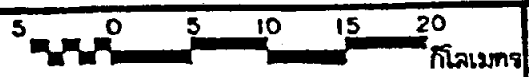

พื้นที่ชลประทานที่กำลังดำเนินการ

พื้นที่ชลประทานที่จะสร้างต่อไป

แสดงพื้นที่เขตโครงการชลประทาน แผนที่ 3

มาตราส่วน 1 : 500,000

แม่น้ำยะหริ่ง ต้นน้ำเกิดจากภูเขาสันปันน้ำของเทือกเขาอโยธยา ไหลผ่านอำเภอยะหริ่ง ลงสู่อ่าวปัตตานี ยาวประมาณ 10 กิโลเมตร

และเนื่องจากสภาพภูมิประเทศของจังหวัด หันที่อยู่ติดกับชายฝั่งทะเลอ่าวไทย หันที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่ม และเพราะเหตุว่าทางตอนใต้สุดของประเทศมีทิวเขาแนวยาว ซึ่งเป็นต้นกำเนิดของแหล่งน้ำอยู่ในบริเวณพื้นที่เขตติดต่อระหว่างประเทศไทยกับ สหพันธรัฐมาเลเซีย ดังนั้นในช่วงฤดูฝนลำน้ำต่างๆ ก็จะระบายลงสู่ที่ราบทางตอนเหนือและลงสู่อ่าวไทยที่จังหวัดปัตตานี ในเขตอำเภอเมืองฯ อำเภอหนองจิกอำเภอยะหริ่ง และอำเภอสายบุรี โดยเฉพาะแม่น้ำปัตตานีนั้นมีความลาดชันในคอนต้นน้ำมาก เมื่อเวลาฝนตกจะมีน้ำไหลลงมาอย่างฉับพลันทำให้เกิดน้ำท่วมบริเวณอำเภอบันนังสตา ลงมาถึงจังหวัดยะลาเป็นประจำ เมื่อดำน้ำไหลออกสู่ที่ราบในจังหวัดปัตตานี ซึ่งมีความลาดชันน้อยน้ำจึงไหลช้า การระบายน้ำไม่ทันทำให้เกิดน้ำล้นเอ่อในทุ่งราบ เป็นเวลานานซึ่งก่อให้เกิดความเสียหายต่อการเพาะปลูก ส่วนในฤดูแล้ง ปริมาณน้ำในแม่น้ำจะไหลน้อยลง ทำให้น้ำทะเลหนุนเข้ามาในแม่น้ำบริเวณพื้นที่ใกล้ชายฝั่งน้ำจะเค็มและมีรสกร่อย ไม่สามารถนำมาใช้เพื่อบริโภค และการเกษตรกรรมได้

ส่วนปริมาณน้ำฝน ในช่วงฤดูฝนซึ่งจะอยู่ในช่วงเดือนสิงหาคมถึง เดือนมกราคม โดยเฉลี่ยมากกว่า 200 มม. ต่อเดือน ซึ่งมีปริมาณมากพอต่อการเกษตร โดยไม่ต้องอาศัยน้ำจากการชลประทาน เว้นแต่ในระหว่างเวลาที่ฝนทิ้งช่วงจึงจะอาศัยน้ำจากการชลประทาน

สำหรับน้ำใต้ดินนั้น จากการสำรวจของกรมทรัพยากรธรณี พบว่าแหล่งน้ำบาดาลที่ขุดพบในพื้นที่จังหวัดปัตตานี มีคุณภาพของน้ำอยู่ในเกณฑ์ สามารถนำมาอุปโภคได้ แหล่งน้ำที่ขุดพบมีตั้งแต่ปริมาณน้อย หรือไม่มีเลยจนถึง 500 แกลลอนต่ออนาที ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับ ขนาดความของบ่อน้ำบาดาล บริเวณที่ขุดได้ปริมาณน้ำมากได้แก่ พื้นที่ทางตอนเหนือของจังหวัด ส่วนบริเวณทางตอนใต้จะได้ปริมาณน้อย

นอกจากนี้ยังมีน้ำจากการชลประทาน ในโครงการชลประทานต่างๆ อีกด้วย

ลักษณะภูมิอากาศ จังหวัดปัตตานีตั้งอยู่ใน เขตอิทธิพลของภูมิอากาศแบบฝนเมืองร้อนตลอดปี ซึ่งภูมิอากาศแบบนี้จะมีฝนตกทุกเดือนตลอดปี และเนื่องจาก เป็นจังหวัดติดทะเล อากาศจึงอบอุ่นมีฤดูกาล 2 ฤดูคือ ฤดูร้อน เริ่มตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ถึงเดือนกรกฎาคม และฤดูฝน เริ่มตั้งแต่เดือนสิงหาคม ถึงเดือนมกราคม

- การแบ่งพื้นที่การปกครอง (ดูแผนที่ ๔ และตารางที่ ๓.1 ประกอบ)

ในปี 2525 จังหวัดบึงกาฬ แบ่งเขตการปกครองออกเป็น 8 อำเภอ 3 กิ่งอำเภอ 111 ตำบล 578 หมู่บ้าน¹ การแบ่งพื้นที่ชุมชนหนาแน่นในรูปของเทศบาลนี้ 2 แห่ง และในรูปของสุขาภิบาล มี 8 แห่ง

1. เขตเทศบาล พื้นที่เขตเทศบาลในจังหวัดบึงกาฬ มีอยู่ 2 แห่ง คือเทศบาลเมืองบึงกาฬ มีเนื้อที่ประมาณ 4.78 ตารางกิโลเมตร ตั้งอยู่ในท้องที่อำเภอเมืองบึงกาฬ เป็นศูนย์กลางสำคัญในทุกๆ ด้าน ทั้งด้านการบริหาร การปกครอง การเศรษฐกิจ และการศึกษาของจังหวัด ในปี 2525 มีจำนวนประชากร 35,004 คน² ความหนาแน่นประชากร 7,323 คน/กม.² เทศบาลตำบลตะลุง มีเนื้อที่ประมาณ 7.50 กม.² ตั้งอยู่ในท้องที่อำเภอสายบุรี ซึ่งเป็นศูนย์กลางการปกครองและการค้าของอำเภอ ในปี 2525 มีจำนวนประชากร 9,519 คน ความหนาแน่นประชากร 1,169 คน/กม.² รวมพื้นที่เทศบาลทั้งสองแห่งประมาณ 12.28 กม.² หรือประมาณร้อยละ 0.61 ของพื้นที่ทั้งจังหวัด

2. เขตสุขาภิบาล ได้แก่พื้นที่ที่เป็นที่ตั้งของชุมชนที่มีความสำคัญรองลงมาจากชุมชนเขตเทศบาล ส่วนใหญ่จัดตั้งขึ้นในชุมชนย่านการค้า ซึ่งสามารถมีรายได้พอที่จะสร้างสรรค์ความเจริญให้กับท้องถิ่นนั้นๆ ได้ จังหวัดบึงกาฬ มีสุขาภิบาล 8 แห่ง รวมเนื้อที่ประมาณ 27.1 กม.² หรือประมาณร้อยละ 1.35 ของพื้นที่จังหวัด

3. พื้นที่นอกเขตเทศบาล และสุขาภิบาล ครอบคลุม พื้นที่การปกครอง คิดเป็นเนื้อที่ประมาณ 1973.37 กม.² หรือประมาณร้อยละ 98.03 ของพื้นที่จังหวัด ในปี 2525 มีความหนาแน่นประชากร ประมาณ 204 คน/กม.²

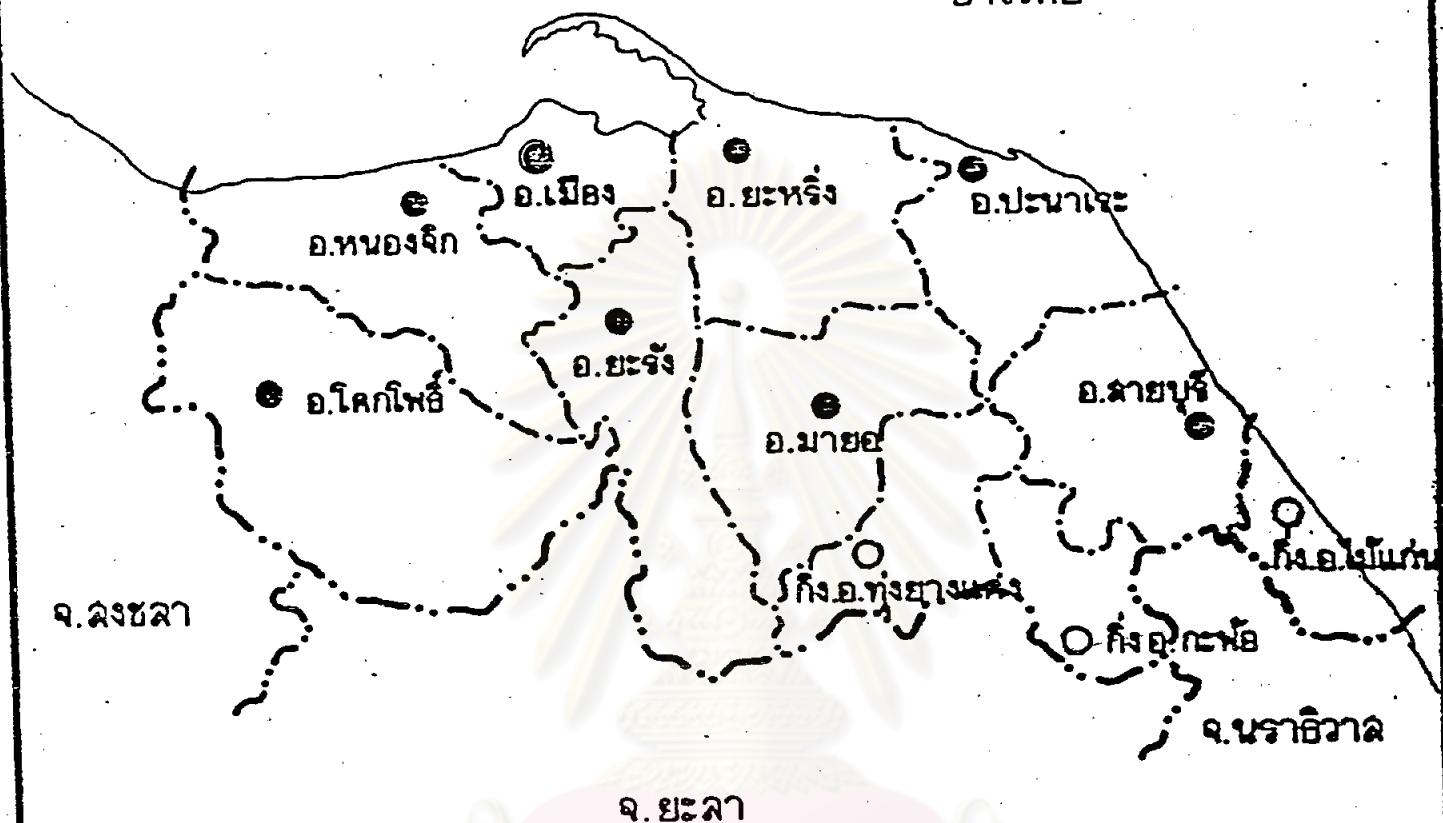
1. สำนักงานพาณิชย์จังหวัดบึงกาฬ, รายงานเศรษฐกิจจังหวัดบึงกาฬ "ข้อมูลการค้า พ.ศ.

2525" หน้า 3

2. กองทะเบียนราษฎร กรมการปกครอง

อำเภอไทย

- - - - - เขตจังหวัด   - - - - - เขตอำเภอ   ● ที่ตั้งจังหวัด   ● ที่ตั้งอำเภอ   ○ ที่ตั้งกิ่งอำเภอ

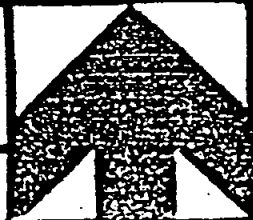
ศูนย์วิทยุโทรพยากร
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แสดงเขตการปกครอง ปี 2525

แผนที่ 4

มาตราส่วน 1 : 500,000

ตารางที่ 3.1 การแข่งขันที่การปกครองจังหวัดปัตตานี พ.ศ. 2528

เขตการปกครอง	จำนวนตำบล	จำนวนหมู่บ้าน	เทศบาล	สุขาภิบาล
1. อำเภอเมืองปัตตานี	13	62	1	-
2. อำเภอสายบุรี	11	57	1	-
3. อำเภอโคกโพธิ์	13	90	-	2
4. อำเภอยะรัง	12	68	-	1
5. อำเภอยะหริ่ง	18	79	-	2
6. อำเภอปะนาเระ	10	50	-	1
7. อำเภอมายอ	13	55	-	1
8. อำเภอหนองจิก	12	66	-	1
9. กิ่งอำเภออัมกัน	2	13	-	-
10. กิ่งอำเภอทุ่งยางแดง	4	19	-	-
11. กิ่งอำเภอกะพ้อ	3	19	-	-
รวม	111	578	2	8

ที่มา : สำนักงานจังหวัดปัตตานี

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

- การคมนาคมและการขนส่ง (ดูแผนที่ 5 ประกอบ) จังหวัดบึงคานี เป็นจังหวัดหนึ่งที่มีความสะดวกในการคมนาคมขนส่งทั้งทางบก ทางน้ำ และทางอากาศ

ทางบก¹ ติดต่อกับทั้งทางรถยนต์ และทางรถไฟ

ก. ทางรถยนต์ มีเส้นทางที่ติดต่อกับจังหวัดใกล้เคียงคือ

- ทางหลวงแผ่นดิน

สายบึงคานี - กรุงเทพฯ ระยะทาง 1,424 กิโลเมตร

สายบึงคานี - ยะลา (ผ่านอำเภอยะรัง) ระยะทาง 38 กิโลเมตร

สายบึงคานี - ยะลา (ผ่านสี่แยกนาเกตุ อำเภอกอไผ่)
ระยะทาง 58.40 กิโลเมตร

สายบึงคานี - นราธิวาส ระยะทาง 100 กิโลเมตร

สายบึงคานี - ทาดใหญ่ ระยะทาง 136 กิโลเมตร

สายบึงคานี - สงขลา ระยะทาง 131 กิโลเมตร

- ทางหลวงจังหวัด

สายปะนาเระ - มายอ- ยะรัง ระยะทาง 36 กิโลเมตร

สายนาประดู่ - ทรายขาว อำเภอกอไผ่ ระยะทาง 7.75 กิโลเมตร

สายสายบุรี - รือเสาะ (จังหวัดนราธิวาส) ระยะทาง 40 กิโลเมตร

สายตลาดนัดป่าเรไร - รามัน (จังหวัดยะลา) ระยะทาง 35 กิโลเมตร

สายหัวคลอง - บ้านนอก อำเภอยะรัง ระยะทาง 3 กิโลเมตร

- ทางหลวงชนบท เป็นถนนเชื่อมระหว่างตำบล หมู่บ้านในเขตท้องที่

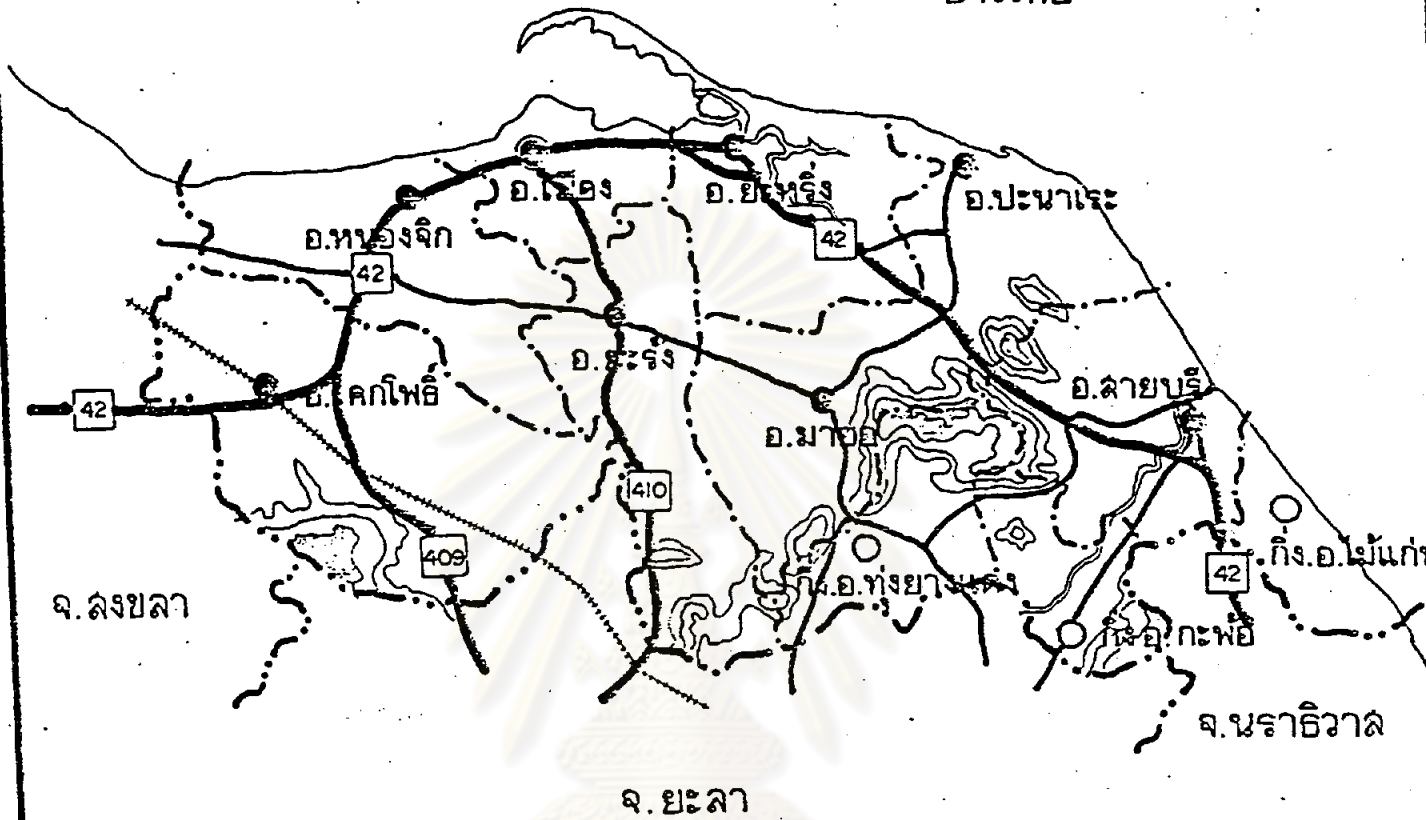
อำเภอต่างๆ เป็นถนนลูกรัง มีทั้งหมด 233 สาย

ข. ทางรถไฟ มีสถานีรถไฟที่อำเภอกอไผ่ ห่างจากตัวจังหวัดประมาณ 26 กิโลเมตร และสถานีนาประดู่ ห่างจากตัวจังหวัดประมาณ 29 กิโลเมตร

ทางน้ำ มีเรือสินค้ารับส่งสินค้าระหว่าง กรุงเทพฯ-บึงคานี-นราธิวาส-สิงคโปร์ จอดเทียบท่าที่ปากอ่าวบึงคานี มีท่าเรือที่ให้เรือจอดรับและส่งสินค้าในเขตอำเภอเมืองบึงคานี และอำเภอสายบุรี

1. จังหวัดบึงคานี . บรรยายสรุปจังหวัดบึงคานี 2522. (อัครสำเนา) หน้า 6.7

อ่าวไทย

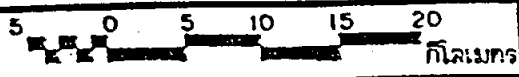

- - - - - เขตจังหวัด   - - - - - เขตอำเภอ   ที่ตั้งจังหวัด   ที่ตั้งอำเภอ   ที่ตั้งกิ่งอำเภอ

ทางหลวงแผ่นดิน
 ทางหลวงจังหวัด
 ทางรถไฟ
 เส้นชั้นความสูง

แสดงโครงข่ายคมนาคม

แผนที่ 5

มาตราส่วน 1 : 500,000

ทางอากาศ มีสนามบินพาณิชย์อยู่ที่ตำบลหนองจิก ตรงข้ามค่ายอังกูทบริหาร ห่างจากตัวจังหวัด 16 กิโลเมตร

สภาพเส้นทาง ทางหลวงแผ่นดิน และทางหลวงจังหวัดที่ใช้ติดต่อระหว่างอำเภอโดยทั่วไปนั้น ส่วนใหญ่จะเป็นถนนลาดยางแอสฟัลท์ สภาพถนนเชื่อมระหว่างอำเภอและจังหวัดอยู่ในสภาพดี ส่วนเส้นทางที่ใช้ติดต่อทั้งในระดับตำบลและหมู่บ้านมีปริมาณเพียงพอ แต่ว่าเป็นถนนดินและถนนลูกรัง ในฤดูฝนจึงประสบปัญหาการคมนาคมติดต่อในบางท้องที่ สำหรับระยะเวลาของการเดินทางติดต่อระหว่างอำเภอเมืองมัตตานี กับอำเภอต่างๆ นั้นสามารถติดต่อกันภายในระยะเวลาไม่เกิน 1 ชั่วโมง ส่วนการติดต่อระหว่างตำบลต่างๆ กับอำเภอเมืองนั้นอาจจะต้องใช้เวลามากกว่า 1 ชั่วโมง ซึ่งจะมากเท่าใดนั้นขึ้นอยู่กับที่ตั้ง ของตำบลว่าห่างจากเส้นทางคมนาคมมากน้อยเพียงใด ตลอดจนลักษณะ และสภาพทางที่จะออกสู่เส้นทางคมนาคมหลักโดยจะต้องใช้ทางเกวียนหรือทางเดินเท้า แต่พอจะกล่าวสรุปได้ว่า การติดต่อเพื่อทำกิจกรรมต่างๆ กับอำเภอเมืองนั้นสามารถเดินทาง ไป-กลับ ได้ภายในระยะเวลา 1 วัน

ปริมาณการจราจรในแต่ละเส้นทาง ส่วนมากเป็นยานพาหนะประเภทรถโดยสารมากกว่ารถบรรทุก ในปี 2521¹ เส้นทางที่นับว่ามีปริมาณการจราจรโดยเฉลี่ยต่อวันมากที่สุดคือ ช่วงเส้นทางระหว่างอำเภอโคกโพธิ์ - อำเภอหนองจิก - อำเภอเมืองมัตตานี - อำเภอยะหริ่ง และช่วงเส้นทางระหว่างอำเภอยะหริ่งกับจังหวัดยะลาตามเส้นทางหลวงสายมัตตานี - ยะลา - เบตง ก็จะมีปริมาณการจราจรประมาณ 2,400 คันต่อวัน จะเห็นว่าการติดต่อของชุมชนระหว่างจังหวัดนั้นจังหวัดมัตตานีกับจังหวัดยะลาที่มีการติดต่อมากที่สุดทั้งนี้ เนื่องจาก

- จังหวัดมัตตานีอยู่ใกล้กับจังหวัดยะลามากกว่าจังหวัดอื่น เช่น จังหวัดนราธิวาส และจังหวัดสงขลา

- ประชากรของจังหวัดมัตตานีที่อาศัยอยู่ในบริเวณทางตอนใต้ของอำเภอโคกโพธิ์ และอำเภอยะหริ่งจะอยู่ใกล้กับอำเภอเมืองยะลา จึงทำให้มีกนิยมติดต่อธุรกิจการค้า และการใช้บริการจากอำเภอเมืองยะลา มากกว่าอำเภอเมืองมัตตานี และ

- สถานีรถไฟยะลา ยังเป็นชุมทางขนถ่ายสินค้าเพื่อส่งสินค้าเข้าและออกจากจังหวัดมัตตานี เช่นเดียวกับสถานีโคกโพธิ์ และนาประจู่

1. สำนักผังเมือง, กองผังภาค, โครงการวิเคราะห์ข้อมูลระดับจังหวัด จังหวัดมัตตานี 2524 หน้า 3

การขนส่ง¹ มีผู้ประกอบการขนส่งที่ได้รับอนุญาต 3 บริษัท คือ

- บริษัทพิธานพาณิชย์ จำกัด

จากมัตตานี - ยะลา ระยะทาง 38 กิโลเมตร

จากปะนาเระ - ยะลา ระยะทาง 60 กิโลเมตร

- บริษัทมัตตานีขนส่ง จำกัด

จากมัตตานี - นราธิวาส ระยะทาง 100 กิโลเมตร

จากโคกโพธิ์ - ยะลา ระยะทาง 42 กิโลเมตร

จากมัตตานี - ยะลา ระยะทาง 50 กิโลเมตร

- บริษัท ท.ส. ภาคใต้ขนส่งจำกัด

จากมัตตานี - ทาดใหญ่ ระยะทาง 136 กิโลเมตร

นอกจากนี้ยังมีบริษัทไทยเดินรถและรถร่วมของบริษัทขนส่งจำกัด (บ.ข.ส.) เดินรถระหว่างกรุงเทพฯ-มัตตานี-นราธิวาส และเส้นทาง กรุงเทพฯ - มัตตานี-ยะลา อีกด้วย โดยมีจำนวนเที่ยวการเดินรถประมาณ 6 เที่ยวต่อวัน¹

ส่วนจำนวนเที่ยวของการเดินรถระหว่างอำเภอนั้น (ดูตารางที่ 3.2 ประกอบ) เนื่องจากชุมชนของอำเภอต่างๆ ในจังหวัดมัตตานี จะตั้งเรียงรายตามเส้นทางหลวงแผ่นดิน การติดต่อกับอำเภอที่ห่างไกลจากจังหวัดจึงต้องผ่านอำเภอต่างๆ ตามเส้นทาง การเดินรถไม่ว่าจะเป็นเส้นทางระหว่างอำเภอหรือระหว่างจังหวัดจะใช้เส้นทางหลวงแผ่นดินเป็นส่วนมาก ดังนั้นจำนวนเที่ยวของการเดินรถ ตามที่มีข้อกำหนดไว้ต่อวันยังไม่สามารถจะบอกได้ว่าความสัมพันธ์ระหว่างอำเภอเมืองกับอำเภอต่างๆ มีมากน้อยกว่ากัน เท่าใด แต่จำนวนเที่ยวของเส้นทางเดินรถระหว่างจังหวัด จะเห็นได้ว่าชุมชนของจังหวัดมัตตานีกับจังหวัดยะลาจะมีการติดต่อกันมากกว่าจังหวัดนราธิวาส และสงขลา คือมีการเดินรถ วันละ 23 เที่ยวในเส้นทางหลวงสายมัตตานี - ยะลา และ 86 เที่ยวในเส้นทางหลวงสายบ้านนาเกตุ -บ้านเมือง-ยะลา

ส่วนการขนส่งทางรถไฟนั้น (ดูตารางที่ 3.3 ประกอบ) เฉพาะการขนส่งผู้โดยสารจากสถิติจำนวนผู้โดยสารจำแนกตามสถานีในเขตจังหวัดมัตตานี มี 2516-2521 พบว่า จำนวนผู้ให้บริการรถไฟในจังหวัดมีแนวโน้มลดลง ยกเว้นปี 2517 แสดงว่ากิจการรถไฟไม่เจริญขึ้นเท่าที่ควร

1. สำนักผังเมือง กองผังภาค, โครงการวิเคราะห์ข้อมูลระดับจังหวัด, จังหวัดมัตตานี 2524 หน้า 3

ทั้งนี้ อาจเนื่องจากผู้กั้นหันมานิยมในการเดินทางโดยรถยนต์ เนื่องจากเส้นทางคมนาคมมีความสะดวกมากขึ้น

ศูนย์วิทยพัธพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 3.2 ชื่อเส้นทาง, จำนวนรถตามข้อกำหนด และ จำนวนเที่ยวการเดินทางเดิรถดอร์วัน

เส้นทางหมายเลข	ชื่อเส้นทาง	จำนวนรถตามข้อกำหนด	จำนวนเที่ยวการเดินทางเดิรถดอร์วัน
453	หาดใหญ่ - โคกโพธิ์	15	10
454	หาดใหญ่ - ปัตตานี	15	36
457	ปัตตานี - นราธิวาส	24	56
458	ปัตตานี - ยะลา	25	134
460	โคกโพธิ์ - ยะลา	12	50
460	ปัตตานี - ยะลา	18	36

ที่มา : กองผังภาค สำนักงานผังเมือง กระทรวงมหาดไทย

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 3.3 จำนวนผู้โดยสารจำแนกตามสถานี ในเขตจังหวัดมิดดาบี พ.ศ. 2516 -2521

สถานี	(พันคน)					
	2516	2517	2518	2519	2520	2521
โตกโพธิ์	138.8	164.8	162.4	160.7	149.2	153.3
นาประดู่	79.0	96.0	95.0	74.8	62.3	61.1
ป่าไร่	55.0	62.7	65.6	53.8	45.5	42.1
คลองทราย	110.4	115.7	108.7	126.6	123.9	107.0
รวม	383.3	439.2	431.3	415.9	380.9	364.0
เพิ่ม (%)		14.58	-1.82	-3.55	-8.42	-4.43

ที่มา : การรถไฟแห่งประเทศไทย

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

1.2 โครงสร้างทาง เศรษฐกิจของจังหวัดปัตตานี

1. ผลิตภัณฑ์รวมจังหวัด (Gross Provincial Product : GPP)

มวลรวมผลิตภัณฑ์จังหวัดปัตตานี ปี 2523 ในราคาคงที่ ปี 2515 มีมูลค่าเท่ากับ 1,388.1 ล้านบาท จัดเป็นอันดับ 11 ของภาคใต้ คิดเป็นผลิตภัณฑ์รวมเฉลี่ยต่อบุคคล หรือประชาชนมีรายได้เฉลี่ยต่อคนต่อปี เท่ากับ 3,069 บาท ค่ากว่าระดับเฉลี่ยของภาคใต้ ซึ่งผลิตภัณฑ์รวมระดับภาคเฉลี่ยต่อบุคคล เท่ากับ 5,255 บาทต่อปี และจัดเป็นจังหวัดที่ประชาชนมีรายได้เฉลี่ยต่อคนต่อปีต่ำที่สุดของภาคใต้ด้วย

จากตารางที่ 3.4 โครงสร้างรายได้ของจังหวัดปัตตานี ปี 2523 รายได้สำคัญของจังหวัด คือ การเกษตรกรรม มูลค่า 614.5 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 44.27 ของรายได้ทั้งหมด ซึ่งเป็นสัดส่วนที่สูง เมื่อ เปรียบเทียบกับสาขาอื่นอีก 10 สาขา ซึ่งมีเพียงร้อยละ 55.73 ของรายได้ทั้งหมด จะ เห็นได้ชัดว่ารายได้สำคัญของจังหวัดปัตตานี คือ การเกษตรกรรม รองลงมาคือ การค้าส่งและค้าปลีก มูลค่า 228.5 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 16.46 ของรายได้ทั้งหมด

สำหรับสาขาย่อย 4 สาขา ของการผลิตสาขาเกษตร คือ กสิกรรม ปศุสัตว์ ประมง และป่าไม้ นั้น รายได้ทางด้านกสิกรรมมีมากที่สุด มีมูลค่า 299.9 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 21.61 ของรายได้ทั้งหมด และเป็นร้อยละ 48.8 ของรายได้สาขาเกษตรกรรม จังหวัดปัตตานี มีพืชเศรษฐกิจหลักที่สำคัญคือ ยางพารา มะพร้าว ข้าว และผลไม้อื่น ๆ นอกจากนี้ การประมงก็เป็นรายได้ที่สำคัญของจังหวัดเช่นกัน รายได้ประมงมีมูลค่า 252.4 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 18.18 ของรายได้จังหวัด และเป็นร้อยละ 41.07 ของรายได้เกษตรกรรม ซึ่งมีทั้งประมงน้ำจืด และน้ำเค็ม เนื่องจากจังหวัดปัตตานีมีพื้นที่ติดทะเลและมีสถานที่ส่งเสริมการเลี้ยงปลาจืดที่ อำเภอยะรัง ซึ่งเป็นศูนย์ส่งเสริมการเลี้ยงปลาจืดในภาคใต้ ในอนาคตการประมงจังหวัด น่าจะ เป็นสาขาที่มีความสำคัญมาก

เปรียบเทียบโครงสร้างการผลิตใน 2 ช่วงนี้ คือปี 2519 และปี 2523 ตารางที่ 3.5 พบว่าในช่วง 4-5 ปี มีอัตราเพิ่มร้อยละ 37.05 คิดเฉลี่ยอัตราเพิ่มร้อยละ 7.41 ต่อปี โครงสร้างที่มีการเปลี่ยนแปลงมากที่สุดคือ การผลิตสาขาการประมง เพิ่มถึงร้อยละ 66.3 ของปี 2519 รองลงมาคือ สาขาการกสิกรรม มีอัตราเพิ่มร้อยละ 41.35

ของปี 2519 สำหรับสาขาการศึกษานั้น ถึงแม้จะมีอัตราเพิ่มขึ้นแต่เป็นการเพิ่มในสัดส่วนที่ลดลงคือ จากร้อยละ 51.46 ในปี 2519 เพิ่มเป็นร้อยละ 48.80 ในปี 2523 มีอัตราเพิ่มเฉลี่ยร้อยละ 8.27 ค่ะปี สำหรับโครงสร้างการผลิตอื่นที่มีใช้การ เกษตร สาขาที่มีอัตราการเปลี่ยนแปลงมากที่สุด คือสาขาการค้าส่ง และค้าปลีก เพิ่มขึ้นร้อยละ 29.54 ของปี 2519 รองลงมาคือ สาขาการบริการ มีอัตราเพิ่มร้อยละ 21.13 ของปี 2519 แต่สัดส่วนของทั้ง 2 สาขานี้มิได้เป็นโครงสร้างรายได้ที่สำคัญของจังหวัด จึงไม่ได้ส่งผลกระทบต่อทำให้รายได้ในส่วนรวมของจังหวัดเพิ่มขึ้น

นอกจากนี้จากการเปรียบเทียบผลิตภัณฑ์รวมจังหวัด ในช่วงเวลาดังกล่าว จะสังเกตเห็นได้ว่า อัตราการเปลี่ยนแปลงในทุก ๆ สาขาการผลิต จะเพิ่มในสัดส่วนที่ลดลง ยกเว้นการผลิตในสาขา การประมง และการบริการ ที่มีอัตราการเปลี่ยนแปลงในสัดส่วนที่เพิ่มขึ้น

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตาราง 3.4 เปรียบเทียบผลิตภัณฑ์มวลรวมของจังหวัดปทุมธานี ตามราคาคงที่ ปี 2515

สาขาการผลิต	พ.ศ. 2519		2523		สัดส่วนร้อยละของปี 2523	% การเปลี่ยนแปลง	
	มูลค่า (ล้านบาท)	%	มูลค่า (ล้านบาท)	%		% 2519-2523	% เฉลี่ยต่อปี
สาขาเกษตรกรรม	453.6	44.79	614.5	44.27	44.27	35.47	7.
กสิกรรม	233.4	51.46	299.9	48.80	21.61	28.49	5.
ปศุสัตว์	62.5	13.78	62.1	10.11	4.47	- .64	-.
ประมง	145.4	32.05	252.4	41.07	18.18	73.59	14.
ป่าไม้	12.3	2.71	0.1	0.02	0.01	-99.19	-19.
สาขานอกเกษตร	559.1	55.21	773.6	55.73	55.73	38.37	7.
เหมืองแร่และย่อยหิน	0.5	0.09	3.8	0.49	0.27	660.00	132
อุตสาหกรรม	28.3	5.06	36.4	4.71	2.62	28.62	5
การก่อสร้าง	54.7	9.78	69.5	8.98	5.01	27.06	5
การไฟฟ้าและประปา	7.8	1.40	10.0	1.29	0.72	-83.46	-16
การคมนาคมและขนส่ง	98.2	17.56	115.3	14.90	8.31	17.41	3
การค้าปลีก-ส่ง	168.1	30.07	228.5	29.54	16.46	35.93	7
การธนาคาร-ประกันภัย	26.3	4.70	44.2	5.71	3.18	68.06	13
ที่อยู่อาศัย	26.7	4.78	28.5	3.68	2.05	6.74	1
การบริหารและ	44.0	7.87	73.9	9.55	5.32	67.95	13
ป้องกันประเทศ							
การบริการ	104.5	18.69	163.5	21.13	11.78	56.46	11
รวม	1,012.7	100.00	1,388.1	100.00	100.00	37.07	7
รายได้เฉลี่ยต่อ							

ประชากร (บาท)

ที่มา : ผลิตภัณฑ์ภาคและจังหวัด พ.ศ. ๒๕๒๓ กองบัญชาประชาชน สภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมฯ

ในปี 2523 จังหวัดปัตตานี มีรายได้จากภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา มากที่สุด ประมาณ 17 ล้านบาท รองลงมาคือภาษีเงินได้นิติบุคคล ประมาณ 12 ล้านบาท และ ภาษีการค้า ประมาณ 6.7 ล้านบาท

ตารางที่ 3.5 รายได้ของจังหวัดปัตตานี

ปี 2523 จำแนกตามประเภทภาษี

ประเภท	จังหวัดปัตตานี
ภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา	17,001,916.08
ภาษีเงินได้นิติบุคคล	12,131,256.84
ภาษีการค้า	6,655,075.29
อากรแสตมป์	1,854,325.28
อากรมหรสพ	1,316,761.35
รายได้อื่น ๆ	69,677.50
เงินเก็บได้ส่วนราชการอื่น	777,196.02
รวม	39,806,208.36

ที่มา : แผนพัฒนาการจังหวัดปัตตานี พ.ศ. ๒๕๒๓

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

องค์ประกอบด้านอาชีพของจังหวัดปัตตานี

จังหวัดปัตตานี มีรายได้เฉลี่ยต่อบุคคลค่าที่สุดในภาคใต้ ทั้งนี้เนื่องจาก เป็นจังหวัดที่มีจำนวนประชากรมากเป็นอันดับ 4 ของภาค รองจาก จังหวัดนครศรี-ธรรมราช สงขลา และสุราษฎร์ธานี แต่มีพื้นที่น้อยที่สุดในภาค ยกเว้นจังหวัดภูเก็ต ซึ่งเป็นเกาะ อาชีพที่สำคัญของจังหวัดปัตตานี พอสรุปได้ดังนี้

1. การเกษตรกรรม (ดูตารางที่ 3.7 ประกอบ) เป็นอาชีพที่สำคัญ และเป็นอาชีพหลักของชาวจังหวัดโดยเฉพาะ การทำนา จังหวัดปัตตานี มีการทำนากัน ทั่วไปทุกอำเภอ อำเภอที่มีการทำนามากที่สุด คือ อำเภอโคกโพธิ์ รองลงมาคือ อำเภอมายอ อำเภอหนองจิก อำเภอยะหริ่ง อำเภอสายบุรี อำเภอเมืองปัตตานี อำเภอปะนาเระ กิ่งอำเภอทุ่งยางแดง และกิ่งอำเภอไม้แก่น ตามลำดับ

ในปี 2523¹ มีเนื้อที่ทำนาประมาณ 312,895 ไร่ ผลผลิตข้าวได้ประมาณ 115,918 เมตริกตัน ผลผลิตข้าวต่อไร่ ของจังหวัดอยู่ในเกณฑ์ต่ำ การทำนาประสบปัญหา เรื่องน้ำ กล่าวคือในฤดูฝน น้ำจะท่วมนาเป็นเวลานาน เพราะระบายน้ำออกไม่ทัน และ ฤดูแล้งจะขาดแคลนน้ำ ทำให้ข้าวที่ผลิตได้ไม่เพียงพอกับการบริโภคภายในจังหวัด ข้าว จึง เป็นสินค้านำ เข้าประ เภทหนึ่งของจังหวัดปัตตานี

ยางพารา รายได้หลักของประชากรของจังหวัดปัตตานี มาจากการทำสวน ยางพารา อำเภอที่มีการทำสวนยางพารามากที่สุด คือ อำเภอโคกโพธิ์ รองลงมา คือ อำเภอมายอ กิ่งอำเภอทุ่งยางแดง อำเภอยะหริ่ง อำเภอสายบุรี ตามลำดับ นอกนั้น ก็มีสวนยางพารากันประปรายทั่วไปทุกอำเภอ ในปี 2523 มีเนื้อที่ทำสวนยาง ประมาณ 253,903 ไร่ เพิ่มจากปี 2518 ประมาณ 53,035 ไร่ เป็นยางพันธุ์พื้นเมืองประมาณ 378,464 ไร่ ให้ยางน้อยคุณภาพต่ำ ปริมาณผลผลิต 150 กิโลกรัมต่อไร่ต่อปี และเป็น ยางพันธุ์ใหม่ที่ปลูกทดแทนแล้วประมาณ 75,439 ไร่ ให้น้ำยางสูงประมาณ 300 กก.-

1. สำนักงาน เกษตรจังหวัดปัตตานี

มะพร้าว มีการปลูกกันทั่วไปทุกอำเภอ ปลูกมากที่สุดใน อำเภอสายบุรี รองลงมาคือ ยะหริ่ง มีเนื้อที่ปลูกมะพร้าวทั้งหมด 74,297 ไร่ ให้ผลผลิต 10,327.3 เมตริกตัน ส่วนใหญ่เป็นมะพร้าวที่ปลูกตามธรรมชาติ ไม่ได้รับการบำรุงรักษาเท่าที่ควร การเจริญเติบโตช้า

ไม้ผล จังหวัดปัตตานี มีเนื้อที่ทำสวนผลไม้ประมาณ 14,500 ไร่ ไม้ผลที่ปลูกได้แก่ เงาะ ทุเรียน ส้มต่าง ๆ ลางสาด ลองกอง มะม่วง และละมุด ส่วนใหญ่ปลูกในท้องที่ อำเภอสายบุรี อำเภอยะหริ่ง อำเภอโคกโพธิ์ อำเภอมายอ และอำเภอเมืองปัตตานี สำหรับพืชไร่อื่น ๆ ที่มีการปลูกได้แก่ ข้าวโพด ถั่วเหลือง ถั่วลิสง ถั่วเขียว มันเทศ และพืชผัก

นาเกลือ เป็นอาชีพประเภทหนึ่งที่ทำรายได้ให้แก่ประชากร ของจังหวัดปัตตานี มีเฉพาะพื้นที่ริมทะเล เช่นที่อำเภอเมืองปัตตานี และอำเภอยะหริ่ง มีเนื้อที่ประมาณ 2,300 ไร่ ผลิตเกลือได้ประมาณ 6,500 เกวียนต่อปี¹

การประมง จังหวัดปัตตานี มีความได้เปรียบทางด้าน การประมง เนื่องจากมีพื้นที่ชายฝั่งทะเล ยาวประมาณ 116.4 กม.² จังหวัดปัตตานีจับปลาได้มากเป็น ที่ 4 ของจังหวัดชายทะเลภาคใต้ ในปี 2523 มีราษฎรประกอบอาชีพประมงประมาณ 25,120 คน มีเรือประมงประมาณ 3,175 ลำ สัตว์น้ำของจังหวัดจะส่งไปขายทั้งในประเทศและต่างประเทศ คือส่งไปขายที่ สงขลา กรุงเทพฯ มาเลเซีย ยี่นิง และสิงคโปร์ การประมงจัดว่าเป็นอาชีพที่ทำรายได้ที่สำคัญของจังหวัด (ดูตารางที่ 3.8 ประกอบ)

1. สำนักงานจังหวัดปัตตานี, บรรยายสรุปจังหวัดปัตตานี 2522 .(อัคราเน่า) หน้า 5
2. งานเศรษฐกิจการประมงและแผนงาน กรมประมง, "สถิติการประมงแห่งประเทศไทย 2521" หน้า 119

ตารางที่ 3.6 ปริมาณการผลิต และมูลค่าผลผลิตพืชเศรษฐกิจ

จังหวัดบึงดำนี พ.ศ. 2523

ประเภท	พื้นที่เพาะปลูก (ไร่)	ผลผลิตรวม (ตัน)	มูลค่าประเมิน (ล้านบาท)
ยางพารา	253,903	14,301	243.12
มะพร้าว	74,297	10,327.3	82.62
ไม้ผล	14,500	1,933	94.16
ข้าว	312,895	115,918	370.94
ถั่วเขียว	28,000	3,640	25.48
ถั่วลิสง	3,800	684	6.16
ข้าวโพด	6,500	22,750,000 กก	11.38
รวม	693,895	-	833.86

ที่มา : สำนักงาน เกษตรจังหวัดบึงดำนี

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 3.7 ผลผลิตด้านการประมงของจังหวัดปัตตานี พ.ศ. 2523

ประเภทสัตว์น้ำ	ผลผลิต (ตัน)	มูลค่า (บาท)
สัตว์น้ำเค็ม	68,850	340,000,000
สัตว์น้ำจืด	170	1,700,000

ที่มา : สำนักงานทำเทียบเรือประมงจังหวัดปัตตานี

การทำป่าไม้ จังหวัดปัตตานี มีป่าสงวนแห่งชาติ 11 แปลง เนื้อที่ 89,121 ไร่ เป็นป่าเตรียมสงวน 2 แปลง เนื้อที่ 4,004 ไร่ ป่าสัมปทาน 1 แปลง เนื้อที่ 6,212 ไร่ คือป่าเลนยะหริ่ง อนุญาตให้ทำป่า ป่าเลนเพื่อเผ่าถ่าน ส่วนการทำไม้กระยาเลย ลักษณะสัมปทานยังไม่มี

2. การอุตสาหกรรม¹ การลงทุนด้านอุตสาหกรรมในจังหวัดปัตตานี เป็นลักษณะการแปรรูปผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรเป็นส่วนใหญ่ ประมาณร้อยละ 78 ซึ่งได้แก่ การสีข้าว ผลิตปลาบ่น สก๊ตน้ำมันมะพร้าว ผลิตปลากระป๋อง ผลิตภัณฑ์เกี่ยวกับยาง เป็นต้น และการลงทุนอุตสาหกรรมอื่น ทั้งที่มีได้ขึ้นเกี่ยวกับการเกษตร และอุตสาหกรรมประเภทเกี่ยวเนื่องกับการเกษตร ซึ่งมีอยู่ประมาณร้อยละ 22 ได้แก่ โรงงานทำอิฐ กระเบื้อง ช่อมเครื่องยนตร์รถยนต์ กิจการเกี่ยวกับการค่อเรือ ช่อมแซมเรือ ทำห้องเย็บ ทำน้ำแข็ง ฯลฯ เป็นต้น

ขนาดของโรงงานอุตสาหกรรมส่วนใหญ่ เป็นโรงงานขนาดเล็ก ใช้คนงานเพียงไม่กี่คน ได้แก่ โรงสีข้าว ซึ่งมีอยู่ประมาณ 496 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 63 ของโรงงานอุตสาหกรรมในจังหวัด นอกจากนี้ก็มีโรงงานทำกาแฟ โรงงานช่อมเครื่องยนตร์ เป็นต้น ส่วนโรงงานขนาดใหญ่มีเพียงไม่กี่แห่ง แต่ก็ เป็นอุตสาหกรรมหลักของจังหวัด

1. สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดปัตตานี พ.ศ. 2524

ทำรายได้ให้จังหวัดสูงกว่าโรงงานประเภทอื่น ได้แก่ โรงงานผลิตปลาป่น 3 แห่ง โรงงานผลิตปลากระป๋อง 2 แห่ง ห้างเย็น 4 แห่ง และโรงงานผลิตภัณฑจากยาง 3 แห่ง

แหล่งที่ตั้งของโรงงานอุตสาหกรรมส่วนใหญ่ ตั้งอยู่ใกล้แหล่งวัตถุดิบ เช่น โรงสีข้าวตั้งกระจายอยู่ตามอำเภอต่าง ๆ ที่เป็นแหล่งปลูกข้าว อำเภอโคกโพธิ์ มีโรงสีข้าวมากที่สุด จำนวน 129 แห่ง รองลงมาคืออำเภอมายอ มีโรงสีข้าวจำนวน 72 แห่ง

แต่เมื่อพิจารณาถึงอุตสาหกรรมทุกประเภทแล้ว อำเภอเมืองฯ. เป็นแหล่งที่ตั้งอุตสาหกรรมที่ใหญ่ที่สุดของจังหวัด ในปี 2524 มีโรงงานอุตสาหกรรมจำนวน 245 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 31 ของทั้งจังหวัด เนื่องจากเป็นศูนย์กลางความเจริญทางด้านคมนาคมขนส่ง การสื่อสาร และสาธารณูปโภค สาธารณูปการที่เอื้ออำนวยแก่โรงงานอุตสาหกรรม

3. การพาณิชย์ (ดูตารางที่ 3.8 ประกอบ) ศูนย์กลางทางการพาณิชย์ของจังหวัดปัตตานี รวมอยู่ที่อำเภอเมืองฯ. เพียงแห่งเดียวเท่านั้น ในปี 2524 มีบริษัทจำกัด 27 ราย ห้างหุ้นส่วนจำกัด 146 ราย ห้างหุ้นส่วนนิติบุคคล 3 ราย ร้านค้าย่อยจำนวน 1,869 ราย ผู้ประกอบธุรกิจคนต่างด้าว 333 ราย และตลาดสดจำนวน 2 แห่ง (เฉพาะในเขตอำเภอเมืองฯ.) ในอำเภอต่าง ๆ มีร้านค้าอยู่เป็นจำนวนน้อย นอกจากนี้ในเขตอำเภอเมืองฯ. ยังมีธนาคารออมสินและธนาคารพาณิชย์ตั้งอยู่มากที่สุด จำนวน 8 แห่ง ที่อำเภอสายบุรี มี 2 แห่ง และอำเภอโคกโพธิ์มี 1 แห่ง

ร้านค้าส่วนใหญ่เป็นประเภท อาหารและเครื่องดื่ม ดัดเย็บเสื้อผ้า เสริมสวย จำหน่ายของชำ และของเบ็ดเตล็ดทั่วไป สินค้าส่วนใหญ่มาจากกรุงเทพฯ และจังหวัดใกล้เคียง ระดับราคาสินค้าทั่วไปของจังหวัดปัตตานี จึงสูงกว่าจังหวัดใกล้เคียงเล็กน้อย

การค้าส่วนใหญ่เป็นตัวแทนสินค้าของบริษัทผู้ผลิตสินค้าในกรุงเทพฯ สำหรับการค้าปลีกไม่มีการขยายตัวหรือเติบโตขึ้น เพราะประชาชนในจังหวัดนิยมประกอบอาชีพด้านการเกษตร และเนื่องจากความไม่มั่นคงในการลงทุน ความไม่สงบและการเรียกค่าคุ้มครองจากโจรผู้ร้าย ทำให้คนจากที่อื่นไม่กล้ามาลงทุนด้วย

ตารางที่ 3.8 จำนวนร้านค้าที่จดทะเบียน ณ สำนักงานพาณิชย์จังหวัดบึงกาฬ
ปี 2525

ประเภท	จำนวน
บริษัทจำกัด	31
ห้างหุ้นส่วนจำกัด	166
ห้างหุ้นส่วนสามัญนิติบุคคล	3
ร้านค้าจดทะเบียน	2,488
ธนาคาร	12
โรงแรม	10
โรงพยาบาล	5
สถานธนาขุม	1
ตลาดสด (เฉพาะอำเภอเมืองบึงกาฬ)	2

ที่มา : สำนักงานพาณิชย์ จังหวัดบึงกาฬ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

4. การบริการ จังหวัดปัตตานีมีโรงแรม 10 แห่ง อยู่ในอำเภอเมือง 9 แห่ง อำเภอสายบุรี 1 แห่ง มีโรงพยาบาล 5 แห่ง อยู่ในอำเภอเมือง 3 แห่ง อำเภอปะนาเระ 1 แห่ง อำเภอสายบุรี 1 แห่ง สำหรับสถานเริงรมย์ประเภท บาร์ ในท้องถิ่น ไม่มี ส่วนสถานที่ท่องเที่ยวมีอยู่มาก ทั้งที่เป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ ชายทะเล ปุชนิยสถานและโบราณสถาน แต่มีคนมาท่องเที่ยวนี้ เนื่องจากขาดความมั่นคงปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน เพราะมีการเรียกค่าคุ้มครอง ชูว่างระเบิดตามสถานบริการ จับตัวเรียกค่าไถ่ และการก่อการร้ายของโจรผู้ร้ายอยู่เสมอ ทำให้ประชาชนในจังหวัด และจากจังหวัดอื่น ๆ ไม่กล้ามาท่องเที่ยว และลงทุนตั้งสถานบริการในจังหวัดปัตตานี

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

1.3 ลักษณะทางประชากรของจังหวัดปัตตานี

1. จำนวนประชากร ในปี พ.ศ. 2525 จังหวัดปัตตานี มีประชากรประมาณ 472,380 คน จากประชากรทั้งภาคใต้ จำนวน 6,046,203 คน คิดเป็นร้อยละ 7.8 ของภาคใต้ เป็นจังหวัดที่มีประชากรมากเป็นอันดับ 4 ของภาค รองจากจังหวัดนครศรีธรรมราช สงขลา และสุราษฎร์ธานี ความหนาแน่นของประชากรเฉลี่ย 214 คนต่อกม.² สูงกว่าความหนาแน่นเฉลี่ยของภาคใต้ซึ่งเท่ากับ 86 คนต่อกม.² และเป็นจังหวัดที่มีประชากรหนาแน่นที่สุดในภาคใต้ สภาพการเป็นเมืองของจังหวัดปัตตานี มีสัดส่วนระหว่างประชากรในเมือง และในชนบท ประมาณร้อยละ 16.2 และ 83.8 ตามลำดับ

1.1 โครงสร้างทางสังคมของประชากร ลักษณะโครงสร้างทางสังคม ของจังหวัดปัตตานี แตกต่างไปจากจังหวัดอื่น ๆ ของประเทศ ยกเว้นจังหวัดยะลา นราธิวาส และสตูล กล่าวคือ ประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลาม ประมาณร้อยละ 76.86 นับถือศาสนาพุทธ ร้อยละ 22.9 และศาสนาอื่น ๆ ร้อยละ 0.24¹ เป็นจังหวัดหนึ่งใน 4 จังหวัดภาคใต้ (สตูล ยะลา นราธิวาส ปัตตานี) ที่มีสภาพความเป็นอยู่ ขนบธรรมเนียม ประเพณีและวัฒนธรรม ตลอดจนภาษาที่ใช้ในชีวิตประจำวัน ที่แตกต่างไปจากประชาชน ส่วนอื่นของประเทศ ความแตกต่างดังกล่าวก่อให้เกิดปัญหาความไม่เข้าใจกันระหว่างประชาชนกับประชากรที่ต่างศาสนากัน และระหว่างประชาชนกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ ทำให้จังหวัดปัตตานี มีความล่อแหลมต่อการเคลื่อนไหวทางการเมือง และมักเป็นไปอย่างรุนแรง ดังนั้นในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2525-2529) จังหวัดปัตตานีจึง เป็นจังหวัด เจริญพัฒนาจังหวัดหนึ่งในการพัฒนาพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้

1. จิตติมา ระเด่นอาหมัด, ปัจจัยทางภูมิศาสตร์และสังคมที่มีต่อการย้ายเข้าและย้ายออกของประชากรในจังหวัดปัตตานี, แผนกวิชาภูมิศาสตร์, มหาวิทยาลัยสงขลา.

2. ขนาดของประชากรในระดับอำเภอ (ดูแผนที่ 6 และตารางที่ 3.9 ประกอบ)

จังหวัดปัตตานีในปี พ.ศ. 2525 มีประชากรใน 8 อำเภอ และ 3 กิ่ง-อำเภอ รวม 472,380 คน โดยมีขนาดประชากรในระดับอำเภอ เป็นกลุ่ม ๆ ดังต่อไปนี้

กลุ่มที่ 1. อำเภอที่มีประชากรมากที่สุด คือมากกว่า 70,000 คน เป็นอำเภอที่มีพื้นที่น้อยที่สุด แต่มีขนาดประชากรมากที่สุด มีอำเภอเดียวได้แก่ อำเภอเมือง-ปัตตานี ซึ่งเป็นที่ตั้งของเทศบาลเมืองปัตตานีด้วย มีประชากรประมาณ 77,027 คน

กลุ่มที่ 2. อำเภอที่มีขนาดประชากรระหว่าง 50,000 - 70,000 คน มีอยู่ 4 อำเภอ ได้แก่ อำเภอโคกโพธิ์ ทนองจิก ยะริงและอำเภอยะหริ่ง ส่วนใหญ่เป็นอำเภอที่มีพื้นที่ต่อ เนื่องจากอำเภอเมืองฯ ยกเว้นอำเภอโคกโพธิ์

กลุ่มที่ 3. อำเภอที่มีขนาดประชากรระหว่าง 30,000 - 50,000 คน มีอยู่ 3 อำเภอ ได้แก่ อำเภอสายบุรี (รวมเทศบาลตำบลละลุบัน) อำเภอมายอ และอำเภอปะนาเระ

กลุ่มที่ 4. อำเภอที่มีขนาดประชากรระหว่าง 10,000 - 30,000 คน มี 2 กิ่งอำเภอได้แก่ กิ่งอำเภอทุ่งยางแดง และกิ่งอำเภอกะพ้อ

กลุ่มที่ 5. อำเภอที่มีขนาดประชากร น้อยกว่า 10,000 คน ได้แก่ กิ่งอำเภอไม้แก่น เป็นกิ่งอำเภอที่แยกมาจากอำเภอสายบุรี มีประชากรประมาณ 7,421 คน

เป็นที่น่าสังเกตว่า อำเภอที่มีขนาดประชากรจำนวนมากและปานกลาง จะเป็นอำเภอที่มีพื้นที่ต่อ เนื่องจากพื้นที่อำเภอเมือง และส่วนใหญ่จะเป็นอำเภอที่อยู่ด้านทิศตะวันตกและทิศใต้ ของจังหวัด

3. ความหนาแน่นของประชากรในระดับอำเภอ

การกระจายตัวของประชากรในพื้นที่จังหวัดปัตตานีในปี 2525 สามารถแบ่งกลุ่มตามความหนาแน่นประชากรได้ 5 กลุ่มดังนี้ (ดูตารางที่ ๓.๔ และ แผนที่ ๖ ประกอบ)

กลุ่มที่ 1. ความหนาแน่นประชากรมากกว่า 1,000 คน/กม² มี 2 แห่ง คือ เทศบาล เมืองบัตดามิ ซึ่งมีความหนาแน่นสูงสุดถึง 7,323 คน/กม² และเทศบาล - ตำบลตะลุมน อำเภอสายบุรี มีความหนาแน่นประมาณ 1,221 คน/กม²

กลุ่มที่ 2. ความหนาแน่นประชากรระหว่าง 400 คน - 1,000 คน/กม² มีอำเภอเดียวคืออำเภอ เมืองบัตดามิ (ไม่รวมเทศบาล) มีความหนาแน่นประมาณ 418 คน/กม²

กลุ่มที่ 3. ความหนาแน่นประชากรระหว่าง 200 คน - 400 คน/กม² มี 4 อำเภอ ได้แก่ อำเภอยะริง หนองจิก ยะหริ่ง และอำเภอปะนาเระ ซึ่งมีความหนาแน่นประชากรเท่ากับ 315.1 , 255.5 , 247.4 และ 219.9 คน/กม² ตามลำดับ

กลุ่มที่ 4. ความหนาแน่นประชากรระหว่าง 100 คน - 200 คน/กม² มี 3 อำเภอ คือ อำเภอมายอ อำเภอโคกโพธิ์ และอำเภอสายบุรี (ไม่รวมเทศบาล - ตำบลตะลุมน) มีความหนาแน่นเท่ากับ 168.1 , 145.3 และ 144.6 คน/กม² ตามลำดับ

กลุ่มที่ 5. มีความหนาแน่นเบาบาง คือน้อยกว่า 100 คน/กม² เป็นกิ่งอำเภอทั้ง 3 แห่ง คือ กิ่งอำเภอกะพ้อ ห้วยยางแดง และกิ่งอำเภอไม้แก่น โดยมีความหนาแน่นประชากรประมาณ 99.9 , 87 และ 71.4 คน/กม²

อนึ่งการกระจายของประชากรบนพื้นที่ ซึ่งพิจารณาจากความหนาแน่นชั้น ย่อมขึ้นอยู่กับขนาดของพื้นที่และจำนวนประชากรบนพื้นที่นั้น ๆ ด้วย จากตารางที่ 3.9 จะเห็นว่า อำเภอที่มีพื้นที่มากที่สุดของจังหวัดได้แก่ อำเภอโคกโพธิ์ รองลงมาได้แก่ อำเภอหนองจิก ส่วนพื้นที่ที่ประชากรอยู่อย่างหนาแน่นที่สุดได้แก่อำเภอ เมืองบัตดามิ รองลงมาได้แก่อำเภอยะริง , หนองจิก , ยะหริ่ง ตามลำดับดังที่กล่าวแล้ว และ นอกจากนี้ส่วนใหญ่ประชากรจะหนาแน่นในบริเวณพื้นที่ที่เป็นชุมชน เมืองและพื้นที่ที่ค่อเนื่อง และความหนาแน่นจะลดลงในพื้นที่ที่อยู่ห่างออกไปซึ่งลักษณะดังกล่าวจะสอดคล้องกับ ลักษณะการกระจายตัวด้านขนาดประชากรระดับอำเภอด้วย

ตารางที่ 3.9 ความหนาแน่นประชากรรายอำเภอ จังหวัดบึงกาฬ

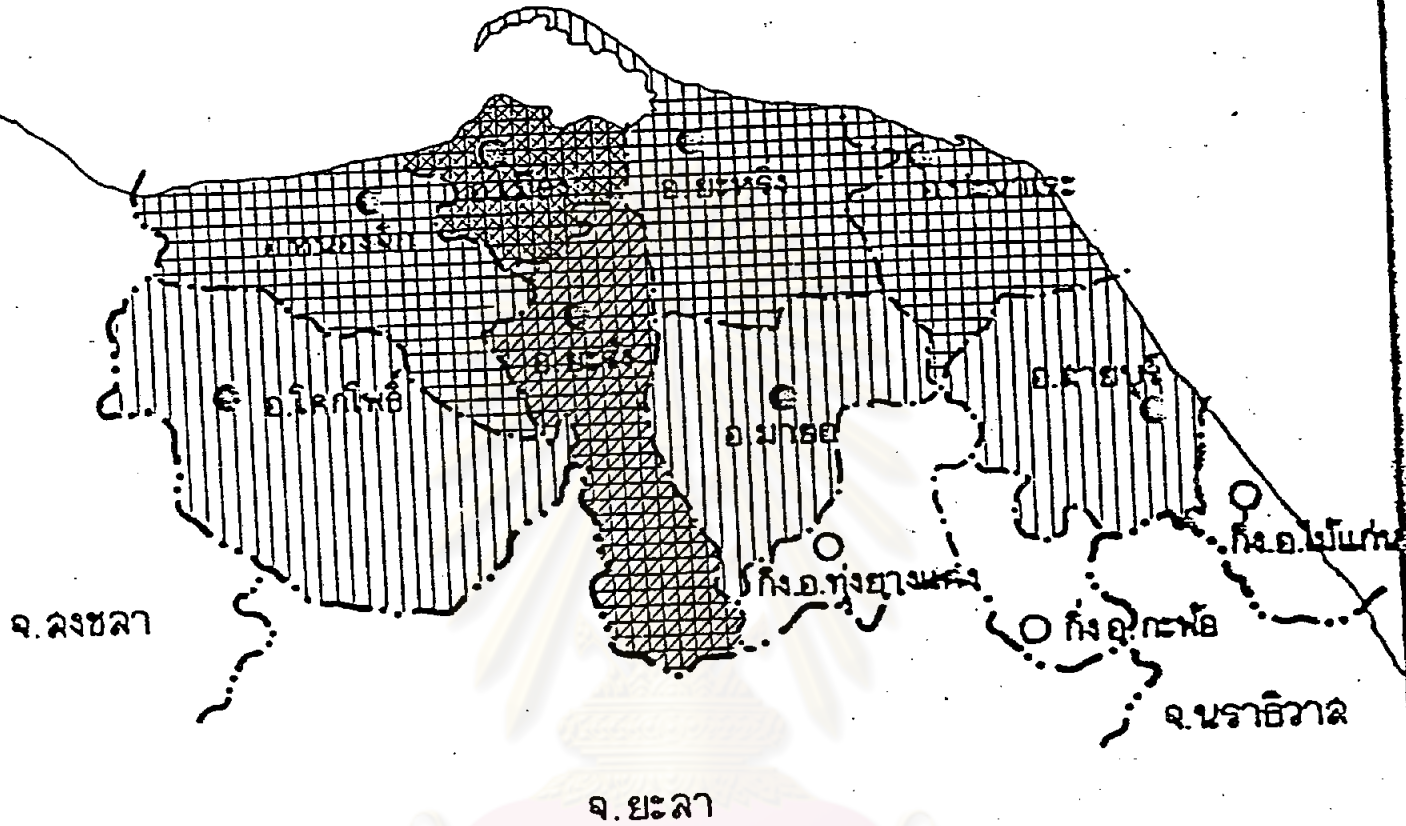
อำเภอ/กิ่งอำเภอ	พื้นที่ กม ²	จำนวนประชากร		ความหนาแน่นประชากร (คน/กม ²)	
		พ.ศ. 2513	พ.ศ. 2525	พ.ศ. 2513	พ.ศ. 2525
อ. เมืองบึงกาฬ	105.28	51,894	77,027	492.9	731.6
อ. สายบุรี	354/250	51,763	44,595	146.2	178.4
อ. หนองจิก	251.71	39,640	64,300	157.5	255.5
อ. โศภโพรี	446	51,150	67,733	109.8	145.3
อ. ยะริง	200	47,175	63,025	235.9	315.1 *
อ. ยะหริ่ง	214	43,860	52,941	205.0	247.4
อ. ปะนาเร	158.62	28,719	34,883	181.1	219.9
อ. มายอ	360/235	38,138	39,514	105.9	168.1
กิ่งอ. ไม้แก่น	104	-	7,421	-	71.4
กิ่งอ. กะพ้อ	102	-	10,194	-	99.9
กิ่งอ. หุ่งยางแดง	125	-	10,747	-	86.0
รวมจังหวัดบึงกาฬ	2109.61	352,339	-	167.0	-
	2211.6	-	472,380	-	213.6

ที่มา : กองผังเมืองรวม สำนักผังเมือง กระทรวงมหาดไทย

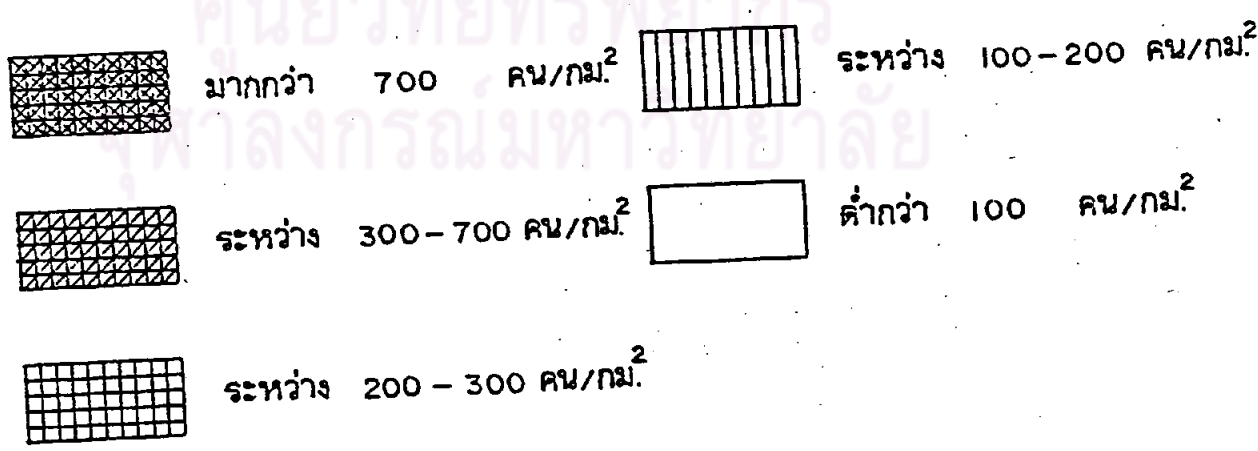
ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

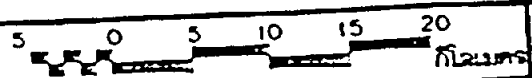
อ่าวไทย

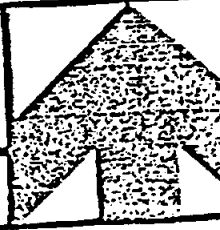
- - - - - เขตจังหวัด   - - - - - เขตอำเภอ
 ที่ตั้งจังหวัด
 ที่ตั้งอำเภอ
 ที่ตั้งกิ่งอำเภอ

แสดงความหนาแน่นประชากรอำเภอ ปี 2525 แผนที่ 7

มาตราส่วน 1:500,000

4. การเปลี่ยนแปลงจำนวนประชากรระหว่าง พ.ศ. 2513-2525

ในปี พ.ศ. 2513 จังหวัดบึงคานีมีประชากรทั้งสิ้น 352,339 คน และเพิ่มขึ้นเป็น 472,380 คน ในปี 2525 แสดงว่าในช่วง 13 ปี ได้เพิ่มขึ้น 120,041 คน หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 34.07 เฉลี่ยแล้วเพิ่มขึ้นประมาณร้อยละ 2.6 ค่ปี สำหรับการเติบโตของประชากรระดับอำเภอ นั้น จะเห็นว่าอำเภอส่วนใหญ่มีอัตราการเพิ่มประชากรน้อยกว่าระดับจังหวัด ยกเว้นอำเภอหนองจิก และอำเภอเมืองบึงคานี ซึ่งมีอัตราเพิ่มเฉลี่ยร้อยละ 4.8 และ 3.7 ค่ปีตามลำดับ และอำเภอสามบุรีมีอัตราเพิ่มขึ้นของประชากรน้อยที่สุด เฉลี่ยร้อยละ 1.6 ค่ปีเท่านั้น ทั้งที่รวมทั้งอำเภอไม้แก่นและกิ่งอำเภอกะท้อไว้ด้วย ส่วนใน - เขตพื้นที่อำเภอเมืองบึงคานีนั้น หากแยกพิจารณาเฉพาะอำเภอเมืองบึงคานี และเทศบาลเมืองบึงคานีแล้ว ปรากฏว่าอำเภอเมืองฯ มีอัตราการเพิ่มประชากรเฉลี่ยสูงกว่าเทศบาลเมืองฯ คือมีอัตราเพิ่มเฉลี่ยร้อยละ 4.2 ค่ปี ในขณะที่เทศบาลเมืองมีอัตราเพิ่มเฉลี่ยร้อยละ 3.2 ค่ปี ทั้งนี้เนื่องจากเขตเทศบาลเมืองมีพื้นที่เล็กคือประมาณ 4.78 กม.² แต่มีความหนาแน่นสูงมากคือประมาณ 7369.3 คน/กม.² ในปี 2525 และที่สำคัญคือ แหล่งงานใหญ่ ๆ เช่นอุตสาหกรรม ที่เกี่ยวเนื่องกับการประมง ได้แก่ แหปลา โรงงาน - ปลาร้า ปลากะปิ ห้างเย็น หรือโรงงานอุตสาหกรรมผลิตภัณฑืต่าง เป็นต้น ซึ่งโรงงานดังกล่าวทั้งหมด ตั้งกระจายอยู่ในเขตอำเภอเมือง ทำให้เกิดการหลั่งประชากรสูงในเขตอำเภอเมือง มากกว่าเขตเทศบาลเมือง

จากตารางที่ 3.10 พิจารณาเปลี่ยนแปลงประชากรระดับอำเภอใน 3 ช่วงปี คือ ช่วงปี พ.ศ. 2513-2517 , ปี 2517-2521 และปี 2521-2525 พบว่าอัตราการเพิ่มประชากรระดับจังหวัดในแต่ละช่วงปีลดลง เช่นเดียวกับอัตราการเพิ่มในระดับอำเภอ ซึ่งส่วนใหญ่เพิ่มขึ้นในอัตราที่ลดลง ยกเว้นอำเภอหนองจิก อำเภอเมืองและอำเภอยะริง สองอำเภอหลังในช่วงปี 2517-2521 มีประชากรลดลงแล้วเพิ่มขึ้นอย่างมากในช่วงปี 2521-2525 สำหรับอำเภอเมืองนั้น เนื่องจากเป็นที่ตั้งของเทศบาลเมืองบึงคานี ซึ่งเป็นศูนย์กลางการบริหาร การปกครอง การศึกษา ธุรกิจการค้าแล้ว เขตอำเภอเมืองเองก็เป็นศูนย์กลางการขนส่งทางเรือ จัดเป็นเมืองท่าส่งออกที่สำคัญของจังหวัดและจังหวัด

ตารางที่ 3.10 การเปลี่ยนแปลงจำนวนประชากรจังหวัดปัตตานี จำแนกรายอำเภอ

เขตปกครอง	จำนวนประชากร				การเปลี่ยนแปลงประชากร						อัตราการเพิ่มประชากร		
	ปี 2513	ปี 2517	ปี 2521	ปี 2525	ปี 2513-2517		ปี 2517-2521		ปี 2521-2525		%ของปี 2513-2525	เฉลี่ย ต่อปี	ถึงหมด เป็น 100
					จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%			
อ. เมืองปัตตานี	51,894	59,070	65,372	77,027	7,178	13.83	6,302	10.67	11,855	17.83	48.43	3.7	21.0
อ. สายบุรี	51,763	56,243	58,808	62,210	4,480	8.65	2,565	4.58	3,402	5.78	20.18	1.6	8.7
(รวมทั้ง อ.ไม้แก่น,กะท้อ)													
อ. หมองจิก	39,640	44,791	50,813	64,300	5,151	12.99	6,022	13.44	13,487	26.54	62.21	4.0	20.5
อ. โคกโพธิ์	51,150	58,064	65,577	87,733	6,914	13.52	7,513	12.94	2,158	3.29	32.42	2.5	13.0
อ. ยะรัง	47,175	54,538	54,375	63,025	7,318	13.60	-181	-0.3	8,650	15.91	33.60	2.6	13.2
อ. ยะหริ่ง	43,860	49,918	55,249	52,941	6,056	13.81	5,333	10.68	-2,308	-4.18	20.70	1.6	7.6
อ. ปะนาเร	28,719	32,070	34,313	34,883	3,351	11.67	2,243	6.99	570	1.66	21.46	1.7	5.1
อ. มายอ	38,138	45,205	47,627	50,261	7,067	18.53	2,422	5.36	2,834	5.53	31.79	2.4	10.1
(รวมทั้ง อ.ทุ่งยางแดง)													
รวมจังหวัดปัตตานี	352,339	399,895	432,134	472,380	47,556	13.51	32,239	8.06	40,246	9.31	34.07	2.6	100.0

ที่มา : กองทะเบียนราษฎร กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย

ใกล้เคียง ทั้งยังเป็นแหล่งงานด้านอุตสาหกรรมที่สำคัญของจังหวัดอีกด้วย ส่วนอำเภอหนองจิกและอำเภอยะริง ซึ่งมีพื้นที่คือเดียวกับอำเภอเมืองนั้น จอกจากจะเป็นอำเภอที่มีพื้นที่อำเภอขากคือประมาณ 251.71 และ 200 ตารางกิโลเมตร ตามลำดับแล้ว พื้นที่ดังกล่าวยังเป็นพื้นที่ปลูกข้าวที่สำคัญของจังหวัดอีกด้วย ทั้งสองบริเวณมีการทำนาปีละ 2 ครั้ง นอกจากนี้อำเภอหนองจิกซึ่งมีพื้นที่ติดทะเล จึงมีการทำประมงอย่างกว้างขวาง และเป็นที่ตั้งของสนามบินพาณิชย์ ของจังหวัดอีกด้วย ส่วนอำเภอยะริงยังเป็นแหล่งประมงน้ำจืดที่สำคัญที่สุดของจังหวัด จากสาเหตุดังกล่าว ทำให้มีอัตราการเพิ่มประชากรสูง สำหรับอำเภอโคกโพธิ์และอำเภอยะหริ่ง ซึ่งพิจารณาจากตารางแล้ว จะเห็นว่าในช่วงปี 2513-2517 นั้น ทั้งสองอำเภอมีอัตราการเพิ่มประชากรใกล้เคียงกัน ระดับจังหวัดและอำเภออื่น ในกลุ่มแรกที่กล่าวมาแล้ว แต่ใน 2 ช่วงปีหลัง อัตราเพิ่มประชากรลดลงอย่างมาก

อำเภอโคกโพธิ์ เป็นอำเภอที่มีพื้นที่มากที่สุดของจังหวัด มีจำนวนประชากรมากใกล้เคียงกับอำเภอเมืองปัตตานี แต่ในช่วงปีหลังโดยเฉพาะปี 2521-2525 อัตราการเพิ่มประชากรลดลงอย่างมาก มีเหตุผล 2 ประการ อันอาจเป็นสาเหตุให้การเพิ่มประชากรลดลง ประการแรกเนื่องจากลักษณะภูมิประเทศของอำเภอโคกโพธิ์ เป็นภูเขาและที่ราบสูงทางตอนใต้แล้วลาดเอียงลงไปทางทิศเหนือ จึงมีปัญหาค้นแหล่งน้ำเพื่อการเกษตรกรรม คือทำนา สวนยางพาราและเลี้ยงสัตว์ ทำให้ผลผลิตการเกษตรอยู่ในระดับต่ำ ประกอบกับพื้นที่อำเภอติดต่อกับจังหวัดสงขลา ซึ่งเป็นเมืองหลักและเป็นแหล่งงานสำคัญของภาค เป็นปัจจัยดึงดูดให้มีการย้ายถิ่นออกจากอำเภอ และสาเหตุอีกประการหนึ่งเนื่องจากสถานีรถไฟโคกโพธิ์และนาประจักษ์ ซึ่งเป็นชุมทางการขนส่งทางรถไฟที่สำคัญของจังหวัดปัตตานีนับ ระยะเวลาหลังปี 2518 เป็นต้นมา มีผู้ใช้บริการของการรถไฟลดลง เนื่องจากหันไปใช้เส้นทางรถยนต์ ซึ่งมีความสะดวกและปลอดภัยมากขึ้น ส่วนอำเภอยะหริ่งและอำเภออื่น ๆ ที่เหลือพิจารณาจากอัตราเพิ่มประชากรเฉลี่ยค่อนมีแล้วอยู่ในระดับต่ำ สันนิษฐานว่าคว เป็นการเพิ่มโดยธรรมชาติ การเพิ่มโดยการย้ายถิ่นคงมีน้อยมาก เนื่องจากไม่มีปัจจัยดึงดูดด้านการประกอบอาชีพเลย อีกทั้งอำเภอต่าง ๆ ด้านตะวันออกและใต้ของจังหวัด ยกเว้นอำเภอยะหริ่ง มีภูมิประเทศบางส่วนเป็นภูเขา ติดต่อกับประเทศมาเลเซีย ซึ่งเป็นบริเวณที่มีการเคลื่อนไหวทางการเมืองมากและเป็นที่ยลหมั่นของ

ผู้ก่อการร้ายอีกด้วย

บริเวณพื้นที่ที่รับการเพิ่มประชากร (ดูแผนที่ ๔ ประกอบ)

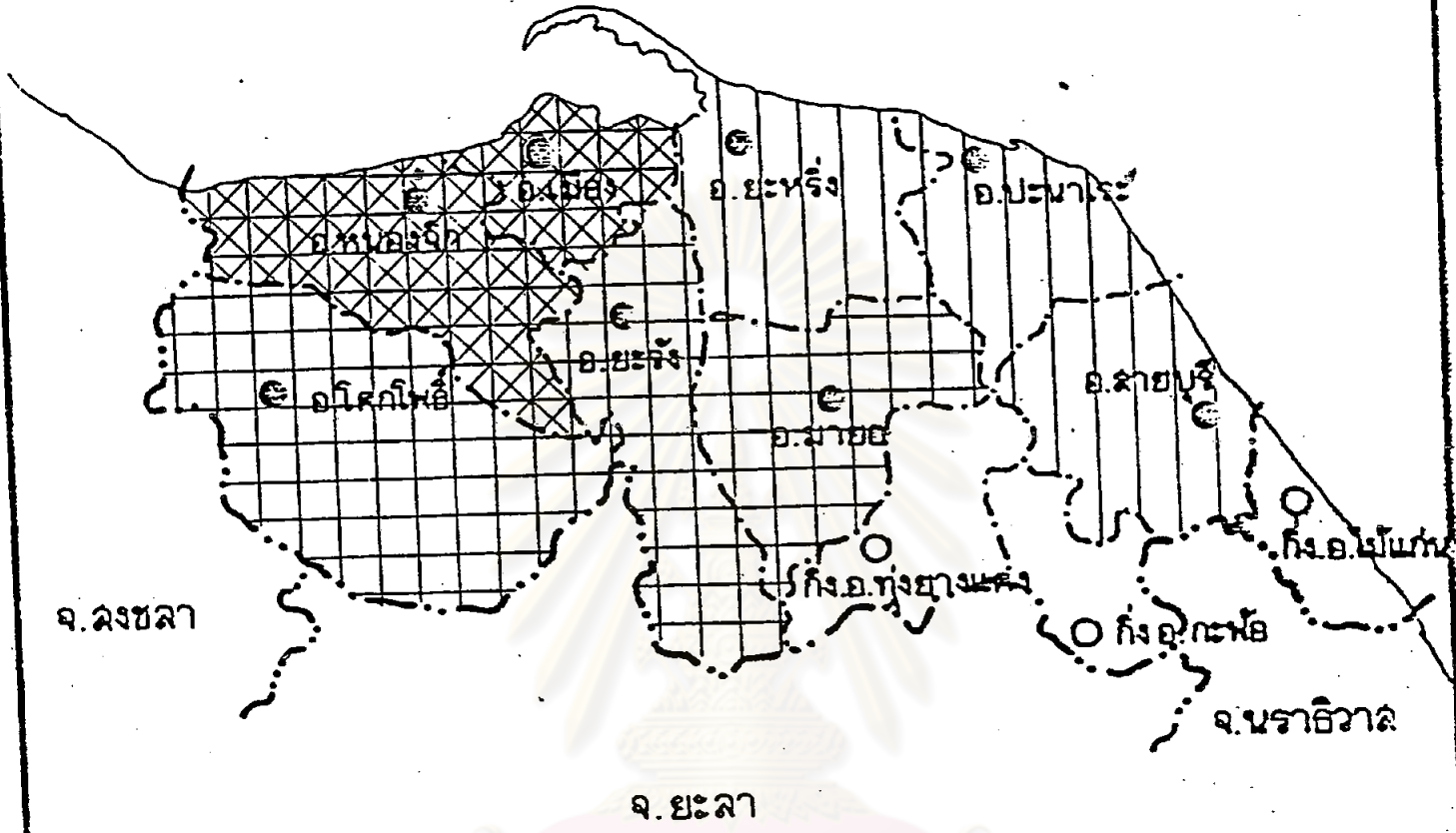
บริเวณพื้นที่ที่รับการเพิ่มประชากร รายอำเภอในปี 2525 จากปี 2513 พิจารณาจากร้อยละของการเพิ่มประชากรอำเภอ เมื่อเทียบกับยอดรวมการเพิ่มประชากรทั้งจังหวัด จะได้อำเภอต่าง ๆ ตามสัดส่วนการรับประชากรได้ดังต่อไปนี้

กลุ่มที่ 1. เป็นพื้นที่ที่มีประชากรเพิ่มจำนวนมาก เกินมากกว่าร้อยละ 20 ของการเพิ่มทั้งหมด ได้แก่อำเภอเมืองบึงคานี และอำเภอหนองจิก มีประชากรเพิ่มขึ้น 25,133 คน และ 24,660 คน หรือร้อยละ 21 และ 20.5 ตามลำดับ สาเหตุสำคัญของการเพิ่มประชากรในบริเวณนี้ เนื่องจากอำเภอเมืองบึงคานี เป็นศูนย์กลางการบริหาร การศึกษา ศูนย์กลางธุรกิจการค้า อุตสาหกรรม ศูนย์กลางคมนาคมและท่าเรือส่งออกที่สำคัญของจังหวัดและจังหวัดใกล้เคียง โดยเฉพาะด้านอุตสาหกรรมด้านประมง ได้มีการส่งเสริมอย่างมาก จึงเป็นสิ่งจูงใจให้ประชากรเข้าไปทำมาหากินในเขตอำเภอเมืองมาก ส่วนอำเภอหนองจิก เป็นอำเภอที่อยู่ใกล้อำเภอเมืองมาก และยังมีอยู่ใกล้ชุมทางขนส่งทางน้ำ ทางอากาศ และทางรถไฟ อีกทั้งมีการใช้แรงงานประกอบอุตสาหกรรมมากรองจากอำเภอเมือง

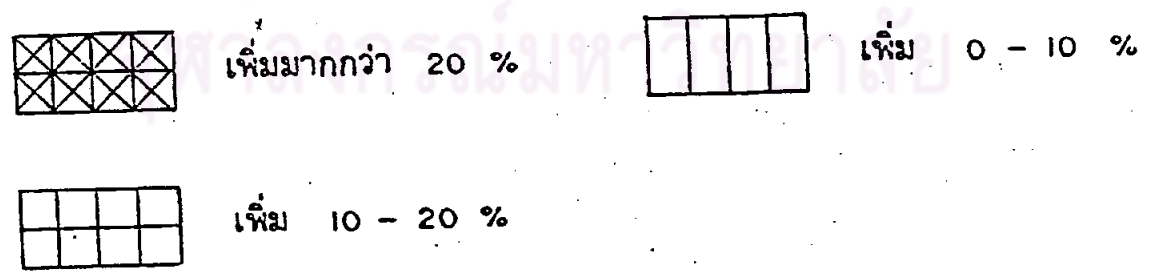
กลุ่มที่ 2. เป็นพื้นที่ที่มีการเพิ่มประชากรร้อยละ 10-20 ของการเพิ่มทั้งหมด ได้แก่อำเภอโคกโพธิ์ ยะริงและมายอ มีประชากรเพิ่มขึ้น 16,583 คน , 15,850 , และ 12,123 คน คิดเป็นร้อยละ 13.8 , 13.2 และ 10.1 ตามลำดับ สาเหตุสำคัญของการเพิ่มประชากรบริเวณดังกล่าว เนื่องจากการขยายพื้นที่ทำกินทางการเกษตร โดยมีโครงการชลประทาน เขื่อนทดน้ำคูระ ซึ่งช่วยแก้ปัญหาขาดแคลนน้ำเพื่อการเกษตรในฤดูแล้ง และระบายน้ำในฤดูมรสุม ในพื้นที่ราบของอำเภอหนองจิก ยะริง ยะหริ่ง โคกโพธิ์ มายอ และปะนาเระ นอกจากนี้ยังมีการส่งเสริมการเลี้ยงปลาน้ำจืดและการปลูกยางพาราดีบุกทดแทนยางพาราพื้นเมือง ตลอดจนการขยายตัวของเส้นทางคมนาคม ระหว่างอำเภอยะริงไปอำเภอหนองจิกโดยไม่ต้องอ้อมเข้าตัวอำเภอเมือง ทำให้การเดินทางติดต่อระหว่างอำเภอมายอ ยะริง หนองจิก และต่อไปยังจังหวัดสงขลา

อำเภอไทย

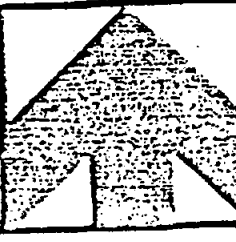
..... เขตจังหวัด   - - - - - เขตอำเภอ   ที่ตั้งจังหวัด   ที่ตั้งอำเภอ   ที่ตั้งกิ่งอำเภอ

แสดงพื้นที่ที่รับการเพิ่มประชากร   แผนที่ 8

มาตราส่วน 1 : 500,000

ได้สะดวกยิ่งขึ้น ทำให้มีประชากรเพิ่มขึ้นดังกล่าว

กลุ่มที่ 3. เป็นพื้นที่ที่รับการเพิ่มประชากรน้อย คือร้อยละ 0-10 ของการเพิ่มทั้งหมด ได้แก่อำเภอสายบุรี ยะหริ่ง และปะนาเระ มีประชากรเพิ่มขึ้น 10,447 คน . 9,081 คน และ 6,164 คน หรือร้อยละ 8.7 . 7.6 และ 5.1 ตามลำดับ สาเหตุสำคัญของทั้งสามบุรีเวมดังกล่าว คงเนื่องจากไม่มีแหล่งงานอื่น นอกจากด้านเกษตร อีกทั้งยังมีปัญหาด้านโจรผู้ร้าย ขบวนการค้าย ๆ ทำให้พื้นที่นี้รับการเพิ่มประชากรน้อย

เป็นที่น่าสังเกตว่า บุรีเวมพื้นที่ที่รับการเพิ่มประชากรมากและปานกลาง จะเป็นอำเภอต่าง ๆ ทางทิศเหนือและตะวันตก ของจังหวัด มากกว่าอำเภอด้านทิศตะวันออกและทิศใต้

ศูนย์วิทยพัทยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

1.4 การบริการทางสังคม

การศึกษา

จังหวัดปัตตานี เป็นจังหวัดที่จัดการศึกษาแตกต่างไปจากจังหวัดอื่นๆ เนื่องจากมีปัญหาความแตกต่างด้าน เชื้อชาติ ศาสนา ภาษา ขนบธรรมเนียมประเพณี ตลอดจนมีปัญหาความยากจนและความไม่รู้หนังสือของประชาชนส่วนใหญ่เป็นเงื่อนไข มูลฐานที่จำกัดขอบเขตการแก้ไขปัญหของทางราชการ ซึ่งต้องระมัดระวังมิให้กระทบกระเทือน ความรู้สึกของประชาชนส่วนใหญ่ ดังนั้นจังหวัดจึงจัดให้มีโรงเรียนสอนศาสนาอิสลาม (ปอเนาะ) ขึ้นซึ่งได้สอนวิชาศาสนาควบคู่ไปกับวิชาสามัญ

การศึกษาของจังหวัดปัตตานี มีการศึกษาดังแต่ระดับอนุบาล ถึงระดับอุดมศึกษา แยกตามสังกัดได้ดังนี้

1. การประถมศึกษาแห่งชาติ มี 348 แห่ง
2. เทศบาล จำนวน 11 แห่ง
3. กรมสามัญศึกษา จำนวน 17 แห่ง
4. การศึกษาเอกชน จำนวน 123 แห่ง แยกเป็น
  - โรงเรียนราษฎร์ สามัญศึกษาจำนวน 7 แห่ง
  - โรงเรียนราษฎร์อาชีวศึกษา จำนวน 2 แห่ง
  - โรงเรียนราษฎร์ สอนศาสนาอิสลามจำนวน 114 แห่ง
5. กรมอาชีวศึกษา จำนวน 3 แห่ง คือ
  - ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน 1 แห่ง
  - โรงเรียนผู้ใหญ่สามัญ 6 แห่ง
  - ห้องสมุดประชาชน 5 แห่ง
  - ที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้าน 45 แห่ง

รวมโรงเรียนในสังกัดการศึกษาต่างๆ ปี 2525 จำนวนทั้งสิ้น 561 แห่ง นักเรียน-นักศึกษาจำนวน 101,389 คน ครู-อาจารย์ 5,677 คน ห้องเรียน 3,789 ห้อง และในจำนวนนักเรียน-นักศึกษาทั้งหมดนี้ เป็นนักเรียนที่เรียนวิชาศาสนาจำนวนทั้งสิ้น 11,058 คน

นอกจากนี้ เมื่อ เปรียบ เทียบอัตราส่วนนักเรียนต่อห้อง เรียนและครูของ จังหวัดปัตตานี กับอัตรา ส่วนนักเรียนต่อห้อง เรียนและครู ในระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา รวมทั้งในระดับอาชีวะ ซึ่ง กว่าอัตราส่วนของประ เทศไทยที่กำหนดไว้ นับว่าการศึกษาของจังหวัดอยู่ในเกณฑ์มาตรฐาน ซึ่ง ดำเนินไปตามนโยบายในแผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2525 - 2529) ที่พิจารณาให้จังหวัดปัตตานี เป็นจังหวัด แรงรักพัฒนาจังหวัดหนึ่งของภาคใต้ และมีนโยบายที่จะ เร่ง รัดพัฒนาการศึกษา เป็นประการสำคัญ

ตารางที่ ๓.๑๑ เปรียบ เทียบสัดส่วนทางการศึกษา

ระดับการศึกษา	ประเทศไทย		จังหวัดปัตตานี	
	ห้อง : นักเรียน	ครู : นักเรียน	ห้อง : นักเรียน	ครู : นักเรียน
ประถมศึกษา	1 : 35 - 40	1 : 30	1 : 25	1 : 20
มัธยมศึกษา	1 : 35	1 : 25	1 : 35	1 : 12
อาชีวศึกษา	1 : 35	1 : 25	1 : 27	1 : 16

ที่มา : กองผังเมืองรวม สำนักผังเมือง กระทรวงมหาดไทย

นอกจากนี้จะสังเกตว่า จังหวัดปัตตานีมีโรงเรียนสอนศาสนาอิสลาม ถึง 114

โรงเรียน หรือประมาณ ร้อยละ 20 ของจำนวนโรงเรียนทั้งจังหวัด

ศูนย์วิทยุทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

การแพทย์และสาธารณสุข

การสาธารณสุขของจังหวัดบึงกาฬ มีบทบาทสำคัญในด้านการแพทย์และการ
อนามัยเพียงระดับจังหวัดเท่านั้น โดยมีสถานบริการด้านสาธารณสุขดังต่อไปนี้

- โรงพยาบาลจังหวัด 1 แห่ง ได้แก่โรงพยาบาลจังหวัดบึงกาฬ
มีจำนวนเตียงรับผู้ป่วย 264 เตียง
- โรงพยาบาลอำเภอ 3 แห่ง คือ

โรงพยาบาลอำเภอโคกโพธิ์	จำนวน	30	เตียง
โรงพยาบาลสมเด็จพระยุพราช อำเภอสายบุรี		30	เตียง
โรงพยาบาลอำเภอปะนาเระ		10	เตียง
- สถานีอนามัย 115 แห่ง
- สำนักงานผดุงครรภ์ 2 แห่ง
- โรงพยาบาลเอกชน 1 แห่ง คือโรงพยาบาลคริสเตียน สายบุรี
อยู่ที่อำเภอสายบุรี มีเตียงผู้ป่วย จำนวน 46 เตียง

นอกจากนี้ยังมีคลินิกเอกชน รับตรวจและรักษาโรคทั่วไปจำนวน 4 แห่ง
และคลินิกทันตแพทย์ 2 แห่ง ซึ่งทั้งหมดอยู่ในเขตเทศบาลเมืองบึงกาฬ

สำหรับบุคลากรด้านการแพทย์ มีแพทย์ 14 คน พยาบาล 83 คน ผู้ช่วยพยาบาล 118 คน ทันตแพทย์ 2 คน
เภสัชกร 2 คน พยาบาล 83 คน ผู้ช่วยพยาบาล 118 คน ทันตแพทย์ 2 คน
พนักงานอนามัย 78 คน และผดุงครรภ์ 119 คน

และมีอัตราส่วน แพทย์ พยาบาล และเตียงคนไข้ต่อประชากรดังนี้

- แพทย์ 1 คน ต่อประชากร 33,741 คน
- พยาบาล 1 คน ต่อประชากร 5,691 คน
- เตียงคนไข้ 1 คน ต่อประชากร 1,243 คน

เมื่อเปรียบเทียบอัตราส่วนแพทย์ต่อประชากร พยาบาลต่อประชากร และ
 เติงคนไข้ต่อประชากร ของจังหวัดปทุมธานี กับมาตรฐานที่กระทรวงสาธารณสุข กำหนดไว้
 ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 4 มีดังนี้

- แพทย์	1 คน ต่อประชากร	18,700 คน
- พยาบาล	1 คน ต่อประชากร	2,900 คน
- เติงคนไข้	1 เติงต่อประชากร	1,617 คน

จะเห็นว่าการบริการด้านสาธารณสุขของจังหวัดปทุมธานี ยังไม่ดีเท่าที่ควร
 ขาดแคลนบุคลากรทางการแพทย์ และพยาบาล นอกจากนี้ยังมีปัญหาด้านการศึกษา
 ประชาชนไม่เข้าใจภาษาไทย และไม่สนใจในการระมัดระวังรักษาสุขภาพ โภชนาการ
 อนามัยส่วนบุคคล และอนามัยสิ่งแวดล้อม เป็นผลให้เกิดโรคขาดอาหาร มาเลเรีย และ
 โรคติดต่ออื่น ๆ การบริการด้านสาธารณสุขยังกระจายไปไม่ถึงทั่วถึงและเพียงพอ ปัญหา
 ด้านสาธารณสุข จึง เป็นปัญหาสำคัญอีกปัญหาหนึ่งของจังหวัดปทุมธานี

นอกจากจะมีปัญหาขาดแคลนบุคลากรทางการแพทย์ การกระจายการบริการ
 ด้านสาธารณสุข และปัญหาการไม่เข้าใจภาษาแล้ว ยังมีสาเหตุสำคัญอีกประการหนึ่ง ซึ่งมี
 ส่วนปิดกั้นการขยายตัวด้านบริการสาธารณสุข ได้แก่ปัญหาความไม่ปลอดภัยในชีวิตและ
 ทรัพย์สิน ของบุคลากรทางการแพทย์ที่ออกไปอยู่ในชุมชนชนบท ความไม่มั่นใจใจสถาน-
 การณ์บ้าน เมืองทำให้บุคคลากรเหล่านี้โดยเฉพาะแพทย์ ไม่พร้อมที่จะไปประจำตามโรง-
 พยาบาลอำเภอ จึง เป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้การบริการไม่ทั่วถึงและเพียงพอ

ศูนย์วิทยุโทรพยากร
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สรุปสภาพปัจจุบันของจังหวัดปทุมธานี

สภาพพื้นที่โดยทั่วไปของจังหวัดปทุมธานี เป็นที่ราบลุ่ม พื้นที่บริเวณดอนเหนือ และทิศตะวันออกจดฝั่งทะเลอ่าวไทย มีแม่น้ำสายสำคัญ ๆ เช่น แม่น้ำปทุมธานี หนองจิก ยะหริ่ง และแม่น้ำสายบุรี ซึ่งทุกสายค้ำระบายลงสู่ทะเลทางตอนเหนือ ทำให้ลักษณะดิน บริเวณทางตอนเหนือของจังหวัดตลอดจนฝั่งแม่น้ำ จึงเป็นดินตะกอนใหม่ [Recent - Aluvial Soil] บริเวณดังกล่าวได้แก่พื้นที่ในอำเภอเมืองปทุมธานี หนองจิก ยะหริ่ง ยะริง ปะนาเระ และสายบุรี ลักษณะดินประเภทนี้เหมาะสำหรับการเกษตรกรรม โดยเฉพาะการทำนา จากลักษณะภูมิประเทศของพื้นที่และลักษณะดินดังกล่าว ทำให้มีการใช้ที่ดินเพื่อเกษตรกรรมในการปลูกข้าว ยางพารา และมะพร้าว มากเป็นอัตราร้อยละ 45.09 และ 10.71 ของพื้นที่ใช้ในการเกษตรทั้งหมด¹ ตามลำดับ พืชเศรษฐกิจสำคัญที่ทำรายได้ให้แก่จังหวัดคือ ยางพารา และมะพร้าว ส่วนข้าวนั้น แม้ว่าจะมีการปลูกมากแต่ไม่เพียงพอต่อการบริโภคของประชากรในจังหวัด ทั้งนี้ เนื่องจากพื้นที่ส่วนใหญ่ที่ทำการเพาะปลูก ยังขาดระบบการชลประทานที่สมบูรณ์ ในฤดูแล้งแหล่งน้ำทำในบริเวณใกล้ปากแม่น้ำไม่สามารถนำมาช่วยในการเพาะปลูกได้ เพราะน้ำมีรสกร่อย ประกอบกับประสบปัญหาหน้าท่วมอยู่เสมอ ก่อให้เกิดความเสียหายต่อพื้นที่เพาะปลูกและประการสุดท้ายคือ จังหวัดปทุมธานีมีประชากรมากเป็นอันดับ 4 ของภาคใต้ ในขณะที่มีพื้นที่จังหวัดน้อยที่สุดในภาค ยกเว้นจังหวัดภูเก็ต ซึ่งเป็นเกาะ ในปี 2521 ความต้องการข้าว ในการบริโภคของประชากรภายในจังหวัด เท่ากับ 69,500 ตัน แต่จังหวัดสามารถผลิตข้าวข้าวสำหรับบริโภคได้เพียง 49,600 ตัน ดังนั้นข้าวจึง เป็นสินค้าเข้าที่สำคัญอย่างหนึ่งของจังหวัด

การคมนาคมขนส่ง สินค้าเข้าของจังหวัดส่วนใหญ่จะมาจากกรุงเทพฯ สินค้าเข้าที่สำคัญนอกจากข้าวแล้วก็มีวัสดุก่อสร้าง น้ำมันหล่อลื่น และ เชื้อเพลิง ส่วนสินค้าออกส่วนใหญ่เป็นผลผลิตทางเกษตร และทรัพยากรธรรมชาติ ได้แก่ยางพารา สัตว์น้ำ ผักผลไม้และน้ำมันพืช เป็นต้น การคมนาคมขนส่งสินค้าสามารถใช้เส้นทาง

1. ประมาณ 52.63% ของพื้นที่จังหวัด

รถยนต์โดยมีรถบริการส่งทั้งของรัฐและเอกชน ทางรถไฟมีสถานีโลกโพธิ์ นาประดู่ ป่าไร่ และคลองทราย สถานีสำคัญที่ใช้ขนถ่ายสินค้า คือ สถานีโลกโพธิ์ และนาประดู่ ทางอากาศโดยสนามบินพาณิชย์ในคำมลุ่มหนอง อำเภอนองจิก ส่วนใหญ่ใช้ขนส่งผู้โดยสาร และวัสดุหีบห่อที่มีน้ำหนักเบา และทางน้ำโดยเรือค้าขายฝั่ง และเรือสินค้า ระหว่างประเทศโดยผ่านทางท่าเรือปิดคานี บริเวณอำเภอมือง จะเห็นว่าจังหวัดปิดคานี เป็นที่พึ่งทางการคมนาคมขนส่งทั้งทางน้ำและทางอากาศ ของจังหวัดยะลา นราธิวาส และในบริเวณใกล้เคียงของจังหวัดสงขลา ทางน้ำนับว่าสำคัญมากต่อการขนส่งอาหาร และผลิตภัณฑ์จากยาง ซึ่งเป็นผลิตผลทางเกษตรที่สำคัญของภาคใต้ ออกสู่ต่างประเทศ ตลาดสำคัญได้แก่ สหพันธ์รัฐมาเลเซีย สิงคโปร์ และญี่ปุ่น ส่วนทางรถยนต์ที่ใช้ในการคมนาคมขนส่งที่สำคัญทั้งในจังหวัดและระหว่างจังหวัด ได้แก่ เส้นทางหลวงแผ่นดินสาย ปิดคานี-ยะริง-ยะลา

ลักษณะประชากร ประชากรจังหวัดปิดคานีประมาณร้อยละ 76.86 นับถือศาสนาอิสลาม ร้อยละ 22.9 นับถือศาสนาพุทธ และอื่น ๆ อีกร้อยละ .24 เมื่อเปรียบเทียบสัดส่วนกันแล้ว ผู้นับถือศาสนาพุทธจัด เป็นกลุ่มน้อยของจังหวัด แต่ในระดับประเทศแล้ว เป็นชนกลุ่มใหญ่ของประเทศ ผู้นับถือศาสนาอิสลามของจังหวัดปิดคานี เป็นชาวมุสลิมที่มีความยึดมั่นในขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรมและศาสนาอย่างแน่นแฟ้น ชาวมุสลิมส่วนใหญ่ อ่าน เขียน และพูดภาษาไทยไม่ได้ และไม่นิยมส่งบุตรหลานเข้าเรียนภาษาไทย แต่นิยมส่งบุตรหลานเข้าโรงเรียนที่สอนเกี่ยวกับศาสนาอิสลาม (ปอเนาะ) ทำให้ขาดการอบรมทางวิชาการและวิชาชีพ จึงไม่มีบทบาทต่อการบริหารท้องถิ่น อันเป็นส่วนที่จะสนับสนุนโครงสร้างทางเศรษฐกิจ อาชีพส่วนใหญ่ของชาวไทยมุสลิมจึงอยู่ในกลุ่ม เกษตรกร และกรรมกร

สำหรับลักษณะการกระจายตัวและการขยายตัวของประชากรนั้น บริเวณที่มีการกระจายความหนาแน่นประชากรสูงและปานกลาง จะอยู่บริเวณทางตอนเหนือและทิศตะวันตกของจังหวัด บริเวณดังกล่าวได้แก่ อำเภอบิดคานี ยะริง นองจิก ยะหริ่ง และปะนาเระ ซึ่งทั้งหมด เป็นบริเวณที่มีพื้นที่ทำกิน เหมาะสมอีกทั้งอยู่ใกล้ชุมชน เมือง ซึ่งเป็นศูนย์กลางด้านธุรกิจการค้า การบริการสาธารณะ ตลอดจนแหล่งงานในโรงงาน

อุตสาหกรรม ในช่วงหลังฤดูทำนา หรืออาชีพ (พืชหรือ) หรือช่วงปีที่การทำนาไม่ได้ผล ส่วน
บุรี เวลามีการกระจายตัวประชากรน้อย ได้แก่พื้นที่บริเวณทางตอนตะวันออกและทิศใต้ของ
จังหวัด อันมีอำเภอสาบบุรี นายอ และโคกโพธิ์ ทั้งนี้เนื่องจากเป็นอำเภอที่มีพื้นที่มาก
อยู่ห่างไกลชุมชนเมือง ภูมิประเทศบางส่วนเป็นภูเขา เนินเขา และป่าไม้ พื้นที่ปลูกข้าว
มีน้อยและเป็นบริเวณแคบ ๆ ส่วนใหญ่จะเป็นสวนยางพารา และสวนผลไม้ นอกจากนี้ยัง
เป็นบริเวณที่มีถูกคุกคามจากโจรผู้ร้ายอยู่เสมอ เช่นการปิดสวนยาง เรียกค่าคุ้มครอง
และจับคนไปเรียกค่าไถ่

ส่วนการขยายตัวของประชากรจังหวัดปัตตานี โดยเฉลี่ยประชากรเพิ่มขึ้น
ประมาณร้อยละ 2.6 ค่อนปี การเพิ่มประชากรจะเป็นการเพิ่มประชากรในชนบท ซึ่ง
กระจุกกระจายไปตามบริเวณพื้นที่ทำการเกษตรมากกว่าจะเพิ่มในเขตเมือง และการ
ขยายตัวของประชากรในบริเวณพื้นที่ด้านตะวันตก มีมากกว่าด้านตะวันออกของจังหวัด
ส่วนใหญ่จะเป็นบริเวณเดียวกับบริเวณที่มีประชากรหนาแน่น ทั้งนี้เนื่องจาก
เหตุผลข้างต้นแล้ว ยังเนื่องมาจาก การเป็นชุมทางการคมนาคมขนส่งที่สำคัญของจังหวัด
คือ เส้นทางโคกโพธิ์-ปัตตานี เป็นเส้นทางที่เชื่อมระหว่าง ชุมทางรถไฟที่อำเภอโคกโพธิ์
ทางอากาศที่อำเภอหนองจิก และทางน้ำที่อำเภอเมืองปัตตานี เส้นทางสายปัตตานี-
ยะริง-ยะลา ซึ่งเชื่อมระหว่างชุมทางการคมนาคมขนส่งทางน้ำที่อำเภอเมืองปัตตานี
และทางรถไฟที่จังหวัดยะลา

สภาวะทางเศรษฐกิจ

ในปี 2523 มูลค่าผลิตภัณฑ์รวมของจังหวัดปัตตานี เมื่อเทียบกับราคาคงที่
ในปี 2515 เท่ากับ 1,388.1 ล้านบาท เนื่องจากร้อยละ 77.29 ของประชากรใน
จังหวัดประกอบอาชีพเกษตรกรรม รายได้ส่วนใหญ่จึงได้จากสาขาการเกษตร ได้แก่ การ
ทำนา ทำสวนยางพารา และมะพร้าว เป็นส่วนมาก คิดเป็นมูลค่า 299.9 ล้านบาท หรือ
เท่ากับร้อยละ 21.61 ของรายได้ทั้งจังหวัด รองลงมาได้แก่ สาขาการประมง การค้า-
ปลีกและส่ง การบริการ และการคมนาคมและการขนส่ง คิดเป็นมูลค่าร้อยละ 18.18
16.46 , 11.78 และ 8.31 ของรายได้ทั้งหมดของจังหวัด ตามลำดับ ส่วนสาขาอื่น ๆ
นั้น ไม่ได้ทำรายได้ให้แก่จังหวัดมากนัก ในช่วงปี 2519-2523 ของผลิตภัณฑ์ของจังหวัด

เท่ากับร้อยละ 37.07 หรือ 7.41 คอปีโดยเฉลี่ย สาขาการผลิตที่มีการขยายตัวสูง คือ สาขาเหมืองแร่และขุดหิน การประมง การธนาคาร-ประกันภัย และสาขาการบริหารและป้องกันประเทศ โดยมีอัตราการเพิ่มร้อยละ 660 , 73.59 , 68.06 และ 67.95 ตามลำดับ แต่สาขาเหล่านี้ไม่ได้เป็นองรีประกอบสำคัญที่ทำให้รายได้ของจังหวัดสูงตามไปด้วย ทั้งนี้เพราะรายได้ในแต่ละสาขาดังกล่าว เมื่อเทียบกับสัดส่วนของรายได้ทั้งหมดของจังหวัดแล้วจะอยู่ในอัตราที่ต่ำ ยกเว้นสาขาการประมง เป็นรายได้สำคัญของจังหวัด รองจากสาขาการกลั่นกรอง และเป็นสาขาการผลิตสาขาเดียวที่มีการขยายตัวสูง ส่วนสาขาการผลิตที่ทำรายได้ให้จังหวัดมาก คือ การกลั่นกรองนั้นกลับมีการขยายตัวต่ำ คือมีอัตราการเพิ่มเพียงร้อยละ 28.49 แสดงให้เห็นถึงสภาวะรายได้ของประชากร ซึ่งส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทางเกษตรกรรมนั้น ไม่ได้สูงขึ้นเท่าที่ควร นอกจากนี้สาขาการผลิตอื่น ๆ ส่วนใหญ่ขยายตัวในอัตราที่ลดลงด้วย

อย่างไรก็ดี คาดว่าสภาวะทางเศรษฐกิจของจังหวัดมิดคานีในอนาคต คงกระเตื้องขึ้นหากโครงการชลประทานจังหวัดมิดคานีให้ผลเต็มที่ จะเป็นการพัฒนาพื้นที่เกษตรที่ประสบปัญหา อีกทั้งสามารถเพาะปลูกพืชหมุนเวียนได้ตลอดปี จึงคาดว่าผลผลิตข้าวของจังหวัดจะเพิ่มสูงขึ้นกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน นอกจากนี้ยังมีโครงการทำเหมืองแร่ทรายหิ่งและขุดลอกร่องน้ำ และโครงการพัฒนาเขตอุตสาหกรรมบริเวณคำมลานา ซึ่งจะมีการขยายระบบสาธารณูปโภค สาธารณูปการ เข้าสู่บริเวณอุตสาหกรรมมากขึ้น สิ่งเหล่านี้จะเป็นแรงจูงใจให้มีการลงทุนด้านอุตสาหกรรมเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะอุตสาหกรรมแปรรูปผลิตภัณฑ์เกษตร ซึ่งเป็นอุตสาหกรรมสำคัญของจังหวัด และสิ่งเหล่านี้จะส่งผลโดยทางอ้อมให้มีการขยายตัวของการผลิตในสาขาอื่น ๆ อีกด้วย

บทบาทและความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนในจังหวัดกับชุมชนในเมืองมิดคานี ชุมชนที่มีความสำคัญยิ่งของจังหวัดมิดคานี คือชุมชนเมืองมิดคานี ซึ่งในระยะเวลา 13 ปี มีประชากรเพิ่มขึ้น 25,133 คน หรือเฉลี่ยร้อยละ 3.7/ปี นั้นเป็นบริเวณที่มีการเพิ่มประชากรสูงสุดของจังหวัด ยกเว้นอำเภอหนองจิก ทั้งนี้เนื่องจากชุมชนเมืองมิดคานี เป็นศูนย์กลางของกิจกรรมเกือบทุกประเภท ทั้งการบริหาร การปกครอง การศึกษา การตลาด

การบริการสาธารณสุข และเมืองท่าส่งออกที่สำคัญของจังหวัดและจังหวัดใกล้เคียง อีกทั้งชุมชนในจังหวัดส่วนใหญ่สามารถเดินทางติดต่อธุรกิจกับชุมชนเมืองได้สะดวก เพราะไม่ห่างไกลจากชุมชนเมืองมากนัก โดยเฉพาะอำเภอหนองจิก ยะรัง และยะหริ่ง จะมีความสัมพันธ์ทางกิจกรรมกับชุมชนเมืองมาก เพราะอยู่ห่างจากชุมชนเมือง เพียงระหว่าง 8-15 กม. โดยใช้เวลาเดินทางเพียง ประมาณ 8-12 นาที เท่านั้น ส่วนอำเภออื่นที่ห่างจากชุมชนเมืองออกไป ก็ยังพึ่งพาเมืองในด้านบริการสาธารณสุขบริการจากรัฐ เช่น ด้านการศึกษาในระดับสูงทั้งสายสามัญ และสายอาชีพ การบริการด้านสาธารณสุข ซึ่งในชุมชนยังมีขีดความสามารถในการให้บริการคำ ขาดแคลนอุปกรณ์ทางการแพทย์ จำเป็นต้องพึ่งบริการจากชุมชนเมือง นอกจากนี้ด้านการขนส่งสินค้าทางน้ำ จำเป็นต้องผ่านการท่าเรือปัตตานีในเขตอำเภอเมือง ส่วนชุมชนที่มีความสำคัญรองลงมาได้แก่ อำเภอโคกโพธิ์ ซึ่งเป็นศูนย์กลางการขนส่งทางรถไฟ และอำเภอหนองจิกซึ่งเป็นศูนย์กลางการคมนาคมขนส่งทางอากาศ และเป็นที่น่าสังเกตว่า ชุมชนต่าง ๆ ที่อยู่ในบริเวณพื้นที่ด้านทิศตะวันตกของจังหวัดรวมทั้งชุมชนรอบ ๆ อำเภอเมือง จะมีแนวโน้มความเจริญมากกว่าชุมชนที่อยู่ในบริเวณพื้นที่ด้านทิศตะวันออกและทิศใต้ของจังหวัด

ศูนย์วิทยพัทยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

2 สภาพปัจจุบันของชุมชน เมืองปัตตานี

2.1 ประวัติชุมชน เมืองปัตตานี

ชื่อ "ปัตตานี" เริ่มปรากฏในประวัติศาสตร์ เมื่อ พ.ศ. 2023 ในฐานะ เป็นอาณาจักรอิสระแห่งหนึ่ง อาณาจักรปัตตานี สมัยนั้น หมายถึงพื้นที่ของจังหวัดปัตตานี ยะลา นราธิวาส ในปัจจุบันรวมกัน * แต่เดิมเมืองหลวงของปัตตานี อยู่ที่เมืองโกตาบะห์ลิกัย (สันนิษฐานว่าอยู่บริเวณใดที่หนึ่งใน เขตจังหวัดปัตตานีในปัจจุบัน) ต่อมา พยาตุอินตรา กษัตริย์องค์ที่ 2 แห่งราชวงศ์ปัตตานี ซึ่งวันหนึ่งได้เสด็จประพาสป่า มาถึงบริเวณชายหาดแห่งหนึ่ง ทรงเห็นบริเวณพื้นที่แห่งนี้มีชัยภูมิที่เหมาะสม เหมาะที่จะสร้างเมืองหลวงใหม่ขึ้น จึงโปรดให้ย้ายเมืองมาตั้งอยู่ที่แห่งใหม่นี้ และให้ชื่อว่าเมือง ปตา-อิน (เป็นคำภาษา มาเลย์ แปลว่า หาดทรายนี้) ต่อมาเพี้ยนเป็น ปะ-ตานี หรือ ตานี และเป็นปัตตานีในที่สุด เมืองปัตตานีที่สร้างขึ้นนี้ ปัจจุบันอยู่ในท้องที่ระหว่างเขต ค่ายรามานา กับตำบลตันหยงลูโละ อยู่ในเขตอำเภอเมืองปัตตานี ห่างจากตัวเมืองปัตตานีปัจจุบันประมาณ 7 กิโลเมตร ตามเส้นทางสายปัตตานี-นราธิวาส บริเวณนี้ยังปรากฏหลักฐานทางโบราณคดีที่แสดงถึงการตั้งหลักแหล่งของชุมชนที่อยู่อาศัยสมัยอยุธยา คือ เศษเครื่องปั้นดินเผา และเครื่องกระเบื้อง กระจายอยู่ทั่วไป ตลอดจนได้พบโบราณสถานและศาสนสถานสมัยอยุธยาตอนปลาย คือ มัสยิด กรือเซะ ซึ่งสันนิษฐานว่า สร้างมาก่อน พ.ศ. 2328 นอกจากนี้ยังได้พบตราเก่าแห่งเมืองโบราณในบริเวณนี้ด้วย

* ก่อนที่จะเป็นอาณาจักรปัตตานี ดินแดนส่วนนี้คือ อาณาจักร สังกาสูกะ (ต้นพุทธศตวรรษที่ 7-20) ซึ่งถือว่าเป็นอาณาจักรเก่าแก่ที่สุดบนแหลมมลายู มีความสำคัญในฐานะเป็นเมืองท่าเรือสำคัญในเอเชียอาคเนย์ ได้มีการค้นพบซากเมืองโบราณ และโบราณสถาน

เมืองปัตตานีมีกษัตริย์สืบเนื่องต่อมาจนปี 2116 ราชวงศ์ปัตตานี ไม่มีเชื้อ
 พระวงศ์ที่จะสืบราชบัลลังก์คือ ชาวปัตตานีได้แสวงหาผู้จะสืบราชบัลลังก์ต่อไป ในที่สุดก็ได้
 กษัตริย์ซึ่งสืบเชื้อสายมาจาก กษัตริย์กลันตัน แห่งมลายู มาปกครองปัตตานี จนถึง พ.ศ. 2272
 ก็สิ้นสุดการปกครองแบบกษัตริย์ ระยะต่อมาปัตตานีประสบความวุ่นวายทางการเมือง เป็น
 เวลานาน มีการแย่งชิงอำนาจระหว่างข้าราชการผู้ใหญ่หลายฝ่าย ในช่วงนี้ปัตตานีเริ่มอยู่
 ภายใต้การปกครองของไทย (ตรงกับสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนปลาย) แต่เมื่อไทยเสียกรุง
 แก่พม่า ในปี พ.ศ. 2310 ปัตตานีก็เป็นอิสระมาจนถึง สมัยรัชกาลที่ 1 แห่งกรุงรัตน-
 โกสินทร์ ปัตตานีได้เป็นของไทยในฐานะเมืองประเทศราช โดยโปรดให้ตั้ง เชื้อสายเจ้า-
 เมืองปัตตานี เดิมเป็นพระยาปัตตานี ดูแลเมืองปัตตานี และอยู่ในความดูแลของเมืองสงขลา
 แต่ในรัชกาลที่ 1 นี้เอง ปัตตานียังก่อการขบถ แย่งเมืองขึ้นอีกหลายครั้ง จึงได้มีการจัด
 ระเบียบการปกครองปัตตานีขึ้นใหม่ เพื่อสะดวกในการปกครอง โดยแบ่งพื้นที่ของปัตตานี
 ออกเป็น 7 หัวเมือง เล็ก ๆ เรียกว่า "บริเวณ 7 หัวเมือง" คือ เมืองปัตตานี เมือง
 ยะหริ่ง เมืองหนองจิก เมืองสายบุรี เมืองยะลา เมืองรามันท์ และเมืองระแงะ
 โดยให้แต่ละเมืองอยู่ในความรับผิดชอบของ พระยาเมือง หรือเจ้าเมือง ซึ่งแต่งตั้งจาก
 ชาวท้องถิ่น ที่เป็นเชื้อสายเจ้านายเก่า โดยอยู่ภายใต้การกำกับของสงขลา อีกทีหนึ่ง

ในสมัยรัชกาลที่ 5 ให้จัดการปกครองหัวเมืองต่าง ๆ เป็นมณฑลเทศาภิบาล
 แต่บางเมืองที่มีเชื้อสายเจ้านายเก่า ๆ ปกครองอยู่ ให้จัดการปกครองเป็นบริเวณ ตั้ง
 เชื้อสายเจ้านายเป็นผู้ปกครองเมืองและตั้งข้าหลวงประจำจังหวัดเป็นผู้ทำงานแทนผู้ครอง
 เมือง เช่น เมืองปัตตานีที่แยกเป็น เจ็ดหัวเมือง ก็ได้จัดการปกครองเป็นบริเวณ เรียกว่า
 "บริเวณ 7 หัวเมือง" ขึ้นต่อข้าหลวงใหญ่มณฑลนครศรีธรรมราช ต่อมาในปี พ.ศ. 2449
 โปรดฯ ให้รวมบริเวณ 7 หัวเมือง ขึ้นเป็นมณฑลเทศาภิบาล เรียกว่า มณฑลปัตตานี และ

โบราณวัตถุต่าง ๆ ที่บริเวณบ้านประแว อ.ยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี นักโบราณคดี และ
 นักประวัติศาสตร์ทั้งชาวไทย และต่างประเทศลงความเห็นว่า บ้านประแว คือที่ตั้งของ
 เมืองหลวง ของอาณาจักรลังกาสุกะ ในอดีต ชื่อของลังกาสุกะ ได้หายไปจากประวัติ-

และยุบเมืองเล็ก ๆ เลีย 3 เมือง คงเหลือเพียง 4 เมือง คือ

1. รวมเมืองหนองจิก ยะหริ่ง ปัตตานี ขึ้นเป็นเมืองปัตตานี
2. รวมเมืองรามันท์ ยะลา ขึ้นเป็นเมืองยะลา
3. เมืองสายบุรี คงเป็นเมืองสายบุรี (ภายหลังยุบเป็น ตำบลตะลุงป็น อำเภอสายบุรี)
4. เมืองระแงะ ยังคงเป็นเมืองระแงะ (ภายหลังรวมตั้งเป็นจังหวัด นราธิวาส)

ภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 ยุบมณฑลปัตตานี
คงมีฐานะการปกครอง เป็นจังหวัด คือจังหวัดปัตตานี จนปัจจุบัน

สำหรับที่ตั้งหัวเมืองปัตตานี ในเวลาต่อมาได้ย้ายจากที่เดิม ซึ่งอยู่ตำบลบานา (สันนิษฐานว่า เนื่องจากแม่น้ำปัตตานีเปลี่ยนทิศทาง) มาตั้งบริเวณฝั่งของแม่น้ำปัตตานี เมื่อ พ.ศ. 2388 ซึ่งตรงกับสมัยรัชกาลที่ 3 คือบริเวณตำบล อาเนาะรู และ ตำบล จะบังติกอ ในปัจจุบัน ปลายในปี พ.ศ. 2440 (สมัยรัชกาลที่ 5) ศูนย์การปกครองเมือง สมัยที่เป็นกองมัญชาการเมือง ปกครองบริเวณ 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้ ได้มาตั้งอยู่ ฝั่งซ้ายของแม่น้ำปัตตานี คือที่เป็นที่ตั้งศาลากลางจังหวัดในขณะนี้ ซึ่งอยู่ในเขตตำบล สะบารัง ดังนั้นตั้งเมืองปัตตานีในปัจจุบันจึงอยู่สองฝั่งของแม่น้ำปัตตานี คือ บริเวณ ตำบล อาเนาะรู ตำบลจะบังติกอ และตำบลสะบารัง

และเทศบาลเมืองปัตตานี ซึ่งเป็นชุมชนศูนย์กลางจังหวัด ได้สถาปนาขึ้น เมื่อวันที่ 25 มีนาคม พ.ศ. 2478 โดยรวมเอา ตำบลอื่น เป็นที่ตั้งของศาลากลางจังหวัด และตำบลใกล้เคียง คือตำบลอาเนาะรู และตำบลจะบังติกอ ให้มีฐานะขึ้นเป็นเทศบาลเมือง ปัตตานี มีเนื้อที่ประมาณ 4.78 ตารางกิโลเมตร ศาลาเทศบาล ตั้งอยู่ที่ ถนนเดชา เิงสะพานเคชานูซิด ตำบลสะบารัง

ประมาณปลายพุทธศตวรรษที่ 20 และได้ปรากฏ ชื่อ ปัตตานี ขึ้นมาแทนที่
ประมาณต้นพุทธศตวรรษที่ 21 และเรียกว่า อาณาจักรปัตตานี

2.2 สภาพชุมชนเมืองปัตตานี ก่อนการจัดตั้งมหาวิทยาลัยสงขลารา.

(ดูแผนที่ 9 ประกอบ)

เนื่องจากข้อจำกัดด้านข้อมูลในช่วงมีก่อนการจัดตั้งมหาวิทยาลัย ในการศึกษาจึงจำเป็นต้องอาศัยหลักฐานเท่าที่มีอยู่ ซึ่งเป็นฐานปีที่ต่างกันไป

ชุมชนเมืองปัตตานีในอดีต ก่อนการจัดตั้งมหาวิทยาลัย ตั้งอยู่ในเขตเทศบาลเมืองปัตตานี อำเภอเมืองปัตตานี ในท้องที่ตำบลอาเนาะรู ตำบลละมิงคิโก และตำบลสะบารัง รวมพื้นที่ 4.78 ตารางกิโลเมตร ลักษณะภูมิประเทศส่วนใหญ่เป็นที่ราบน้ำท่วมถึง (Flood Plain) มีแม่น้ำปัตตานีไหลผ่านกลางตัวเมืองในแนวเหนือ-ใต้ มีคลองสามัคคี คลองบือติง ทางฝั่งซ้าย และคลองอาเนาะรูทางฝั่งขวา สภาพพื้นที่โดยทั่วไปสูงจากระดับน้ำทะเลปานกลางประมาณ 1 เมตร ดินส่วนใหญ่มีความสามารถอุ้มน้ำสูง แต่ให้น้ำซึมผ่านได้ช้า และมีการไหลมาของน้ำบนดินช้า พื้นที่ส่วนใหญ่จึงไม่เหมาะสมในการขยายตัวเมือง

ลักษณะการตั้งถิ่นฐานของประชากร จะตั้งบ้านเรือนเรียงราย ไปตามริมฝั่งแม่น้ำปัตตานีทั้งสองฟาก โดยตั้งบ้านเรือนหนาแน่นบนฝั่งขวาของแม่น้ำ ซึ่งเป็นบริเวณเมืองเก่า ลักษณะชุมชนส่วนใหญ่เป็นที่อยู่อาศัย สถานับราชการ และที่ว่าง ส่วนร้านค้าจะอยู่ร่วมกับอาคารพักอาศัย และส่วนมากจะเรียงตัวบริเวณถนนปัตตานีภิรมย์ ซึ่งเป็นถนนเลียบบนแม่น้ำ ถนนปรีดา ถนนฤดี ถนนมายอ และถนนอาเนาะรู และมีลักษณะเด่นของการตั้งถิ่นฐานประการหนึ่ง คือ การตั้งบ้านเรือนรวมกลุ่มในบริเวณเดียวกันของประชากร ที่นับถือศาสนาเดียวกัน คือ ประชากรที่นับถือศาสนาอิสลาม

ในปี 2503 ชุมชนเมืองปัตตานี มีประชากร 16,804¹ คน หรือประมาณร้อยละ 6 ของประชากรทั้งจังหวัด เป็นชาย 8,678 คน หญิง 8,126 คน คิดเป็นชายร้อยละ 51.6 และหญิงร้อยละ 48.4 ความหนาแน่นประชากรเฉลี่ย 3,515 คนต่อตาราง

1. สำนักผังเมือง. กระทรวงมหาดไทย. โครงผังเมืองปัตตานี พ.ศ. 2505-2525.

กิโลเมตร จำนวนครัวเรือน 2,801 ครัวเรือน เฉลี่ยครัวเรือนละ 6 คน

ลักษณะอาชีพและรายได้ อาศัยหลักฐานจากการสำรวจเพื่อวางแผนโครงการ
ผังเมืองปัตตานี พ.ศ. 2505-2525 กล่าวว่า ประชากรในชุมชนเมืองปัตตานี ยังไม่
มีอาชีพที่เป็นลำเป็นสัน ซึ่งพอจำแนกได้ เช่น อาชีพประมง ทำสวนผัก ทำงานใน
โรงงานทำลูกโป่ง โรงงานสกัดน้ำมันมะพร้าว นอกนั้นก็ยังมีอาชีพเกี่ยวกับการบริการ
เช่น ร้านค้าเล็ก ๆ ภัตตาคาร ริมข้าง ถังสามล้อ ฯลฯ ในปี 2500 เทศบาลเมือง
ปัตตานี มีรายได้ 1,567,853.65 บาท

การเดินทางติดต่อกันภายในชุมชนเมืองนั้น เนื่องจากอาณาเขตชุมชนไม่
กว้างขวางนัก จากจุดศูนย์กลางเมืองมีรัศมีประมาณ 2 กิโลเมตรเท่านั้น การเดินทาง
ติดต่อกันจึงใช้เดินเท้า จักรยาน และสามล้อถีบ

ลักษณะการใช้ที่ดิน ในอดีตยังไม่มีข้อกำหนดบริเวณการใช้ที่ดินประเภทต่าง ๆ
ลักษณะการใช้ที่ดินจึงประกอบด้วย กิจกรรมประเภทต่าง ๆ อยู่ปะปนกัน ทั้งที่อยู่อาศัย การค้า
อุตสาหกรรม ฯลฯ

สำหรับชุมชนรอบนอกเมือง จะมีลักษณะ เป็นชุมชนชนบทเล็ก ๆ กระจายอยู่
ตามริมฝั่งแม่น้ำ ชายฝั่งทะเล และบริเวณใกล้เส้นทางคมนาคม การประกอบอาชีพก็ขึ้น
อยู่กับสภาพธรรมชาติ คือ ทำการประมง ทั้งประมงน้ำจืดและน้ำเค็ม ปลูกข้าว ทำสวน
ผักผลไม้ และทำนาเกลือ

ศูนย์วิทยุทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

2.3 ชุมชนเมืองปัตตานีและการเปลี่ยนแปลง

2.3.1 สภาพชุมชนเมืองปัตตานีปัจจุบัน

ที่ตั้ง ชุมชนเมืองปัตตานี ตั้งอยู่ในเขตเทศบาลเมืองปัตตานี อำเภอเมืองปัตตานี ประกอบด้วยท้องที่ตำบลสะบารัง อาเนาะรู และจะมังกิโก รวมเนื้อที่ประมาณ 4.78 กม.² หรือประมาณ 2,839 ไร่ โดยมีอาณาเขตดังนี้

ทิศเหนือ	จดทะเลอ่าวไทย
ทิศตะวันออก	จดตำบลบานา อำเภอเมืองปัตตานี
ทิศใต้	จดตำบลตะลุโยะ และตำบลปะกาสะรัง อำเภอเมืองฯ.
ทิศตะวันตก	จดตำบลรูสะมิแล อำเภอเมืองฯ.

สภาพทางภูมิศาสตร์ ลักษณะภูมิประเทศของชุมชนเมือง โดยทั่วไปเป็นที่ราบน้ำท่วมถึง [flood plain] มีแม่น้ำปัตตานีไหลผ่าน กลางตัวเมืองในแนวเหนือ-ใต้ มีคลองสามัคคี คลองมือดึง ทางฝั่งซ้าย และคลองอาเนาะรูทางฝั่งขวา พื้นที่ส่วนใหญ่สูงจากระดับน้ำทะเลปานกลางประมาณ 1 เมตร ลักษณะดินมีความสามารถในการอุ้มน้ำสูง และมีความสามารถในการให้น้ำซึมผ่านได้ช้า มีการไหลบ่าของน้ำบนดินช้า ลักษณะภูมิอากาศ อยู่ใต้อิทธิพลของลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ และลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ จึงมีฝนตกชุกตลอดปี เมื่อเวลาฝนตกหนักและน้ำในแม่น้ำเอ่อขึ้นจะท่วมพื้นที่ในเขตเทศบาล ซึ่งระดับพื้นที่โดยทั่วไปสูงกว่าระดับน้ำในแม่น้ำเพียงเล็กน้อย พื้นที่ส่วนใหญ่จึงไม่เหมาะสมต่อการขยายตัวเมือง ส่วนบริเวณรอบ ๆ เมืองเป็นที่ราบลุ่มและใช้ที่ดินเพื่อการเกษตรกรรม

ประชากร ในปี 2525 เทศบาลเมืองปัตตานี มีประชากรทั้งสิ้น 35,004 คน หรือประมาณร้อยละ 7.4 ของประชากรทั้งจังหวัด เป็นชาย 17,718 คน และหญิง 17,286 คน คิดเป็นชายร้อยละ 50.62 หญิงร้อยละ 49.38 มีความหนาแน่นเฉลี่ย 7,323 คน/กม.² และประมาณร้อยละ 57 ของประชากรชุมชนเมืองทั้งหมดนับถือศาสนาอิสลาม (ดูตารางที่ 3.12 ประกอบ)

ลักษณะประชากร

การศึกษาลักษณะประชากรและการเปลี่ยนแปลงประชากรชุมชนเมืองมิดคานี ผู้วิจัยได้รวมขอบเขตศึกษาทั้งชุมชนอำเภอ เมืองและชุมชนเมือง ทั้งนี้เพื่อให้เห็นการเปลี่ยนแปลงในบริเวณชุมชนรอบชุมชนเมืองด้วย เนื่องจากบริเวณที่ตั้งมหาวิทยาลัยตั้งอยู่นอกเขตชุมชนเมือง

ในปี 2525 อำเภอเมืองมิดคานี (รวมเทศบาลเมือง) มีประชากรทั้งสิ้น 77,027 คน เป็นประชากรเทศบาล 35,004 คน ประชากรอำเภอเมือง 42,023 คน กระจายตัวอยู่ในตำบลต่าง ๆ 13 ตำบลได้แก่ ตำบลสะบารัง , อานาหารู , จะมิงคิกอ (ตำบลในเทศบาลเมือง) ตำบลปุยุด , ดันยองสุโละ , กลองมานิง , คะลูโยะ , บานา , บาราเฮาะ , ปะกาชะริง , รุสะมิแล , บาราโหม และกะมียอ (ตำบลใจอำเภอเมือง) โดยมีประชากรรายตำบล ตามขนาดประชากรเป็นกลุ่ม ๆ ดังต่อไปนี้ (ดูตารางที่ 3.12 และ แผนที่ 2)

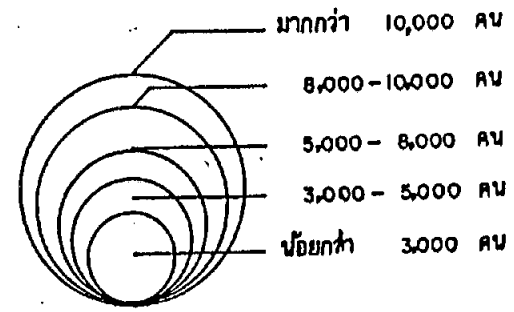
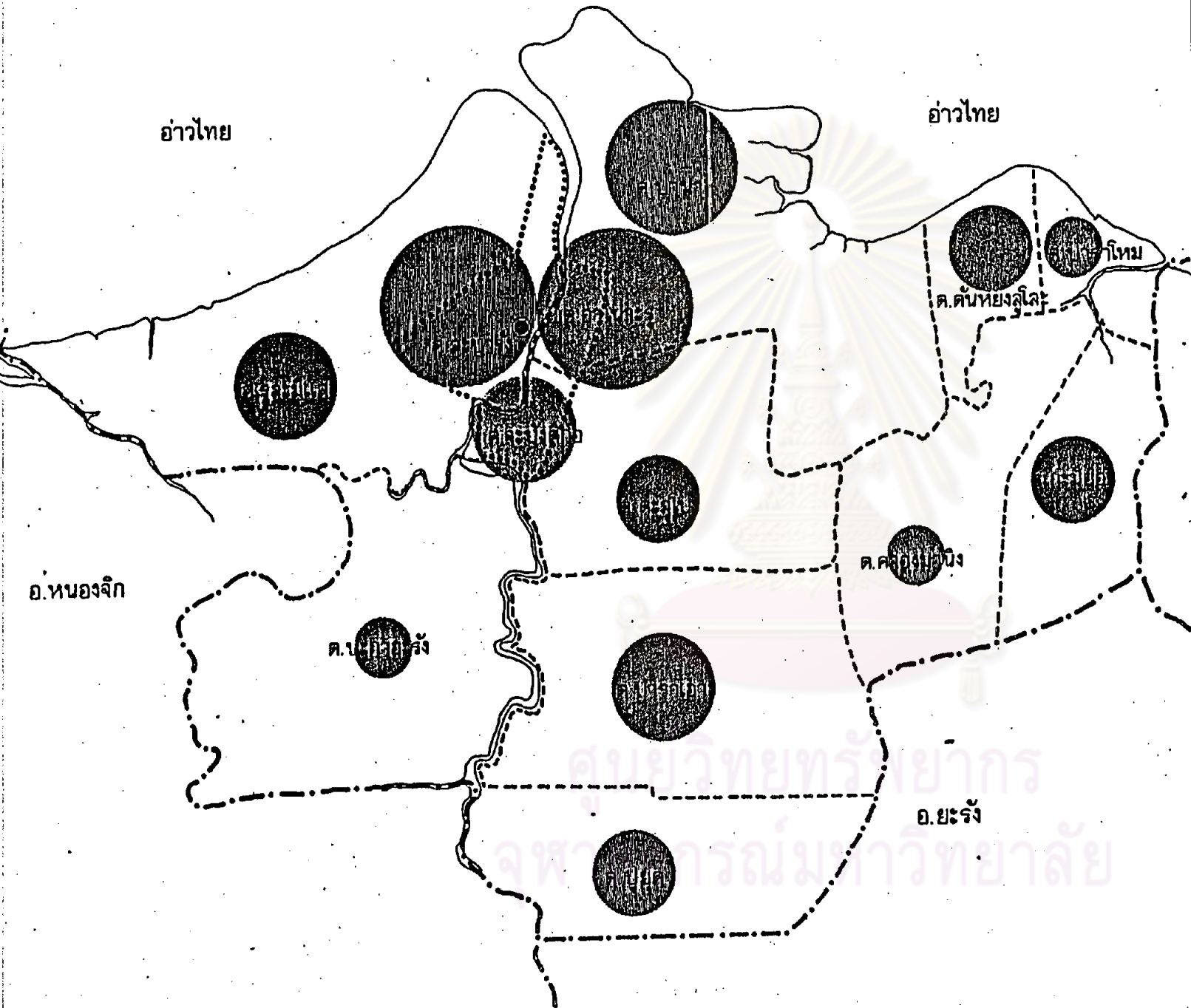
กลุ่มที่ 1. ตำบลที่มีขนาดประชากรมากที่สุด คือมากกว่า 10,000 คน เป็นตำบลในเขตชุมชนเมืองทั้ง 2 ตำบล ได้แก่ ตำบลสะบารัง และตำบลอานาหารู มีประชากรเท่ากับ 16,276 และ 13,249 คน ตามลำดับ

กลุ่มที่ 2. ตำบลที่มีขนาดประชากร ระหว่าง 8,000 - 10,000 คน ได้แก่ ตำบลบานา มีประชากรประมาณ 8,183 คน ,

กลุ่มที่ 3. ตำบลที่มีขนาดประชากร ระหว่าง 5,000 คน - 8,000 คน ได้แก่ตำบลจะมิงคิกอ , บาราเฮาะ และ รุสะมิแล มีประชากร เท่ากับ 5,479 คน , 5,290 คน และ 5,277 คน ตามลำดับ

กลุ่มที่ 4. ตำบลที่มีขนาดประชากร ระหว่าง 3,000 - 5,000 คน ได้แก่ ตำบลปุยุด , ดันยองสุโละ , คะลูโยะ และ กะมียอ มีประชากร เท่ากับ 4,805 คน , 4,592 คน และ 3,011 คน ตามลำดับ

กลุ่มที่ 5. ตำบลที่มีขนาดประชากร น้อยกว่า 3,000 คน ได้แก่ ตำบล ปะกาชะริง , กลองมานิง และบานาโหม มีประชากรเท่ากับ 2,750 คน , 2,261 คน และ 2,055 คน ตามลำดับ

ศูนย์วิทยุวิทยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนที่ 9

แสดงขนาดประชากรตำบล อำเภอเมือง
ปี 2525 72

มาตราส่วน 1:50000

จังหวัดสงขลา

จะถึง เกตว่า คำบลที่มีขนาดประชากรมากและปานกลาง คือ ในกลุ่มที่ 1 . 2 และ 3 จะเป็นคำบลที่มีพื้นที่ติดต่อกับพื้นที่ชุมชน เมือง เกือบทั้งหมด ยกเว้นคำบลนาราเซ

ความหนาแน่นประชากร (ดูตารางที่ 3.12 และ แผนที่ 9 ประกอบ)

ความหนาแน่นของประชากรในพื้นที่คำบลต่าง ๆ ในอำเภอเมืองบัตธานี ปี 2525 สามารถแบ่งได้เป็น 6 กลุ่มดังต่อไปนี้

- กลุ่มที่ 1. คำบลที่มีความหนาแน่นประชากรมากกว่า 10,000 คน/กม.²
ได้แก่ คำบลอาเนาะรู มีความหนาแน่นประชากรเท่ากับ 10,432 คน/กม.²
- กลุ่มที่ 2. คำบลที่มีความหนาแน่นประชากร ระหว่าง 5,000 คน - 10,000 คน/กม.²
ได้แก่ คำบลสระบัว และคำบลจระบังคอก มีความหนาแน่นเท่ากับ 6,382.7 คน/กม.² และ 5,707 คน/กม.² ตามลำดับ
- กลุ่มที่ 3. คำบลที่มีความหนาแน่นประชากร ระหว่าง 1,000 คน - 5,000 คน/กม.²
ได้แก่ คำบลคันทองสุไล้ มีความหนาแน่นเท่ากับ 1,437 คน/กม.²
- กลุ่มที่ 4. คำบลที่มีความหนาแน่นประชากร ระหว่าง 500 คน - 1,000 คน/กม.²
ได้แก่ คำบลนา และนาราโหม มีความหนาแน่นเท่ากับ 540 คน/กม.² และ 514 คน/กม.²
- กลุ่มที่ 5. คำบลที่มีความหนาแน่นประชากร ระหว่าง 300 คน - 500 คน/กม.²
ได้แก่ คำบลรูสะมิแล . ปุยุค ๗ นาราเซ . ตะลูโมะ และคะมียอ มีความหนาแน่นเท่ากับ 497 คน/กม.² . 487 คน/กม.² , 377 คน/กม.² , และ 329 คน/กม.² ตามลำดับ
- กลุ่มที่ 6. คำบลที่มีความหนาแน่นประชากร น้อยกว่า 300 คน/กม.²
ได้แก่ คำบลคลองมาบิง และคำบลปะกาสะริง มีความหนาแน่นประชากรเท่ากับ 226 คน/กม.² และ 176 คน/กม.² ตามลำดับ

เนื่องจากการพิจารณาความหนาแน่นของประชากรต่อพื้นที่นั้นขึ้นอยู่กับขนาดของพื้นที่และจำนวนประชากรบนพื้นที่นั้น ๆ ดังนั้นจะเห็นว่าคำบลที่มีขนาดประชากรมากและปานกลาง

กับคำบลที่มีความหนาแน่นของประชากรสูงและปานกลาง บางคำบลจะจัดอยู่ต่างกลุ่มกัน ทั้งนี้
เนื่องจากความแตกต่างในเรื่องของพื้นที่คำบลเป็นเกณฑ์ แต่ส่วนใหญ่แล้ว คำบลในกลุ่มท้าย ๆ
มักมีขนาดประชากรน้อยและพื้นที่คำบลมาก ทำให้จัดอยู่ในกลุ่มที่เคียงกันทั้งขนาดและความ
หนาแน่นของประชากร

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 3.12 จำนวนประชากร , ความหนาแน่น และการเปลี่ยนแปลงประชากร

รายตำบล อำเภอเมืองปัตตานี

ตำบล	พื้นที่ กม. ²	ประชากร			การเปลี่ยนแปลงจำนวนประชากร							ความหนาแน่นประชากร		
		พ.ศ. 2513	พ.ศ. 2519	พ.ศ. 2525	จำนวน 2513 - 2519	%	จำนวน 2519 - 2525	%	จำนวน 2513 - 2525	%	%ยอรวม การเปลี่ยนแปลง	พ.ศ. 2513	(คน/กม. ²) พ.ศ. 2519	พ.ศ. 1525
อ. เมืองปัตตานี	100.50	27,125	33,333	42,023	6,208	22.89	8,890	28.07	14,898	54.9	100.00	269.9	331.7	418.1
ค. ปุยุด	9.87	3,144	3,973	4,805	829	26.37	832	20.94	1,661	52.8	11.1	318.5	402.5	486.0
ค. ดันทองสุโตะ	3.20	1,933	3,968	4,599	1,035	35.28	631	15.90	1,666	56.8	11.2	918.6	1,240.0	1,437.2
ค. คลองมาบิง	10.01	1,894	2,008	2,261	114	6.02	253	12.60	367	19.4	2.5	189.2	200.6	225.9
ค. ตะลุโมะ	10.05	2,264	3,018	3,792	754	33.30	774	25.85	1,528	67.5	10.3	225.3	300.3	377.3
ค. บานา	15.15	4,960	5,333	8,183	373	7.52	2,850	53.44	3,223	65.0	21.6	327.4	352.0	540.1
ค. บาราเซาะ	12.80	3,596	4,762	5,290	1,166	32.42	528	11.09	1,694	47.1	11.4	280.9	372.0	413.3
ค. ปะกาสะรัง	15.65	1,810	2,285	2,750	475	26.24	465	20.35	940	51.9	6.3	115.7	146.0	175.7
ค. รุสะมิแล	10.82	2,578	3,854	5,277	1,078	41.85	1,623	44.42	2,701	104.9	18.1	242.6	344.1	496.9
ค. บาราโหม	4.00	1,890	1,792	2,055	-98	-5.19	263	14.88	165	8.7	1.1	472.5	448.0	513.8
ค. กะมียอ	9.15	2,058	2,540	3,011	482	23.42	471	18.54	953	46.3	6.4	224.9	277.6	329.1
ห. เมืองปัตตานี	4.78	22,789	27,292	35,004	2,523	10.19	7,712	28.28	10,235	41.3	100.0	6,181.8	5,709.6	7,323
ค. สะบารัง	2.55	21,938	11,432	18,278	10,506	-47.89	4,844	42.37	-5,662	-25.8	-55.3	8,603.1	4,483.1	6,382.7
ค. อาเนาะรู	1.27	1,281	11,655	13,249	10,374	809.84	1,594	12.68	11,968	934.3	116.9	1,008.7	9,177.2	10,432.3
ค. จะบังคิกอ	0.98	1,550	4,352	5,479	2,802	180.77	1,127	25.90	3,929	253.5	38.4	1,614.6	4,533.3	5,707.0

ลักษณะชุมชน ลักษณะชุมชน เมืองปัตตานี โดยทั่วไปมีสภาพเก่าแก่ มีการปรับปรุงน้อย โดยเฉพาะบริเวณหักอาศัย ทั้งนี้อาจเนื่องจากสภาพการถือครองที่ดินภายในชุมชนคือ ประมาณร้อยละ 95 ของที่ดินเอกชนเป็นของคนท้องถิ่นเดิม และมากกว่าร้อยละ 90 ของผู้เป็นเจ้าของที่ดินท้องถิ่น เป็นผู้นับถือศาสนาอิสลาม ดังนั้นอาคารประเภทต่าง ๆ ภายในชุมชนจึงเป็นอาคารเก่าแก่ ประมาณร้อยละ 63 ของอาคารทั้งหมด มีอายุระหว่าง 11-20 ปี และมากกว่า 20 ปี และร้อยละ 66 ของอาคารทั้งหมดก่อสร้างด้วยไม้ ที่เหลือเป็นตึกครึ่งไม้และตึกคอนกรีต นอกจากนี้ เนื่องจากสภาพพื้นที่โดยทั่วไปเป็นที่ลุ่ม มักประสบปัญหาน้ำท่วมในฤดูฝน ลักษณะอาคารร้อยละ 45 จึงเป็นอาคารเดี่ยวยกพื้นสูงและเป็นอาคารหักอาศัยทั้งหมด นอกนั้นเป็นห้องแถวหรือตึกแถว ประมาณร้อยละ 38 และ 16 ตามลำดับ โดยเป็นอาคารหักอาศัย และอาคารพาณิชย์-หักอาศัย และในอาคารลักษณะห้องแถวและตึกแถวนั้น ร้อยละ 74 เป็นอาคารชั้นเดียว ร้อยละ 25 เป็นอาคาร 2 ชั้น นอกนั้นเป็นอาคาร 3 ชั้นขึ้นไป

การใช้ที่ดิน (ดูตารางที่ 3.13 และแผนที่ 11 ประกอบ)

ลักษณะการใช้ที่ดินในชุมชนเมืองปัตตานี ก็เช่นเดียวกับการใช้ที่ดินในเมืองของประเทศไทยกำลังพัฒนาส่วนใหญ่ คือ เป็นการใช้ที่ดินแบบผสม [mixed landuse] คือ ที่อยู่อาศัย ร้านค้า อุตสาหกรรม สถานที่ราชการ ฯลฯ อยู่ผสมปนเปกันไป ไม่มีขอบเขตที่แน่ชัดว่าย่านใดใช้เพื่อกิจการใด¹ ดังนั้นในการพิจารณาจึงต้องกำหนดบริเวณหรือตำแหน่งอาคารที่มีลักษณะการใช้ที่ดินประเภทใดประเภทหนึ่งลงไปตรงบริเวณที่มีกิจกรรมนั้น ๆ คำเนนอยู่ซึ่งหอสรุปประเภทการใช้ที่ดินภายในชุมชนเมืองปัตตานี พ.ศ. 2526 ได้ว่า การใช้ที่ดินส่วนใหญ่ร้อยละ 34.38 เป็นที่อยู่อาศัย รองลงมาเป็นที่ว่างและพื้นที่เกษตรกรรม บริเวณถนน ครอบคลุมและแม่น้ำลำคลอง ร้อยละ 33.25 และ 12.12 ตามลำดับ ส่วนการใช้ที่ดินประเภทอื่น ๆ เช่นบริเวณสถานศึกษา บริเวณการค้า สถานที่ราชการ และ

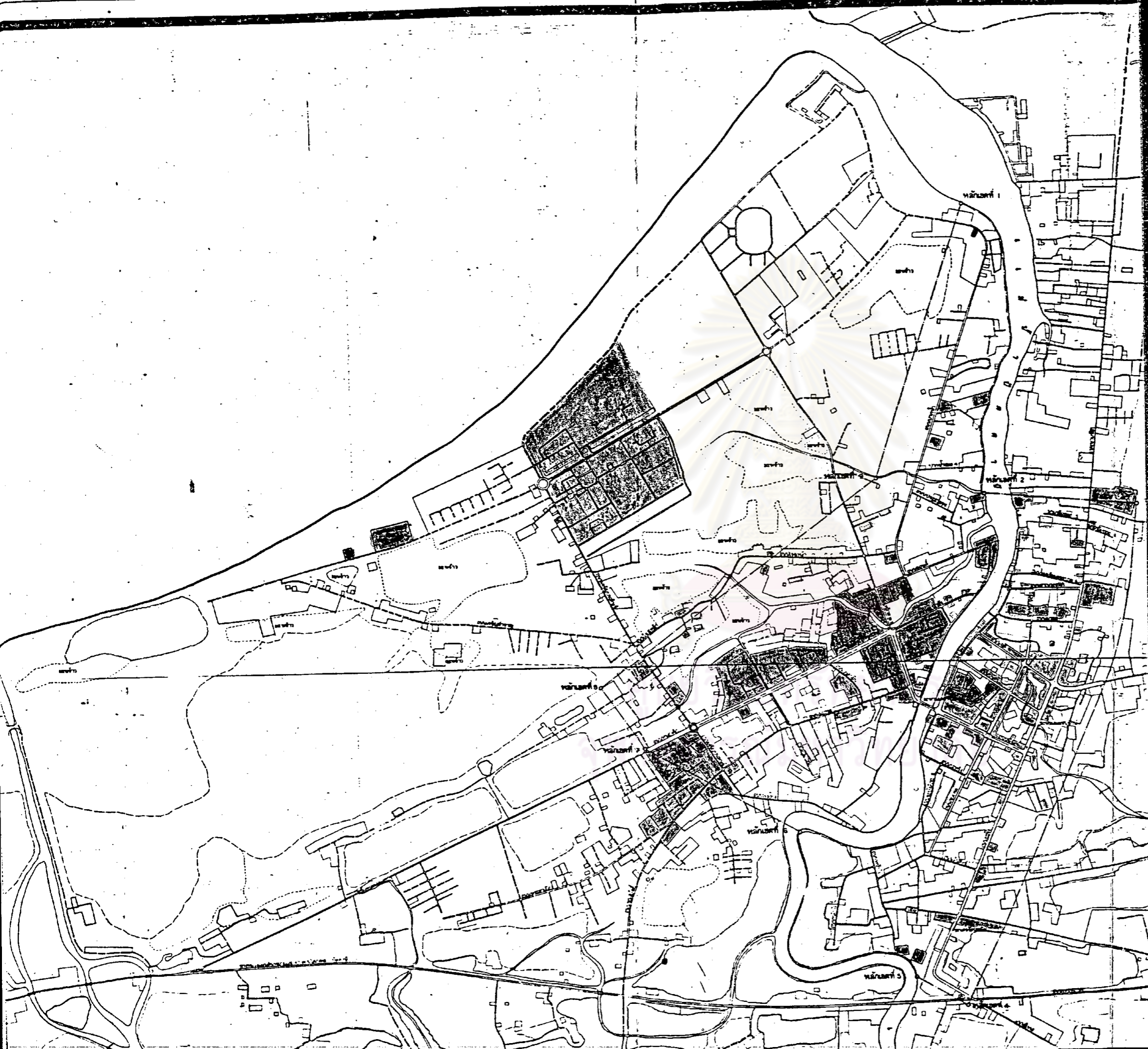
1. McGee, T.G. , The Southeast Asian City. London: Bells, 1968.

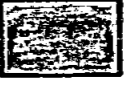

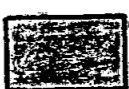

อุตสาหกรรม จะเห็นมีสัดส่วนของการใช้ที่ดินแต่ละประเภทดังกล่าว มีน้อยมากคือมีเพียงร้อยละ 5.14 , 5.11 , 3.84 และ 2.11 ตามลำดับ โดยมีเขตการค้าสำคัญอยู่บริเวณถนนพิจิตร ปรีดา ฤดี บัณฑิตาภิรมย์ และอุดมวิทย์ ซึ่งบริเวณดังกล่าวอยู่ฝั่งตะวันออกของเมือง สำหรับบริเวณพักอาศัยหนาแน่น จะอยู่รอบ ๆ ย่านการค้า และบริเวณใกล้ฝั่งแม่น้ำบัณฑิตาภิรมย์ ได้แก่ บริเวณด้านทิศเหนือของเมือง บริเวณบ้านอาเนาะซุงา บ้านคลองช้าง บ้านมือคิง บ้านสะบารัง ส่วนด้านทิศใต้ได้แก่ บริเวณด้านทิศใต้ของถนนพิจิตร และ บริเวณด้านหลังสำนักงานเทศบาลเมือง เลียบฝั่งแม่น้ำบัณฑิตาภิรมย์ด้านทิศตะวันตก

ตารางที่ 3.13 การใช้ที่ดินในเขตเทศบาลเมืองมัตตานี พ.ศ. 2526

ประเภทการใช้ที่ดิน	พื้นที่ (ไร่)	ร้อยละ
1. บริเวณพักอาศัย	967	34.38
2. บริเวณการค้า	145	5.11
3. อุตสาหกรรม	60	2.11
4. บริเวณสถานศึกษา	146	5.14
5. บริเวณสถานที่ราชการ	109	3.84
6. บริเวณศาสนสถาน	46	1.62
7. โกดังเก็บสินค้า	50	1.76
8. สาธารณูปการ	9	0.32
9. บริเวณพักผ่อนหย่อนใจ	10	0.35
10. บริเวณแม่น้ำ ลำคลองและถนน ตรอก	344	12.12
11. บริเวณที่ว่างและพื้นที่เกษตรกรรม	944	33.25
รวม	2,839	100.00

ที่มา : กองผังเมืองรวม สำนักผังเมือง กระทรวงมหาดไทย

- บริเวณการค้า
- บริเวณที่อยู่อาศัย
- บริเวณอุตสาหกรรม
- บริเวณสถาบันราชการ
- บริเวณสถานศึกษา
- บริเวณสาธารณูปโภค
- บริเวณศาลากลาง
- บริเวณนันทนาการ
- บริเวณโกดังเก็บสินค้า
- บริเวณเกษตรกรรม และที่ว่าง

ที่มา รายงานวิจัยเมืองปัตตานี

แสดงการใช้ที่ดิน พ.ศ. 2519

มาตราส่วน 1:16,000

ลักษณะอาชีพของประชากร เนื่องจากข้อจำกัดในเรื่องข้อมูล ฉะนั้นในการวิเคราะห์

จึงใช้ข้อมูลจากการสำรวจของกองวิจัย สำนักผังเมือง กระทรวงมหาดไทย

จากการสำรวจเมื่อปี 2526 ชุมชนเมืองปัตตานี มีจำนวนประชากร 38,777¹ คน เป็นประชากรวัยแรงงาน 29,394 คน หรือร้อยละ 75.80 ของประชากรทั้งหมด ส่วนใหญ่จะมีอายุ 11-44 ปี หรือร้อยละ 82.32 และร้อยละ 17.68 มีอายุตั้งแต่ 45 ปีขึ้นไป แต่ในจำนวนประชากรวัยแรงงานทั้งหมดนั้น เป็นประชากรที่อยู่ในกำลังแรงงานเพียง 16,883 คน หรือร้อยละ 57.44 เท่านั้น นอกนั้นเป็นประชากรที่ไม่อยู่ในกำลังแรงงาน ประมาณ 12,511 คน หรือร้อยละ 42.56 ซึ่งในจำนวนนี้ได้แก่ แม่บ้าน นักเรียน และผู้ไม่สามารถทำงานได้ โดยมีสัดส่วนประมาณร้อยละ 38.69 54.43 และ 6.88 ของประชากรที่ไม่อยู่ในกำลังแรงงาน ตามลำดับ

สำหรับผู้อยู่ในกำลังแรงงาน 16,883 คน ที่ประกอบอาชีพประเภทต่าง ๆ จำแนกได้ 8 ประเภท ดังต่อไปนี้

1. อาชีพที่ใช้วิชาชีพ	จำนวน	1,521 คน	ประมาณร้อยละ	9.01
2. อาชีพการบริหาร	จำนวน	41 คน	ประมาณร้อยละ	0.24
3. อาชีพเสมียน	จำนวน	580 คน	ประมาณร้อยละ	3.44
4. อาชีพด้านการค้า	จำนวน	3,818 คน	ประมาณร้อยละ	22.61
5. อาชีพเกษตร - ประมง	จำนวน	2,584 คน	ประมาณร้อยละ	15.31
6. อาชีพขนส่ง	จำนวน	241 คน	ประมาณร้อยละ	1.43
7. อาชีพแรงงาน - หลุด	จำนวน	776 คน	ประมาณร้อยละ	4.60
8. อาชีพบริการ	จำนวน	4,001 คน	ประมาณร้อยละ	23.69
และว่างงาน	จำนวน	3,321 คน	ประมาณร้อยละ	19.67

1. จำนวนประชากรจากการสำรวจ มากกว่าจำนวนประชากรจากทะเบียนราษฎร ทั้งนี้ เนื่องจากประชากรอพยพเข้าโดยไม่มีกรมจัดย้าย ส่วนใหญ่เป็นแรงงานด้านประมง

จะเห็นว่าประชากรในกำลังแรงงานในชุมชนเมืองมัตตานี ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพด้านบริการ รองลงมาคือ การค้า และเกษตร-ประมง ร้อยละ 23.69 , 22.61 และ 15.31 ตามลำดับ และพบว่ายังมีผู้ว่างงานในอัตราที่สูงคือร้อยละ 19.67 ทั้งนี้เนื่องจากการที่มัตตานีเป็นศูนย์กลางของศาสนาอิสลาม ประชากรร้อยละ 76 ของประชากรรวมจังหวัดหรือร้อยละ 57 ของประชากรในเขตเทศบาลเมือง นับถือศาสนาอิสลาม จึงทำให้เป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดผู้ว่างงาน ด้วยผู้ว่างงานไม่ค่อยนิยมทำการค้า เพราะพวกเขามีความเคร่งครัดในศาสนามาก เมื่อถึงคราวที่จะทำการละหมาดแล้ว จะทิ้งงานที่ทำอยู่เพื่อไปทำละหมาด ที่มีสัจด์ ดังนั้นงานจึงหยุดชะงัก

สำหรับองค์ประกอบด้านเศรษฐกิจของชุมชนเมืองมัตตานี แยกพิจารณาได้ดังต่อไปนี้

- การค้าและบริการ (ดูตารางที่ 3.14 ประกอบ) ในปี 2526

ชุมชนเมืองมัตตานี มีสถานประกอบการค้าและบริการ รวมทั้งสิ้น 792 แห่ง แยกประเภทร้านค้าออกได้ 8 ชนิด ปรากฏว่า เป็นการค้าบริการถึงร้อยละ 41.42 รองลงมาเป็นการค้าปลีกร้อยละ 36.11 ลักษณะของสถานประกอบการอยู่ในรูปของตึกแถว เป็นแนวเรียงรายสองข้างถนน เช่น บริเวณถนนพิพิธ อุตมวิลี ปรีดา มัตตานีภิรมย์ ฤดี และบางส่วนของถนนนาเกลือ ที่ติดกับถนนฤดี เป็นคั้น ขนาดของสถานประกอบการค้า-บริการ ส่วนใหญ่เป็นการค้าขนาดเล็ก ใช้แรงงานต่ำกว่า 5 คน ถึงร้อยละ 84.60 และผู้ดำเนินงานเป็นเจ้าของกิจการเพียงคนเดียว ในปี 2526 ชุมชนเมืองมัตตานี มีจำนวนแรงงานที่ประกอบกิจการค้า-บริการ ทั้งสิ้น 2,555 คน เป็นชาย 1,374 คน คิดเป็นร้อยละ 53.80 เป็นหญิง 1,180 คน หรือร้อยละ 46.20

จากตารางที่ 4.3 พบว่ากิจการค้า-บริการ ส่วนมากเปิดดำเนินการในช่วงต่ำกว่า 5 ปี จำนวน 340 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 42.93 รองลงมาเปิดดำเนินการระหว่าง 6-10 จำนวน 202 แห่ง หรือร้อยละ 25.51 ส่วนประเภทการค้าที่มีการขยายตัวขึ้นมากได้แก่ การค้าบริการ และการค้าปลีก

ตารางที่ 3.14 สถานประกอบการค้า-บริการ แยกตามระยะเวลาในการ

ดำเนินการ พ.ศ. 2526

ประเภทการค้า	สถานธุรกิจ		จำนวนสถานธุรกิจที่เปิดดำเนินการในแต่ละช่วงเวลา					
	จำนวน	ร้อยละ	ต่ำกว่า 5 ปี	6-10ปี	11-15ปี	16-20ปี	21-25ปี	มากกว่า 25ปีขึ้นไป
การค้าปลีก	286	36.11	118	76	26	32	6	28
การค้าส่ง	10	1.26	-	6	-	-	-	4
การค้าบริการ	328	41.42	172	70	34	24	8	20
การค้าปลีก-ส่ง	78	9.85	30	20	8	8	2	10
การค้าปลีก-บริการ	46	5.81	12	18	6	6	2	2
การค้าส่ง-บริการ	16	2.02	4	8	2	2	-	-
การค้าปลีก-ส่ง-บริการ	26	3.28	4	4	6	4	-	8
การค้าผลิต-ค้าปลีก	2	0.25	-	-	2	-	-	-
รวม	792	100.00	340	202	84	76	18	72

ที่มา : กองผังเมืองรวม สำนักผังเมือง กระทรวงมหาดไทย

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตาราง 3.15 จำนวนสถานประกอบการอุตสาหกรรม ในชุมชนเมือง

ปัตตานี พ.ศ. 2526

ประเภทอุตสาหกรรม	จำนวนสถานประกอบการ		จำนวนผู้ทำงาน	จำนวนสถานประกอบการที่ตั้งขึ้นในแต่ละช่วงเวลา					
	จำนวน	ร้อยละ		ต่ำกว่า	5-9	10-14	15-19	20-24	25 ปี
			5ปี	ปี	ปี	ปี	ปี	ขึ้นไป	
1. โรงงานผลิตน้ำแข็ง	2	2.82	51	1	1	-	-	-	-
2. โรงงานทำอาหารสำเร็จรูป และไอศกรีม	4	5.63	10	1	1	-	1	1	-
3. โรงกลึง-ซ่อมเครื่องยนต์	24	33.80	99	7	9	3	1	2	2
4. โรงเคาะหมันสิรถยนต์-ซ่อม	9	12.67	49	5	4	-	-	-	-
5. โรงทำวัสดุก่อสร้างทุกชนิด	13	18.31	72	3	3	3	1	2	1
6. โรงทำเกี่ยวกับของทะเล	1	1.41	3	1	-	-	-	-	-
7. โรงทำขนม	5	7.04	11	4	-	-	-	-	-
8. โรงทำเฟอร์นิเจอร์ และเครื่องนอน	3	4.22	49	2	-	1	-	-	-
9. โรงงานผลิตและบริการ ซ่อมเครื่องหนัง	2	2.82	10	1	-	1	-	-	-
10. โรงทำที่ใส่ของทุกชนิด	5	7.04	24	1	1	-	1	-	2
11. โกดังเก็บของ	1	1.41	12	1	1	-	-	-	-
12. โรงพิมพ์	2	2.82	7	-	-	-	-	1	-
รวม	71	100	397	27	20	8	4	6	6

ที่มา : กองผังเมืองรวม สำนักผังเมือง กระทรวงมหาดไทย

อุตสาหกรรม ในปี 2526 ชุมชนเมืองปัตตานี มีโรงงานอุตสาหกรรมทั้งสิ้น 71 แห่ง ส่วนใหญ่เป็นโรงกลึง-ซ่อมเครื่องยนต์ จำนวน 24 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 33.80 รองลงมาได้แก่ โรงงานทำวัสดุก่อสร้างทุกชนิด และโรงเคาะพื้นสิริรถยนต์-ซ่อม จำนวน 13 และ 9 หรือร้อยละ 18.31 และ 12.67 ตามลำดับ สำหรับระยะเวลาการดำเนินการส่วนใหญ่จะอยู่ในช่วงเวลาดำกว่า 5 ปี มี 27 แห่ง หรือประมาณร้อยละ 38.03 รองลงมาคือเปิดดำเนินการ ช่วง 5-9 ปี จำนวน 20 แห่ง หรือร้อยละ 28.17

จากตารางที่ 3.15 ปรากฏว่าอุตสาหกรรมประเภทโรงกลึง-ซ่อมเครื่องยนต์ เป็นอุตสาหกรรมที่เปิดดำเนินการมานานกว่า 25 ปีแล้ว และมีการขยายตัวขึ้นมากกว่าอุตสาหกรรมประเภทอื่นในแต่ละช่วงเวลาที่ยาวนาน ทั้งนี้ เนื่องจาก เป็นอุตสาหกรรมประเภทหนึ่งที่เกี่ยวข้อง เนื่องจากกิจการประมง ซึ่งจัด เป็นกิจการที่ทำรายได้มากที่สุดของชุมชน

สำหรับแรงงานด้านอุตสาหกรรมในชุมชนเมืองปัตตานี มีทั้งสิ้น 397 คน เป็นชาย 309 คน คิดเป็นร้อยละ 77.83 เป็นหญิง 88 คน หรือร้อยละ 22.17 ส่วนใหญ่จะมีการจ้างงานเกี่ยวกับการกลึง-ซ่อมเครื่องยนต์ ถึง 99 คน หรือร้อยละ 24.99 รองลงมาได้แก่ แรงงานในโรงงานทำวัสดุก่อสร้าง และโรงน้ำแข็ง จำนวน 72 คน และ 51 คน คิดเป็นร้อยละ 18.14 และ 12.85 ตามลำดับ จะเห็นว่าโรงงานประเภทกลึง-ซ่อมเครื่องยนต์ เป็นแหล่งจ้างงานที่สำคัญของชุมชน

6. รายได้ (ดูตารางที่ 3.16 ประกอบ) ชุมชนเมืองปัตตานี มีรายได้ประเภทต่าง ๆ ได้แก่ รายได้จากภาษีอากร ค่าธรรมเนียม ค่าปรับและใบอนุญาต รายได้จากทรัพย์สิน เงินอุดหนุนจากรัฐบาล รายได้จากบริการสาธารณสุขโลก และสหภาพชีพ รายได้เบ็ดเตล็ด และเงินสะสมอื่น ๆ ในปี 2525 ชุมชนเมืองปัตตานี มีรายได้จากภาษีอากรมากที่สุด ประมาณร้อยละ 50.95 ของรายได้ทั้งหมด รองลงมาเป็นเงินอุดหนุนจากรัฐบาล ประมาณร้อยละ 32.41 และรายได้จากทรัพย์สิน ประมาณร้อยละ 11.90 และรายได้เบ็ดเตล็ด รายได้จากค่าธรรมเนียม ค่าปรับและใบอนุญาต และ สหภาพชีพ ตามลำดับ

สำหรับรายจ่าย (ดูตารางที่ 3.17 ประกอบ) ในปี 2525 ชุมชนเมือง บิดคานีมีรายจ่ายจริงน้อยกว่ารายรับจริง โดยมีสัดส่วนรายจ่ายประเภทเงินเดือน และ ค่าจ้างสูงสุด เท่ากับร้อยละ 44.60 รองลงมาเป็นรายจ่ายค่าใช้สอย ค่าวัสดุ ครุภัณฑ์ ร้อยละ 30.70 และค่าชำระหนี้เงินกู้ ร้อยละ 22.68 นอกนั้นก็เป็นรายจ่ายอื่น ๆ และรายจ่ายพิเศษ ตามลำดับ

ตารางที่ 3.16 รายได้จริง และสัดส่วนของรายได้ประเภทต่าง ๆ
ของเทศบาลเมืองบิดคานี พ.ศ. 2525

ประเภท	รายได้	ร้อยละ
ภาษีอากร	12,642.39	50.95
ค่าธรรมเนียม ค่าปรับ ค่าใบอนุญาต	431.91	1.74
ทรัพย์สิน	2,952.85	11.90
สาธารณูปโภค และ เทศพาณิชย์	47.90	0.19
เบ็ดเตล็ด	694.47	2.80
เงินอุดหนุน	8,042.24	32.41
เงินอื่น ๆ	-	
รวม	24,811.76	100.00

ที่มา : เทศบัญญัติงบประมาณประจำปี แผนกคลัง

เทศบาลเมืองบิดคานี

ตารางที่ 3.17 รายจ่ายจริง และสัดส่วนรายจ่ายประเภทต่าง ๆ
ของเทศบาลเมืองปัตตานี พ.ศ. 2525

ประเภท	รายจ่าย	ร้อยละ
เงินเดือน และค่าจ้าง	10,632.55	44.60
ค่าใช้สอย ค่าวัสดุ ครุภัณฑ์	7,320.41	30.70
ค่าชำระหนี้เงินกู้	5,408.26	22.68
รายจ่ายพิเศษ	188.48	0.79
รายจ่ายอื่น ๆ	292.09	1.23
รวม	23,841.79	100.00

ที่มา : กองคลัง เทศบาลเมืองปัตตานี

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สาธารณูปโภค , สาธารณูปการ

ไฟฟ้า สำนักงานการไฟฟ้าจังหวัดบึงคานี (การไฟฟ้าส่วนภูมิภาค) ได้ให้บริการไฟฟ้าแก่ประชาชน โดยรับกระแสไฟฟ้า จากการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย เชื่อมมายังสถาน อำเภอบึงนังสตา จังหวัดยะลา จำหน่ายกระแสไฟฟ้าให้แก่ประชาชน จำนวน 40,038 ครอบครัวยุคในปี 2526 ในจำนวนนี้แยกเป็น

ในเขตเทศบาล / สุขาภิบาล	10,130	ครอบครัวยุค
นอกเขตเทศบาล / สุขาภิบาล	29,908	ครอบครัวยุค

สำหรับในเขตเทศบาล บริการให้แก่

อาคารพักอาศัย พาณิชย	ประมาณร้อยละ	37.84
โรงงานอุตสาหกรรม	ประมาณร้อยละ	58.65
ถนน, สถานที่ราชการ	ประมาณร้อยละ	3.52

จ่ายกระแสไฟฟ้าทั้งหมดเฉลี่ยเดือนละ 5,234,455.22 กิโลวัตต์/ชม.

จำนวนผู้ใช้ไฟฟ้าเพิ่มขึ้นเฉลี่ยปีละประมาณ 3,065 ครอบครัวยุค

สำหรับอำเภอเมืองบึงคานี ในปี 2525 มีจำนวนผู้ใช้ไฟฟ้าทั้งหมด 9,525 ครอบครัวยุค ใช้กระแสไฟฟ้ารวม 34,985,654 กิโลวัตต์คือชั่วโมง

ประปา การประปาเทศบาลเมือง ได้ผลิตน้ำประปาโดยอาศัยแหล่งน้ำดิบจากแม่น้ำบึงคานี และน้ำท่าศาล ผลิตน้ำประปาได้ 5,000 ม.³/วัน (ตลอด 24 ชั่วโมง) และได้จำหน่ายน้ำบริการประชาชน 5,000 ม.³/วัน โดยบริการให้แก่ประชาชนจำนวน 4,222 ครอบครัวยุค

โทรศัพท์ จังหวัดบึงคานี มีชุมสายโทรศัพท์ 3 ชุมสาย สามารถใช้โทรศัพท์ติดต่อกันได้ 3 อำเภอ ได้แก่ อำเภอเมืองบึงคานี สายบุรี และอำเภอหนองจิก และสามารถพูดทางไกลติดต่อกับจังหวัดอื่น ๆ ได้ทั่วประเทศ ในปี 2524 มีจำนวนเลขหมายโทรศัพท์ทั้งสิ้น 1,600 เลขหมาย โดยแยกจำนวนเลขหมายที่มีผู้เข้าคานีประ เกษผู้เข้าได้ดังนี้

บ้านพักอาศัย	257	เลขหมาย
ธุรกิจ	517	เลขหมาย
ราชการ	132	เลขหมาย
สาธารณะ	8	เลขหมาย
เครื่องห้วงพิเศษ	28	เลขหมาย

ตลาดสด ชุมชน เมืองบึงคานี มีตลาดสด 2 แห่ง เพื่อบริการให้แก่ประชาชนในเขตชุมชนเมือง ได้แก่

- ตลาดเทศบาลวิวัฒน์ 1 ถนนฤดี ตำบลอานาเนาะรู มีเนื้อที่ประมาณ 2 ไร่เศษ ตัวอาคารเป็นคอนกรีตชั้นเดียว มีผู้ขายของในอาคาร 250 ราย และผู้ขายนอกอาคาร 750 ราย ติดตลาดเฉพาะวันอังคาร พฤหัส เสาร์ อาทิตย์
- ตลาดเทศบาลวิวัฒน์ 2 ถนนพิพิธ ตำบลอานาเนาะรู มีเนื้อที่ประมาณ 3 ไร่เศษ ตัวอาคารเป็นอาคารคอนกรีต 2 ชั้น มีจำนวนผู้ขายในอาคาร 250 ราย นอกอาคาร 850 ราย ติดตลาดเฉพาะวันจันทร์ พุธ ศุกร์

สถานีขนส่ง ปัจจุบันชุมชนเมืองบึงคานี ยังไม่มีสถานีขนส่ง รถโดยสารต่าง ๆ อาศัยจอดพักอยู่ตามริมถนนสายต่าง ๆ ภายในเมือง ซึ่งมักจะเป็นบริเวณเดียวกับที่ตั้งของบริษัท รถโดยสาร เช่นรถโดยสารที่จะไปยังชุมชนต่าง ๆ ด้านทิศตะวันออกของเมืองและจังหวัดบราฮีวาส ก็จะจอดอยู่บริเวณถนนรามโกมุท หน้าบริษัทบึงคานีขนส่ง หรือรถโดยสารที่จะไปยังชุมชนต่าง ๆ ด้านทิศใต้ของเมืองและจังหวัดยะลา ก็จะจอดบริเวณถนนนาเกลือ ต่อกับถนนยะริง หน้าบริษัท พิธานจำกัด เป็นต้น ทำให้การสัญจรไปมาไม่สะดวก และไม่เป็นระเบียบ ดังนั้นปัจจุบันทางจังหวัด กำลังหาสถานที่ที่เหมาะสมเพื่อดำเนินการก่อสร้างสถานีขนส่งขึ้นในอนาคต

การบริการขนส่ง

การศึกษา สถานับการศึกษาในชุมชนเมืองบึงคานี มีทั้งหมด 16 แห่ง โดยแยกตามระดับการศึกษาได้ดังต่อไปนี้

- ระดับอนุบาล โรงเรียนที่สอนในระดับนี้มี 4 แห่ง เป็นโรงเรียนในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ 2 แห่ง และโรงเรียนเอกชน 2 แห่ง มีนักเรียนทั้งสิ้น 948 คน คิดเป็นร้อยละ 6.69 ของนักเรียนในชุมชนทั้งหมด เป็นชาย 477 คน หญิง 471 คน

- ระดับประถมศึกษา มีโรงเรียนที่สอนในระดับนี้ 10 แห่ง เป็นโรงเรียนเทศบาล 5 แห่ง โรงเรียนของสำนักงาน การประถมศึกษาแห่งชาติ 3 แห่ง และเอกชน 2 แห่ง มีจำนวนนักเรียนทั้งสิ้น 6,673 คน หรือร้อยละ 47.08 ของนักเรียนทั้งชุมชน เป็นชาย 3,477 คน หญิง 3,196 คน

- ระดับมัธยมศึกษา มีโรงเรียนที่สอนในระดับนี้ 3 แห่ง เป็นโรงเรียนของกรมสามัญศึกษา 2 แห่ง สอนตั้งแต่มัธยมศึกษาตอนต้น ถึงมัธยมศึกษาตอนปลาย และโรงเรียนของเอกชน 1 แห่ง สอนเฉพาะมัธยมศึกษาตอนต้น มีจำนวนนักเรียนทั้งสิ้น 4,514 คน หรือร้อยละ 31.84 ของนักเรียนทั้งหมด เป็นชาย 2,200 คน หญิง 2,294 คน

- ระดับ ป.ว.ช. มีโรงเรียนที่สอนระดับนี้ 3 แห่ง เป็นโรงเรียนของกรมอาชีวศึกษา 2 แห่ง และของเอกชน 1 แห่ง มีนักเรียนทั้งสิ้น 2,040 คน หรือร้อยละ 14.39 ของนักเรียนทั้งหมด เป็นชาย 1,106 คน หญิง 934 คน

ตาราง 3.18 อัตราส่วน ครู/ห้องเรียนต่อนักเรียนในชุมชนเมืองปัตตานี

ระดับการศึกษา อัตราส่วน	ระดับการศึกษา			
	อนุบาล	ประถมศึกษา	มัธยมศึกษา	อาชีวศึกษา
จำนวนครูต่อนักเรียน	1:27	1:25	1:19	1:14
จำนวนห้องเรียนต่อนักเรียน	1:36	1:33	1:39	1:32

ที่มา : กองผังเมืองรวม สำนักผังเมือง
สำหรับมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานีนั้น จะอยู่นอกเขตชุมชนเมือง โดยอยู่ห่างจากชุมชนเมืองประมาณ 2 กิโลเมตร จัดการศึกษาทั้ง 2 ระดับ คือ ระดับมัธยมศึกษา คือโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี และระดับปริญญาตรี

การแพทย์และสาธารณสุข การบริการด้านสาธารณสุข ในเขตชุมชนเมืองปัตตานี มีโรงพยาบาลและสถานพยาบาลที่ดำเนินการโดยรัฐบาล และดำเนินการโดยเอกชน มีดังนี้

- โรงพยาบาลจังหวัดปัตตานี ตั้งอยู่ถนนหนองจิก ตำบลสะบารัง มีเตียงคนไข้ 264 เตียง แพทย์ 10 คน พยาบาล 50 คน ผู้ช่วยพยาบาล 83 คน ในปี 2525 มีผู้ป่วยภายใน 13,019 คน ผู้ป่วยภายนอก 69,505 คน

- สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดปัตตานี ถนนสุฤษดิ์ ตำบลสะบารัง มีแพทย์ 1 คน พยาบาล 16 คน ผู้ช่วยพยาบาล 5 คน ให้บริการรักษาพยาบาลเฉพาะผู้ป่วยภายนอก

- ศูนย์อนามัยแม่และเด็กจังหวัดปัตตานี ถนนกะลาหือ ตำบลจะบังติกอ มีเตียงคนไข้ 2 เตียง พยาบาล 2 คน ผดุงครรภ์ 1 คน เปิดบริการเมื่อเดือนกันยายน พ.ศ. 2525

นอกจากนี้ยังมีหน่วยมาเลเลีย หน่วยควบคุมกาโรค และหน่วยโรคเท้าช้าง ให้บริการด้านรักษาพยาบาล ฉีดยาให้ภูมิคุ้มกันโรค สำหรับคลินิกเอกชนมีทั้งสิ้น 9 แห่ง ร้านขายยาประเภท ก. ประมาณ 35 ร้าน

ตารางที่ 3.19 เปรียบเทียบอัตราส่วน แพทย์ , พยาบาล และเตียงคนไข้ ต่อ ประชากร 1 คน

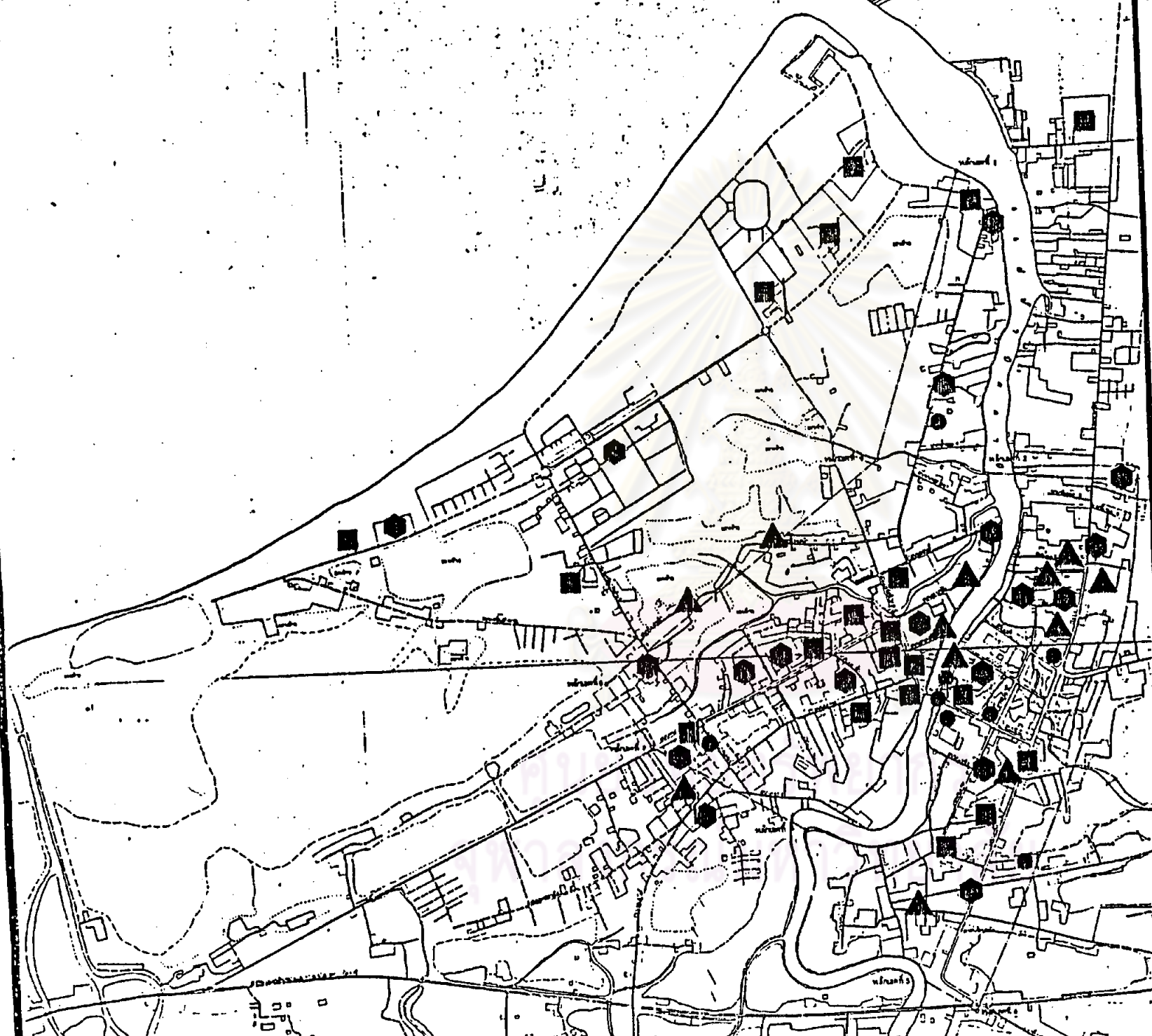
	เตียงคนไข้ 1 เตียง/ประชากร	แพทย์/ ประชากร	พยาบาล/ ประชากร
- เป้าหมายที่กระทรวงสาธารณสุข ตั้งไว้บน แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 4	1,617	18,700	2,900
- ชุมชน เมืองปัตตานี	132	3,182	604
- จังหวัดปัตตานี	1,413	33,741	5,619

ที่มา : กองผังเมืองรวม สำนักผังเมือง

จากตารางที่ 3.19 เปรียบเทียบอัตราส่วนเตียงคนไข้ แหthesis และพยาบาล ต่อประชากร ในชุมชนเมืองปัตตานี กับเป้าหมายที่กระทรวงสาธารณสุข กำหนดไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจ- และสังคมแห่งชาติฉบับที่ 4 พบว่าการบริการด้านการแพทย์ในชุมชนเมืองปัตตานี สูงกว่าเป้าหมายที่ทางกระทรวงตั้งไว้มากซึ่งน่าจะเพียงพอและไม่มีปัญหา ถ้าสถานบริการที่มีอยู่ให้บริการเฉพาะประชากรในชุมชนเท่านั้น แต่ในความเป็นจริงแล้ว การบริการสาธารณสุข ในเขตเมืองนั้น เป็นปัญหาที่สำคัญมากอันหนึ่ง เนื่องจากโรงพยาบาล และบุคลากร ต้องบริการและรับผิดชอบ ไม่เฉพาะแต่ประชากรในเขตชุมชนเมืองเท่านั้น ยังต้องบริการ และรับผิดชอบต่อประชากรทั้งจังหวัดที่มารับการรักษาพยาบาล การบริการจึงไม่ทั่วถึงและเพียงพอ ดังจะเห็นได้จากอัตราส่วนแพทย์ และพยาบาลต่อประชากรในระดับจังหวัด ยังต่ำกว่าเป้าหมายที่ทางกระทรวงกำหนดไว้มาก

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

- ลานศึกษา
- สถาบันราชการ
- ▲ ศาลากลาง
- บริการสาธารณะ

แผนที่ 12

แสดงการกระจายตัวของ
กิจกรรมบริการ ๘

มาตราส่วน 1:16,000

3 สภาพปัจจุบันของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

3.1 ความเป็นมา

ในปี พ.ศ. 2508 คณะรัฐมนตรี ได้อนุมัติให้คณะกรรมการภาคใต้ซึ่งมี พ.อ.ถนิต - คอมันตร์ เป็นประธาน ดำเนินการจัดตั้งมหาวิทยาลัยภาคใต้ขึ้นที่ตำบลรูสะมิแล อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี ใช้ชื่อว่า "มหาวิทยาลัยภาคใต้ (University of South Thailand) ในระยะแรกมีสำนักงานชั่วคราวของมหาวิทยาลัยที่คณะวิทยาศาสตร์การแพทย์ มหาวิทยาลัย มหิดล ต่อมาในปี พ.ศ. 2521 คณะกรรมการ ฯ ได้ดำเนินการก่อตั้งศูนย์ของมหาวิทยาลัย ขึ้นอีกแห่ง ที่ตำบลคอกหงษ์ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา และคณะกรรมการฯ เห็นว่า เพื่อให้สถาบันแห่งนี้เป็นศูนย์รวมในด้านจิตใจของประชาชนชาวไทย และเพื่อเป็นศิริมงคล แก่มหาวิทยาลัย ควรได้นำความกราบบังคมทูลพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เพื่อทรงพระราชทาน ชื่อให้แก่ มหาวิทยาลัย ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้พระราชทานชื่อ ว่า "มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์" ตามพระนามเดิมของ สมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก

จากนั้น เป็นต้นมา มหาวิทยาลัยได้ดำเนินงานมาด้วยความเจริญก้าวหน้าและ ได้เปิดคณะ วิชาต่างๆ ๑ คณะ พอสรุปได้ตามลำดับการจัดตั้งคณะดังนี้

ปี 2510	-	รับนักศึกษาคณะวิศวกรรมศาสตร์
ปี 2511	-	รับนักศึกษาคณะศึกษาศาสตร์
ปี 2512	-	รับนักศึกษาคณะวิทยาศาสตร์
ปี 2516	-	รับนักศึกษาคณะแพทยศาสตร์
ปี 2518	-	รับนักศึกษาคณะ มนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์
ปี 2519	-	รับนักศึกษาคณะวิทยาการจัดการ
ปี 2520	-	รับนักศึกษาคณะสหวิทยาการธรรมชาติและ ปลายปี 2520 รับนักศึกษามหาวิทยาลัยชุมชนภูเก็ต
ปี 2522	-	รับนักศึกษาคณะ เกษตรศาสตร์ - รับนักศึกษามัธยมศึกษา (สาขาเคมีศึกษา)

ปี 2523 - รับนักศึกษาคณะพยาบาลศาสตร์
(เดิมสังกัดคณะแพทยศาสตร์)

ปัจจุบันมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ แบ่งสถานศึกษาออกเป็น 2 วิทยาเขต และมีวิทยาลัยชุมชนอีก 1 แห่งดังนี้

1. วิทยาเขตปัตตานี เป็นที่ตั้งของคณะศึกษาศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ โครงการจัดตั้งคณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี โครงการส่งเสริมการศึกษา และฝึกอบรมภาคพิเศษศูนย์การศึกษาเกี่ยวกับภาคใต้ และโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยสงขลา ฯ
2. วิทยาเขตหาดใหญ่ เป็นที่ตั้งของคณะวิศวกรรมศาสตร์ คณะวิทยาศาสตร์ คณะแพทยศาสตร์ คณะวิทยาการจัดการ คณะทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม คณะพยาบาลศาสตร์ และคณะทันตแพทยศาสตร์
3. วิทยาลัยชุมชนภูเก็ท มีสำนักงานชั่วคราวที่โรงเรียนพิบูลสวัสดิ์ อำเภอเมือง จังหวัดภูเก็ต. เป็นศูนย์วิชาการที่จัดสอน และฝึกอบรมหลักสูตร ระยะสั้นต่างๆ เพื่อพัฒนาบุคลากรในภูมิภาคให้มีประสิทธิภาพ

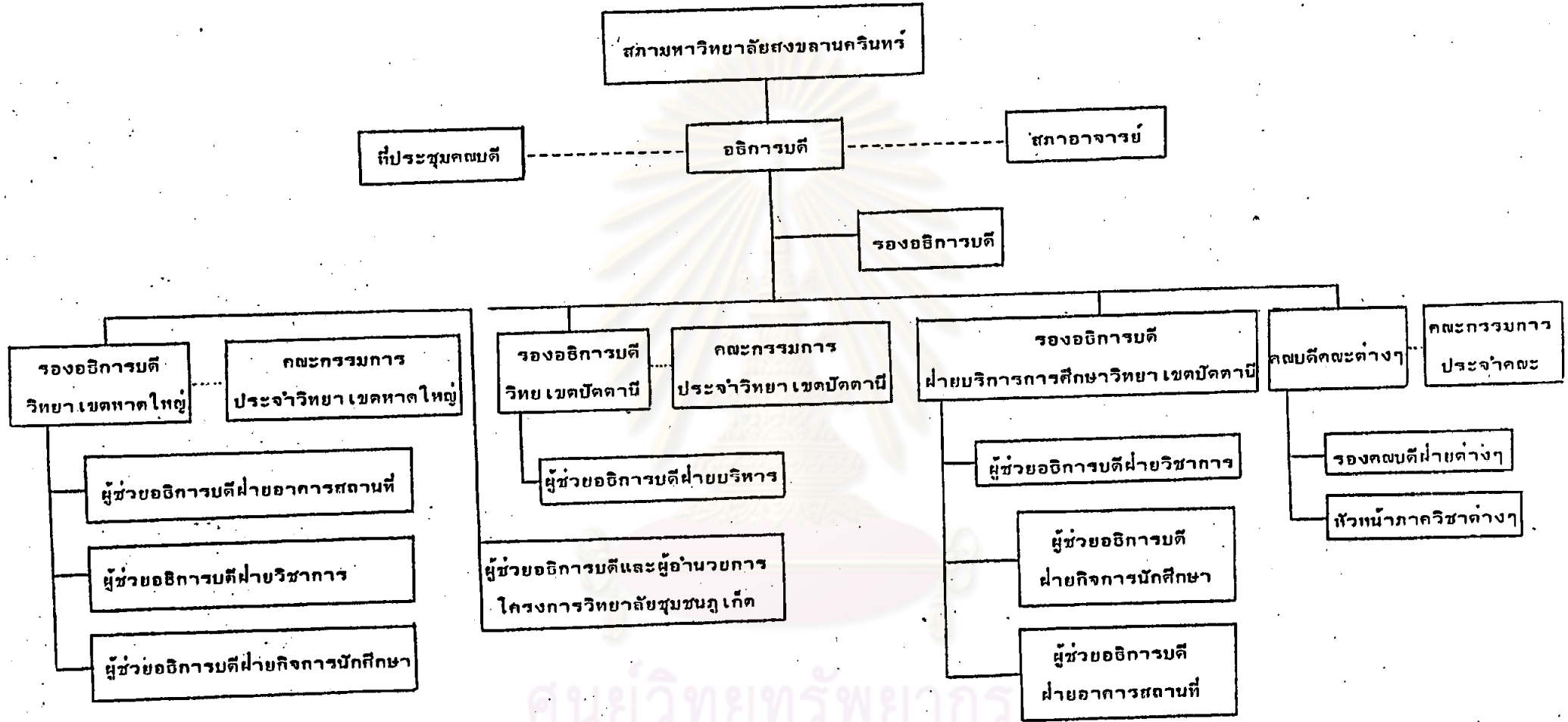
วัตถุประสงค์.

ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 2 กำหนดให้จัดตั้งมหาวิทยาลัยภูมิภาคขึ้นในภาคใต้ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นการขยายโอกาสทางการศึกษา ระดับสูงไปสู่ประชาชนในภาคใต้ และเป็นการเตรียมกำลังคน สำหรับพัฒนาประเทศในระดับ ภูมิภาคและท้องถิ่น เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการท้องถิ่น

นอกจากนี้ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ยังมีเจตนาเฉพาะลงไป เพื่อเป็นสถาบันอุดมศึกษาของรัฐบาล ที่จะช่วยแก้ปัญหาทางด้านการศึกษา เศรษฐกิจ และความมั่นคงของจังหวัดชายแดนภาคใต้อีกส่วนหนึ่งด้วย อันเป็นวัตถุประสงค์สำคัญซึ่งที่ต่างไปจากมหาวิทยาลัยแห่งอื่นๆ ของประเทศ

บุคลากร¹ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี มีบุคลากรทั้งสิ้น 541 คน โดยแยกเป็นอาจารย์ 204 คน ข้าราชการ 154 คน ลูกจ้างประจำ 183 คน

* 1. กองการเจ้าหน้าที่, มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี สํารวจเมื่อ 1 พฤษภาคม 25

แผนภูมิที่ ๓๑

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

นักศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลารา วิทยาเขตปัตตานี เริ่มรับนักศึกษารุ่นแรกในคณะศึกษาศาสตร์ เมื่อปีการศึกษา 2511 จำนวน 30 คน เข้าเรียนที่วิทยาเขตปัตตานี มีการศึกษา 2525 มหาวิทยาลัยสงขลารา วิทยาเขตปัตตานี ประกอบด้วยหน่วยงานระดับคณะ 2 คณะ โรงเรียนสาธิต 1รง มีนักศึกษาทั้งสิ้น 1,875 คน เป็นนักศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ 1,339 คน นักศึกษาคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ 536 คน และนักเรียนสาธิต 437 คน

ระบบบริหาร มหาวิทยาลัย สงขลารา มีสภามหาวิทยาลัย เป็นองค์กรสูงสุดในการบริหารงานของมหาวิทยาลัย มีอำนาจหน้าที่ในการวางนโยบายการดำเนินงานของมหาวิทยาลัย วางระเบียบและออกข้อบังคับต่างๆ ตลอดจนมีหน้าที่ควบคุมดูแลกิจการทั่วไปของมหาวิทยาลัย ด้วย

งบประมาณ มหาวิทยาลัย ได้รับงบประมาณตั้งแต่ปี 2509 โดยได้รับประมาณ 15,200,000 บาท และ 23,713,500 บาท ในปี 2510 เพิ่มขึ้นเป็น 24,465,900 บาท ในปีงบประมาณ 2511 ในปี 2525 มหาวิทยาลัย ได้รับงบประมาณแผ่นดิน รวมทั้งสิ้น 404,629,000 บาท โดยวิทยาเขตหาดใหญ่ได้รับ 349,809,100 บาท และวิทยาเขตปัตตานี ได้รับ 54,819,900 บาท ในจำนวนนี้ เฉพาะวิทยาเขตปัตตานี ได้แบ่งเป็นงบดำเนินการ 26,542,600 บาท และงบลงทุน 28,277,300 บาท¹

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

1. กองแผนงาน, มหาวิทยาลัยสงขลารา, รายงานประจำปี 2525

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ตั้งอยู่ด้านทิศตะวันตกเฉียงเหนือของเมืองปัตตานี มีเนื้อที่ประมาณ 371 ไร่ ทิศเหนือจดแนวฝั่งทะเล ทิศตะวันตกจดถนนเจริญประดิษฐ์ ทิศใต้และทิศตะวันออกจดบริเวณสวนมะพร้าวและที่รกร้าง ลักษณะพื้นที่ เป็นที่ราบลุ่ม มีน้ำท่วมขัง ในช่วงหน้าฝน สภาพดินส่วนใหญ่ เป็นดินเค็ม

3.2 ลักษณะการใช้ที่ดิน ประกอบด้วย บริเวณต่าง ๆ ดังนี้

บริเวณการศึกษา ได้แก่ บริเวณที่ใช้สร้างอาคารเรียน จำนวน 12 อาคาร อาคารเอนกประสงค์ อาคารสำนักเทคโนโลยีทางการศึกษา หอสมุด อาคารบริหาร และหอประชุม ในบริเวณอาคารเหล่านี้ ยังมีโรงอาหาร 2 แห่ง ร้านอาหาร 3 ร้าน ร้านสหกรณ์ และอาคารสโมนักศึกษา

บริเวณที่พักอาศัย ได้แก่บริเวณ หอพักนักศึกษา 6 หอ บ้านพักอาจารย์ ข้าราชการ และคนงาน สโมนอาจารย์

บริเวณสนามกีฬา และที่พักผ่อนหย่อนใจ ประกอบด้วย สนามกีฬา สระว่ายน้ำ ส่วนบริเวณพักผ่อน มหาวิทยาลัยได้ขุดคูน้ำ กว้างประมาณ 4 เมตร เพื่อเป็นอุระบายน้ำในหน้าฝน ขณะเดียวกัน ก็ใช้ที่บริเวณบริเวณพักผ่อนด้วย โดยปลูกต้นไม้ เป็นแนวยาว จากประตูใหญ่หน้ามหาวิทยาลัย จดประตูหลัง เป็นแนวตะวันตก-ตะวันออก ตามแนวคูน้ำด้วย

บริเวณอื่น ๆ ได้แก่ บริเวณที่ใช้เพื่อสาธารณูปโภค เช่น บริเวณโรงสูบน้ำประปา เนื่องจากระบบน้ำประปาเทศบาล ยังไม่ขยายเข้ามาบริเวณนี้ มหาวิทยาลัย จึงต้อง สูบน้ำบาดาลขึ้นมาใช้เองภายในมหาวิทยาลัย บริเวณโรงไฟฟ้า ปกคิมมหาวิทยาลัย ใช้กระแสไฟฟ้าจากการไฟฟ้าภูมิภาค แต่เนื่องจากระบบกระแสไฟฟ้าเกิดขัดข้อง ไฟฟ้าดับบ่อย ๆ ทั้งในมหาวิทยาลัย และในเมืองปัตตานี มหาวิทยาลัยจึงต้องมีโรงปั่นไฟฟ้าใช้เอง เมื่อระบบกระแสไฟฟ้าขัดข้อง นอกจากนี้ยังมีอาคาร เกษตร อาคารโรงรถ

การคมนาคมภายในบริเวณมหาวิทยาลัย ถนนทุกสายภายในมหาวิทยาลัย เป็นถนนคอนกรีต ยกเว้นถนนสายหลัก ซึ่งขนานกับแนวคูน้ำ เป็นถนนลาดยาง และถนนสร้างใหม่ บริเวณบ้านพักอาจารย์ ซึ่งกำลังดำเนินการก่อสร้าง ยังเป็นถนนดินอยู่ การเดินทางภายใน ส่วนใหญ่

ใช้เดิน และจักรยาน ส่วนการจราจรเข้า-ออก บริเวณมหาวิทยาลัย ใช้ประตูใหญ่ด้านหน้า มหาวิทยาลัย เพียงประตูเดียว ตั้งแต่เวลา 6.00 - 20.00 น. การเข้า-ออก หลังจากเวลาดังกล่าว ต้องมีบัตรผ่าน เป็นการเฉพาะ

นอกจากองค์ประกอบต่าง ๆ ที่กล่าวข้างต้นแล้ว มหาวิทยาลัยยังมี โรงเรียนสาธิตของมหาวิทยาลัย อีก 1 แห่ง โดยใช้ประโยชน์จาก อาคารต่าง ๆ ร่วมกับมหาวิทยาลัยด้วย

3.3 ความสัมพันธ์ระหว่างมหาวิทยาลัยกับชุมชนเมือง

เนื่องจากมหาวิทยาลัย มีลักษณะ เป็นชุมชนเล็ก ๆ ชุมชนหนึ่ง ดังนั้นก่อนที่จะศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่าง ชุมชนทั้งสอง ควรที่จะทราบถึง ลักษณะของประชากร ในมหาวิทยาลัย ดังนี้

1. ลักษณะประชากรในมหาวิทยาลัย ประชากรมหาวิทยาลัย สามารถจำแนกได้ 2 กลุ่มใหญ่ ได้แก่ กลุ่มนักศึกษา และกลุ่มผู้ทำงาน ในมหาวิทยาลัย รวมทั้งครอบครัว

นักศึกษา¹ นักศึกษามหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ในปีการศึกษา 2526-2527 มีจำนวนนักศึกษาทั้งสิ้น 2,400 คน ในจำนวนนี้เป็นนักศึกษาหลักสูตร ค่อเนือง (หลักสูตร 2 ปี) จำนวน 525 คน และนักศึกษาเหล่านี้พักอยู่ในที่พักของมหาวิทยาลัย จำนวน 904 คน หรือร้อยละ 37.7 ซึ่งน้อยมาก ที่เหลืออีกร้อยละ 62.3 ต้องพักในที่พักเอกชน นอกมหาวิทยาลัย

จากการศึกษาด้วยตัวอย่าง พบว่า นักศึกษามีรายได้ซึ่งได้รับจากผู้ปกครอง โดยเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 1,000- 2,000 บาทต่อเดือน ถึงร้อยละ 8.2 ร้อยละ 14.1 ได้รับน้อยกว่า 1,000 บาท ต่อเดือน และอีกร้อยละ 3.6 มีรายได้มากกว่า 2,000 บาทต่อเดือน

1. ฝ่ายประชาสัมพันธ์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

สำหรับการใช้จ่ายนั้น มีค่าใช้จ่ายโดยเฉลี่ยระหว่าง 1,000 - 2,000 บาทต่อเดือน มีร้อยละ 79 ร้อยละ 19 มีค่าใช้จ่ายต่อเดือน ค่ากว่า 1,000 บาท และอีกร้อยละ 2 มีค่าใช้จ่ายมากกว่า 2,000 บาทต่อเดือน

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ผู้ทำงาน ผู้ทำงานในมหาวิทยาลัย ได้แก่ อาจารย์ ข้าราชการ ลูกจ้างประจำ และลูกจ้างชั่วคราว จากการศึกษาด้วยตัวอย่าง ปรากฏว่า ผู้ทำงานส่วนใหญ่คือ ร้อยละ 56.9 มีอายุระหว่าง 22 - 30 ปี ร้อยละ 35.3 มีอายุระหว่าง 31 - 40 ปี และส่วนใหญ่คือร้อยละ 46.2 มีภูมิลำเนาจังหวัดต่าง ๆ ในภาคใต้ โดยผู้มีภูมิลำเนา บิดคธานี ร้อยละ 41.5 และอีกร้อยละ 7.7 มีภูมิลำเนาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคกลาง ที่เหลืออีกร้อยละ 4.6 มีภูมิลำเนากรุงเทพฯ เป็นที่น่าสังเกตว่า ผู้ทำงานทุกระดับส่วนใหญ่มีภูมิลำเนาภาคใต้ โดยเฉพาะผู้ทำงานตั้งแต่ ระดับ 3 ลงมา เป็นผู้มีภูมิลำเนาภาคใต้ทั้งหมด

นอกจากนี้ ร้อยละ 56.9 ของผู้ทำงาน สมรสแล้ว และอีกร้อยละ 40 เป็นคนโสด และหย่าร้าง/หม้าย ร้อยละ 3.1 และผู้ทำงานที่มีวุฒิการศึกษาตั้งแต่ปริญญาตรี ขึ้นไป มีอยู่ร้อยละ 60 ซึ่งได้แก่ อาจารย์ ข้าราชการระดับ 3 ขึ้นไป

ระยะเวลาการทำงานในมหาวิทยาลัย ผู้ทำงานส่วนใหญ่ร้อยละ 53.8 ทำงานยังไม่ครบ 5 ปี และร้อยละ 12.3 ทำงานครบ 5 ปีเต็ม ส่วนผู้ทำงานนานมากกว่า 5 ปี มีร้อยละ 33.8

สำหรับเหตุผลของการทำงานนั้น ร้อยละ 58.5 ตอบว่าเป็นเพราะมีภูมิลำเนาภาคใต้ ร้อยละ 13.8 คิดตามครอบครัว ร้อยละ 3.1 อยู่ในระหว่างใช้ทุนการศึกษา และอีกร้อยละ 24.6 ต้องการพัฒนาชนบท และการทำงานในอนาคตนั้น ผู้ทำงานร้อยละ 43.1 ตั้งใจจะทำงาน ไปจนเกษียณ ร้อยละ 27.7 ต้องการงานต่อไป อีกระยะหนึ่งประมาณ 5-10 ปี และบางคนก็คิดจะทำต่อไปมากกว่า 10 ปี ในขณะที่ผู้ทำงานร้อยละ 23.1 ยังไม่ได้ตั้งเป้าหมายใด ๆ ในเรื่องนี้ ส่วนอีกร้อยละ 6.2 อยู่ระหว่างรอโอกาสย้ายไปทำงานที่อื่น

การพักอาศัย ของผู้ทำงานในมหาวิทยาลัย ร้อยละ 53.8 พักในที่พักของมหาวิทยาลัย และร้อยละ 46.2 พักอยู่นอกมหาวิทยาลัย สำหรับผู้ทำงานที่พักอาศัยในที่พักของมหาวิทยาลัย ส่วนใหญ่คือร้อยละ 62.9 มีสถานภาพสมรส ร้อยละ 37.1 เป็นคนโสด และผู้ทำงานที่สมรส ซึ่ง สามี-ภรรยา ทำงานในมหาวิทยาลัย มีร้อยละ 40.9 และทำงานในเมือง ร้อยละ 36.4 เป็นแม่บ้านร้อยละ 13.6 และมีร้อยละ 9.1 ทำงานอยู่จังหวัดอื่น

ในภาคใต้ ส่วนสมาชิกในครอบครัว ของผู้ทำงานที่สมรสนั้น ร้อยละ 59.1 มีจำนวนสมาชิก
ในครอบครัว 3-4 คน ร้อยละ 22.7 มีสมาชิก 5-6 คน และร้อยละ 18.2 มีสมาชิก 2 คน
ซึ่งทั้งหมด ในจำนวนนี้เป็นผู้ทำงานในมหาวิทยาลัย ทั้งสาม-ภรรยา

ส่วนผู้ทำงานที่ทัศนอกมหาวิทยาลัย ส่วนใหญ่คือร้อยละ 56.7 สมรส และร้อยละ
36.7 เป็นคนโสด ผู้ทำงานที่ทัศนอกมหาวิทยาลัย ส่วนใหญ่คือร้อยละ 56.7 มีภูมิลำเนาปัตตานี
ซึ่งส่วนใหญ่ เป็นคนโสด ร้อยละ 58.8 และในจำนวนนี้ทั้งหมด ทัศนอกอยู่กับครอบครัว หรือ
พ่อ-แม่ ส่วนผู้ทำงานที่ทัศนอกมหาวิทยาลัย ที่มีภูมิลำเนาจังหวัดอื่น ๆ มีร้อยละ 43.3 และ
ส่วนใหญ่คือ ร้อยละ 92.3 เป็นผู้สมรส โดยที่สามหรือภรรยา ทำงานในเมืองร้อยละ 50 และ
ร้อยละ 41.7 ทำงานในมหาวิทยาลัยทั้งคู่ ผู้ทำงานที่มีภูมิลำเนาปัตตานีนั้น ส่วนใหญ่คือ ร้อยละ
71.4 มีสามหรือภรรยา ทำงานในเมือง ที่ทำงานในมหาวิทยาลัยทั้งคู่ มีเพียงร้อยละ 28.6
เท่านั้น

กล่าวโดยสรุปแล้ว ผู้ทำงานในมหาวิทยาลัย ส่วนใหญ่มีอายุอยู่ระหว่าง 22-30 ปี
และส่วนใหญ่ มีภูมิลำเนาภาคใต้ ในจำนวนนี้ เกือบครึ่งหนึ่งเป็นผู้มี ภูมิลำเนาปัตตานี รองลงมา
เป็นผู้มีภูมิลำเนาภาคใต้ และภาคอื่น ๆ เหตุผลของการทำงานส่วนใหญ่ เป็นคนในภูมิภาคนี้
และต้องการ พัฒนาชนบท ระยะเวลาการทำงานส่วนใหญ่ อยู่ระหว่าง 5 ปี แต่ร้อยละของ
ผู้ทำงานมานานกว่า 5 ปี ขึ้นไป ก็มีอัตราที่สูง ซึ่งกล่าวได้ว่า ผู้ทำงานตั้งใจทำงานที่มหาวิทยาลัย
อย่างจริงจัง

2 การคมนาคมติดต่อระหว่างมหาวิทยาลัยกับพื้นที่รอบนอก

การคมนาคมติดต่อระหว่างมหาวิทยาลัย และเมือง สามารถเดินทางติดต่อกันได้
สะดวก โดยเส้นทางถนนเจริญประดิษฐ์ แยกเข้าถนนโรงเหล้า แล้วมาออกถนนเดชา หรือใช้
เส้นทางถนนเจริญประดิษฐ์ออกไปถึงวงเวียนปากทางเข้าถนนเจริญประดิษฐ์ แล้วเลี้ยวเข้า
ถนนหนองจิก ออกถนนเดชา และถนนเจริญประดิษฐ์ สุดสายแล้ว เลี้ยวเข้าถนนมะกรูด
ออกถนนเดชา สำหรับหาหนะในการเดินทาง โดยปกติจะมีรถโดยสารเล็ก วิ่งระหว่าง มหา-
วิทยาลัย กับเมืองตลอดเวลา นอกจากรถโดยสารเล็กแล้ว ก็ใช้จักรยานยนต์และจักรยาน

เนื่องจาก ระยะทางระหว่างมหาวิทยาลัยกับเมือง ห่างกันประมาณ 2 กม. เท่านั้น

จากการสำรวจด้วยแบบสอบถาม พบว่า มีการเดินทาง เข้าเมืองไปทำธุรกิจ หรือ ไปใช้บริการในเมืองดังนี้

1. การเดินทางกลับภูมิลำเนา เป็นการเดินทางไปเพื่อ เยี่ยมเยียนบิดา-มารดา ญาติมิตร หรือทำธุรกิจ แบ่งได้เป็น 2 ประเภทใหญ่คือ
  - ประเภทที่ 1. มีความถี่โดยเฉลี่ย 3-7 ครั้งต่อปี มากกว่าพวกอื่น คือมีประมาณ ร้อยละ 44.7
  - ประเภทที่ 2. มีความถี่โดยเฉลี่ย 1-2 ครั้งต่อปี มีอยู่ร้อยละ 36.3
2. การเดินทางไปซื้อสินค้าบริการในเมือง นักศึกษาที่พักอยู่ใน มหาวิทยาลัย และนอกมหาวิทยาลัย บริเวณถนนเจริญประดิษฐ์ ร้อยละ 68 เดินทางเฉลี่ย 2-3 ครั้งต่อสัปดาห์ ร้อยละ 27 เดินทางเฉลี่ยตั้งแต่ 5 ครั้งขึ้นไปต่อสัปดาห์ และร้อยละ 5 เดินทางประมาณ สัปดาห์ละครั้ง ส่วนผู้ทำงานที่พักในมหาวิทยาลัย ร้อยละ 40 เดินทางมากกว่า 5 ครั้งต่อ สัปดาห์ ร้อยละ 31 เดินทาง 2-3 ครั้งต่อสัปดาห์ และร้อยละ 29 เดินทางเพียง 1 ครั้งต่อ สัปดาห์

นอกจากนี้ ยังมีการเดินทางเป็นปกติของนักศึกษา และผู้ทำงาน ซึ่งมีที่พักอยู่นอก มหาวิทยาลัย รวมทั้งการเข้าไปทำงาน ไปศึกษา ตลอดจนไปรับส่งบุคคล ในครอบครัว ในเมือง ของผู้ที่พักในมหาวิทยาลัยอีกด้วย

4. ใช้รถโดยสารเล็ก ส่วนผู้ทำงานร้อยละ 54 ใช้รถจักรยานยนต์ ร้อยละ 23 ใช้รถ โดยสารเล็ก และร้อยละ 20 ใช้รถยนต์ส่วนตัว

บริเวณที่ใช้บริการ บริเวณซึ่งผู้ทำงาน และนักศึกษาไปใช้บริการในเมืองปัตตานี ได้แก่ บริเวณย่านการค้า ที่ถนนพิพิธ ถนนปัตตานีภิรมย์ บริเวณตลาดเทศบาล 2 ถนนปรีดา ถนนอุดมวิทย์ คามลาคัม โดยเฉพาะถนนพิพิธ จัดเป็นถนนสายหลัก ที่มีความสำคัญมากของชุมชน เมืองปัตตานี เป็นบริเวณการค้าที่สำคัญ และคึกคักที่สุด ประกอบด้วยร้านค้าหลาย ๆ ประเภท ไว้บริการ เช่น ร้านอาหาร ร้านถ่ายรูป ร้านเครื่องเขียน ร้านชำ ร้านขายยา แผงขายผลไม้

และสินค้าบริโภคอื่น ๆ รวมทั้งตลาดนัดด้วย ฯลฯ จึงเป็นบริเวณที่นักศึกษาและผู้ที่ทำงานไปใช้
บริการมากที่สุด

3 ที่พักอาศัย เนื่องจากมหาวิทยาลัย มีที่พักไม่เพียงพอกับจำนวนนักศึกษา และ
ผู้ทำงาน ดังนั้น นักศึกษาและผู้ทำงานจำนวนหนึ่ง ต้องพักอยู่นอกมหาวิทยาลัย

ดังได้กล่าวไว้แล้วว่า มหาวิทยาลัย มีที่พักสำหรับ นักศึกษาประมาณ 904 คน ใน
จำนวนหอพักทั้งหมด 6 หอ เป็นหอพักชาย 2 หอ และหอพักหญิง 4 หอ โดยนักศึกษามีที่ 1 มี
สิทธิได้อยู่หอพักทุกคน ส่วนปี 2, 3 และ ปี 4 ใช้วิธีจับสลาก ที่เหลือออกไปพักคามหอพัก และ
บ้าน เข้านอกมหาวิทยาลัย ซึ่งส่วนใหญ่จะพักคาม หอพักบริเวณใกล้เคียง ๆ มหาวิทยาลัย ส่วนผู้ทำงาน
ก็เช่นกัน ซึ่งปัจจุบัน มหาวิทยาลัย มีที่พักสำหรับอาจารย์ ข้าราชการ และคนงาน แบบต่าง ๆ
รวมทั้งสิ้น 258 บูมิต แต่มีอาจารย์ ข้าราชการ ลูกจ้างประจำ 541 คน และคนงานอีกประมาณ
200 คน ซึ่งก็ถือว่าร้อยละ 34.8 พักอยู่ในที่พักมหาวิทยาลัย อีกร้อยละ 65.2 ต้องพักอยู่นอก
มหาวิทยาลัย

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

4 การเปลี่ยนแปลง

4. การเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินชุมชน เมืองบัตดามิ

การศึกษาลักษณะการใช้ที่ดิน และการเปลี่ยนแปลงพื้นที่การใช้ที่ดินชุมชน เมืองบัตดามิ ได้แบ่งการศึกษาออกเป็น 2 ช่วงเวลา คือ ช่วงเวลาระหว่างปี 2505 (อันเป็นปีก่อนการจัดตั้งมหาวิทยาลัย สงขลา. วิทยาเขตบัตดามิ) จนถึงปี 2519 โดยในช่วงนี้จะเป็นการเสนอรูปแบบการใช้ที่ดิน การเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินบางประเภท จะไม่ศึกษาพื้นที่การเปลี่ยนแปลง เนื่องจากข้อจำกัดด้านข้อมูล และในช่วงเวลาที่ 2 คือช่วงเวลาระหว่างปี 2519-2526 ซึ่งจะศึกษาทั้งการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการใช้ที่ดิน การเปลี่ยนแปลงพื้นที่และทิศทางการขยายตัวของชุมชน เมือง

1. การใช้ที่ดิน พ.ศ. 2505 (ดูแผนที่ 13 ประกอบ)

สภาพตัว เมืองบัตดามิในอดีตมีลักษณะ เป็น เมืองชนบท ประชาชนส่วนมาก มีอาชีพทางทำมาหากิน เล็ก ๆ น้อย ๆ ในทางการค้าขาย ทำการประมง ทำสวนมะพร้าว ปลูกยาง ความหนาแน่นของประชาชนเบาบาง ความเจริญทางด้าน เศรษฐกิจ เป็นไปอย่างธรรมดา¹ จากแผนที่ผังการใช้ที่ดินในอนาคต 2505 สามารถแบ่งองค์ประกอบต่าง ๆ ภายในตัว เมืองบัตดามิขณะนั้นได้ดังนี้

1. บริเวณราชการ อยู่ทางด้านตะวันตกของแม่น้ำบัตดามิ ตรงข้ามกับย่านการค้า การติดต่อระหว่างสองฝั่งแม่น้ำสะดวกดี ใช้เวลาเดินไม่เกิน 15-20 นาที ในบริเวณนี้ไม่มีกิจกรรมด้านการค้าปะปนอยู่เลย ความเห็นของผู้จัดทำโครงผังเมืองบัตดามิ เห็นว่าควรให้มีกิจกรรมทางการค้าย่อยขึ้นในบริเวณนี้ได้บ้าง เป็นการเพิ่มความครึกครื้นในบริเวณราชการและท่น เวลาให้กับพวกข้าราชการที่จำ เป็นต้องข้ามฟากเพื่อซื้อข้าวของต่าง ๆ

1. สำนักผังเมือง , กระทรวงมหาดไทย . โครงผังเมืองบัตดามิ 2505-2525

(หมายเหตุ . โรงพิมพ์คณะช่าง : 2506 . หน้า 17)

2. บริเวณโรงเรียน ตั้งอยู่ทางด้านตะวันตกของแม่น้ำและของเมือง เป็นส่วนใหญ่ นอกนั้นก็กระจายอยู่ตามแหล่งชุมชนด้านฝั่งตะวันออก ของเมืองด้วย

3. บริเวณย่านการค้า จะอยู่ทางด้านตะวันออกของเมืองเกือบทั้งหมด โดยจะเรียงตัวริมแม่น้ำปิตดาณี คือบริเวณถนนปิตดาณีภิรมย์ตลอดสาย บริเวณถนนฤทธิตลอดสาย บริเวณถนนอาเนาะรูและถนนปรีดา สำหรับการระดมบริเวณการค้านี้ ผู้เขียนวิเคราะห์จาก ลักษณะอาคาร หองแถว สันนิษฐานว่าน่าจะเป็นอาคารที่ประกอบการค้า และมีกิจกรรมด้าน บริการที่ระดมในแผนที่ เช่น โรงมหรสพ และตลาด เป็นต้น

4. บริเวณอุตสาหกรรม ยังไม่มีย่านอุตสาหกรรม โรงงานอุตสาหกรรม จะกระจายอยู่ภายในตัวเมือง เช่น โรงงานลูกโป่ง โรงงานบีบน้ำมันมะพร้าว โรงน้ำแข็ง

5. บริเวณพักอาศัย จะรวมกันเป็นหย่อม ๆ กระจายตามแนวฝั่งแม่น้ำ และเส้นทางคมนาคม โดยฝั่งตะวันตกของเมืองบริเวณ บ้านปากน้ำ บ้านมือดึง บริเวณ บ้านสะบารัง บริเวณหลังสำนักงานเทศบาลเมือง และฝั่งตะวันออกของเมือง บริเวณบ้าน จะมึงคอก บ้านอาเนาะรู และริมฝั่งแม่น้ำปิตดาณี เป็นต้น

6. บริการสาธารณูปโภค สาธารณูปการ

ประปา ที่ทำการประปา อยู่บริเวณถนนยะริง ด้านใต้ของเมือง การประปาใช้น้ำจากแม่น้ำปิตดาณี ซึ่งมีปัญหาเรื่องน้ำเค็มในบางปี

ไฟฟ้า เป็นไฟฟ้าสัมประทาน

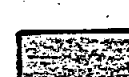

สะพาน มีสะพาน 1 สะพาน กว้างประมาณ 8 เมตร เชื่อมฝั่ง

ตะวันออกและตะวันตก ของแม่น้ำปิตดาณี

เรือนจำ มีเรือนจำตั้งอยู่ในที่แคบซิด ซึ่งทางจังหวัดเห็นว่า ควรย้ายออกไป และบริเวณเรือนจำควรจัดให้เป็นตลาดแห่งใหม่ แต่ในขณะนั้นยังมีเนื้อที่ว่างอีกมากจึงยังไม่มีควมจำเป็นต้องย้ายเรือนจำ เพื่อใช้ที่ดินบริเวณนั้นเพื่อประโยชน์อย่างอื่น

นอกจากบริเวณต่าง ๆ ดังกล่าวแล้ว เนื้อที่ภายในตัวเมืองยังประกอบด้วย บริเวณเกษตรกรรม เช่น บริเวณปลูกผัก สวนมะพร้าว และที่ว่างซึ่งที่ว่างบางแห่งก็เป็น ที่ลุ่มน้ำขัง

- บริเวณการค้า
- บริเวณที่อยู่อาศัย
- บริเวณอุตสาหกรรม
- บริเวณสถาบันราชการ
- บริเวณสถานศึกษา
- บริเวณสาธารณูปโภค
- บริเวณศาลากลาง
- บริเวณนันทนาการ
- บริเวณเกษตรกรรม และที่ว่าง

ที่มา สำนักผังเมือง

แสดงการใช้ที่ดิน พ.ศ. 2505

มาตราส่วน 1:16,000

สำหรับการเดินทางติดต่อกภายในตัวเมือง มีโครงข่ายถนนที่สามารถติดต่อกันได้สะดวก และเป็นระบบโครงข่ายถนนที่ส่งเสริมให้ตัวเมืองปัตตานี ขยายไปคำบลำน้ำ มีลักษณะเป็น Linear City โดยมีทางจราจรสายสำคัญวิ่งขนานไปตามลำน้ำทั้งสองฝากรอบตัวเมือง ทั้งนี้เพื่อคัดการจราจรภายใน ให้หนาแน่นจนเกินไป

ส่วนบริเวณโดยรอบตัวเมืองปัตตานี เป็นพื้นที่เกษตรกรรมทั้งหมด

การใช้ที่ดิน พ.ศ. 2519 (ดูแผนที่ 14 ประกอบ)

แม้ว่าชุมชนเมืองปัตตานี จะยังไม่มีผังเมืองและไม่มีการกำหนดการใช้ที่ดินที่แน่นอน แต่ลักษณะการใช้ที่ดินแบบเก่า เมื่อปี 2505 ยังคงปรากฏอยู่อย่างชัดเจน โดยอาศัยแม่น้ำปัตตานี เป็นแนวแบ่งประเภทการใช้ที่ดินที่เด่น ๆ คือ บริเวณสถาบันราชการ สถานศึกษา อยู่ฝั่งตะวันตกของแม่น้ำ และบริเวณการค้าอยู่ฝั่งตะวันออกของแม่น้ำ ส่วนการใช้ที่ดินประเภทอื่น ๆ เช่น บริเวณพักอาศัย สถานสถาน โรงงานอุตสาหกรรม โกดังเก็บสินค้า และ บริเวณสาธารณูปโภค สาธารณูปการ จะอยู่ปะปนกันและมีกระจายอยู่ทั้งสองฝั่งของแม่น้ำปัตตานี มีสะพานเดชะนุชิต เชื่อมการติดต่อกระหว่างฝั่งตะวันออก กระทบฝั่งตะวันตกได้โดยสะดวก

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ลักษณะการใช้ที่ดินใน เขตชุมชน เมืองมิดคานี พ.ศ. 2519 มีดังต่อไปนี้

1. บริเวณที่พักอาศัย	240.04	ไร่หรือร้อยละ	9.00
2. บริเวณสถานที่ราชการ	35.70	ไร่หรือร้อยละ	1.33
3. บริเวณสถานศึกษา	121.44	ไร่หรือร้อยละ	4.55
4. บริเวณศาสนสถาน	43.36	ไร่หรือร้อยละ	1.63
5. บริเวณการค้า	62.30	ไร่หรือร้อยละ	2.34
6. บริเวณอุตสาหกรรม	15.82	ไร่หรือร้อยละ	0.59
7. บริเวณโกดังเก็บสินค้า	10.37	ไร่หรือร้อยละ	0.39
8. บริเวณสาธารณูปการ	42.48	ไร่หรือร้อยละ	1.59
9. บริเวณที่พักผ่อนหย่อนใจ	24.25	ไร่หรือร้อยละ	0.81
10. บริเวณแม่น้ำลำคลองและถนน ตรอก ซอย	264.47	ไร่หรือร้อยละ	9.91
11. บริเวณที่ว่างและพื้นที่เกษตรกรรม	1,807.89	ไร่หรือร้อยละ	67.76
รวมพื้นที่ทั้งหมด	2,668.12	ไร่	

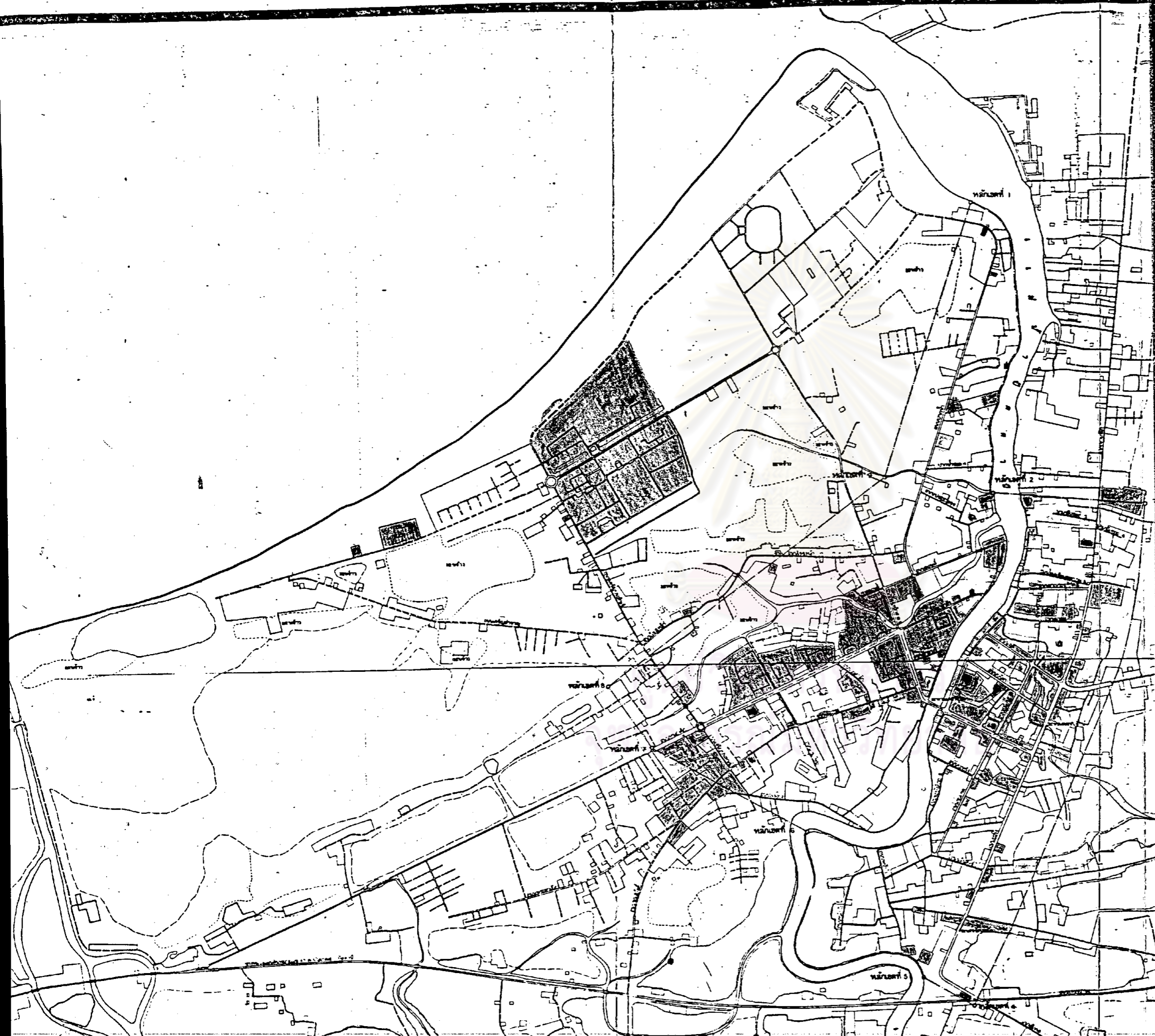
จากจำนวนเนื้อที่ของการใช้ที่ดินแต่ละประเภท จะเห็นว่า ชุมชนเมืองมิดคานี มีที่ว่างและพื้นที่เกษตรกรรมมากที่สุด ถึงร้อยละ 67.76 ของเนื้อที่ทั้งหมด พื้นที่บริเวณดังกล่าวประกอบด้วยสวนมะพร้าว มักเป็นที่ลุ่มและน้ำท่วมทุกปี หากจะมีการก่อสร้างอาคาร ต้องถมที่อย่างน้อยประมาณ 1 เมตรขึ้นไป นอกจากนั้นก็เป็นพื้นที่สวนมะพร้าวและสวนผัก แสดงว่าตัวเมืองมิดคานี ยังมีพื้นที่ที่สามารถขยายตัวเมืองออกไปได้อีกมาก

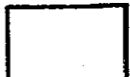

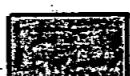

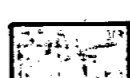
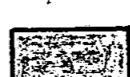

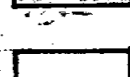
สำหรับการใช้ที่ดินประเภทที่พักอาศัย มีเนื้อที่ประมาณ 240.04 ไร่ หรือร้อยละ 9 ของพื้นที่ทั้งหมด จัดเป็นการใช้ที่ดินที่มีเนื้อที่มากที่สุด ในจำนวนเนื้อที่ที่มีการปลูกสร้างอาคารทั้งหมดของชุมชน คือประมาณร้อยละ 42 ของพื้นที่ปลูกสร้างอาคารทั้งหมด และเมื่อพิจารณาพื้นที่และจำนวนประชากรของแต่ละตำบล คือตำบลสะบารัง อาเนาะรู และจะบังคิกอ ในปี 2519 ประกอบพบว่าตำบลอาเนาะรูมีการพักอาศัยหนาแน่นที่สุด คือ 9,177 คนต่อกม.² รองลงมาคือ ตำบลสะบารัง ความหนาแน่นประมาณ 4,483

109

- บริเวณการค้า
- บริเวณที่อยู่อาศัย
- บริเวณอุตสาหกรรม
- บริเวณสถาบันราชการ
- บริเวณสถานศึกษา
- บริเวณสาธารณูปโภค
- บริเวณศาลากลาง
- บริเวณนันทนาการ
- บริเวณโกดังเก็บสินค้า
- บริเวณเกษตรกรรม และที่ว่าง

ที่มา รายงานวิจัยเมืองปัตตานี

แสดงการใช้ที่ดิน พ.ศ. 2519

มาตราส่วน 1:16,000

คนต่อกม.² แต่เนื่องจาก เป็นตำบลที่มีเนื้อที่มากที่สุด จึงมีความหนาแน่นน้อยกว่าตำบล
จะบังคอก เล็กน้อย ตำบลจะบังคอกมีความหนาแน่นประชากรเท่ากับ 4,533 คนต่อกม.²
แต่มีประชากรน้อยที่สุด คือ 4,352 คนเท่านั้น

การเปลี่ยนแปลงพื้นที่การใช้ที่ดินใน เขตชุมชน เมืองปัตตานี

การใช้ที่ดิน พ.ศ. 2519-2526 (ดูแผนที่ 14 ประกอบ)

เมื่อพิจารณาถึงการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดิน ที่เพิ่มขึ้นจากเดิมเป็นร้อยละ
ระหว่าง พ.ศ. 2519-2526 พบว่ามีการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินในบริเวณใกล้กับ
สินค้ามากที่สุด คือร้อยละ 382.16 หรือเฉลี่ยเพิ่มขึ้นร้อยละ 54.59 ต่อปี รองลงมา
คือบริเวณหักอ้ายร้อยละ 306.6 หรือร้อยละ 43.8 ต่อปี บริเวณอุตสาหกรรม ร้อยละ
279 หรือร้อยละ 39.9 ต่อปี บริเวณที่ราชการร้อยละ 205.32 หรือร้อยละ 29.33
ต่อปี และบริเวณการค้าร้อยละ 132.74 หรือร้อยละ 18.96 ต่อปี ตามลำดับ จะเห็น
ว่าการเปลี่ยนแปลงที่เพิ่มขึ้น เป็นร้อยละ จากเดิมในช่วง 2519-2526 นั้น บริเวณใกล้กับ
เก็บสินค้ามีการเปลี่ยนแปลงมากที่สุด รองลงมาได้แก่ บริเวณหักอ้าย อุตสาหกรรม
สถานที่ราชการ และบริเวณการค้า ตามลำดับ แต่หากพิจารณาจากร้อยละของการเปลี่ยน-
แปลงพื้นที่ทั้งหมด ปรากฏว่าพื้นที่การใช้ที่ดินบริเวณหักอ้ายมีการขยายตัวมากที่สุด ถึง
ร้อยละ 430.69 รองลงมาได้แก่ บริเวณการค้าร้อยละ 48.40 บริเวณแม่น้ำลำคลอง
และถนน ครอบงาย ร้อยละ 46.54 บริเวณสถานที่ราชการร้อยละ 42.9 บริเวณ
อุตสาหกรรมและใกล้กับสินค้า ร้อยละ 25.85 และ 23.19 ตามลำดับ ส่วนพื้นที่
การใช้ที่ดินที่มีการเปลี่ยนแปลงลดลงอย่างมากได้แก่ บริเวณที่ว่างและพื้นที่เกษตร ซึ่ง
ในช่วงปี 2519-2526 มีการเปลี่ยนแปลงลดลงเป็นร้อยละจากเดิม เท่ากับ ร้อยละ
-47.78 หรือลดลงเฉลี่ยร้อยละ -6.83 ต่อปี (ดูตารางที่ 3.20 3.21 ประกอบ)

ตารางที่ 3.21 การเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินที่เป็น built-up area

ประเภทการใช้ที่ดิน	ปี 2519		ปี 2528		การเปลี่ยนแปลงจากเดิม		%การเปลี่ยนแปลงทั้งหมด
	เนื้อที่(ไร่)	ร้อยละ	เนื้อที่(ไร่)	ร้อยละ	เนื้อที่(ไร่)	ร้อยละ	
1. บริเวณพักอาศัย	240.04	42.00	976	63.34	735.96	306.60	75.91
2. บริเวณการค้า	62.30	10.90	145	9.41	82.7	132.74	8.53
3. บริเวณอุตสาหกรรม	15.82	2.77	60	3.89	44.18	279.27	4.56
4. บริเวณสถานศึกษา	121.44	21.25	146	9.47	24.56	20.22	2.53
5. บริเวณศาสนสถาน	49.36	7.59	46	2.99	2.64	6.09	0.27
6. บริเวณสถานีราชการ	35.70	6.25	109	7.07	73.30	205.32	7.56
7. บริเวณโกดังสินค้า	10.37	1.81	50	3.24	39.63	382.16	4.09
8. บริเวณสาธารณูปการ	42.48	7.43	9	0.58	-33.48	-78.81	-3.45
	571.51	100.00	1,541	100.00	969.49	169.64	100.00

ที่มา : วิเคราะห์จากตารางที่ ๓.๒๐

เมื่อพิจารณาเฉพาะการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดิน เป็นพื้นที่ปลูกสร้างอาคาร (built-up area) ในช่วงปี 2519-2528 เป็นร้อยละของการเปลี่ยนแปลงทั้งหมด พบว่า พื้นที่การใช้ที่ดินบริเวณพักอาศัย มีการขยายตัวมากที่สุด คือร้อยละ 75.91 รองลงมาได้แก่ บริเวณการค้า ร้อยละ 8.53 บริเวณสถานีราชการ ร้อยละ 7.56 บริเวณอุตสาหกรรม และโกดังสินค้า ร้อยละ 4.56 และ 4.09 ตามลำดับ ส่วนบริเวณสาธารณูปการ ซึ่งมีอัตราการเปลี่ยนแปลงลดลงทั้งนี้เนื่องจาก กิจกรรมสาธารณูปการได้มีการขยายตัวออกไปนอกเขตชุมชนเมือง เพื่อความสะดวกที่จะขยายกิจการในอนาคต อีกทั้งให้บริการแก่ประชาชนได้ทั่วถึงทั้งใน เขตชุมชนเมืองและบริเวณนอกเขตเมือง

สำหรับทิศทางการขยายตัวของเมือง

จะเห็นว่า ใน

ปี 2525 นั้น การใช้พื้นที่ปลูกสร้างอาคารของเมือง มีลักษณะหนาแน่น และเกาะกลุ่มอยู่บริเวณริมสองฝั่งแม่น้ำปาดธานี ซึ่งแยกพิจารณาโดยมีค แนวแม่น้ำเป็นเกณฑ์ได้ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 3.20 การเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดิน พ.ศ. 2519-2526

ประเภทการใช้ที่ดิน	พ.ศ. 2519		พ.ศ. 2526		การเปลี่ยนแปลง		ร้อยละการเปลี่ยนแปลงทั้งหมด
	เนื้อที่(ไร่)	ร้อยละ	เนื้อที่(ไร่)	ร้อยละ	เนื้อที่(ไร่)	ร้อยละ	
1. บริเวณพักอาศัย	240.04	9.00	976	34.38	735.96	306.60	430.69
2. บริเวณการค้า	62.30	2.34	145	5.11	82.7	132.74	48.40
3. บริเวณอุตสาหกรรม	15.82	0.59	60	2.11	44.18	279.27	25.85
4. บริเวณสถานศึกษา	121.44	4.55	146	5.14	24.56	20.22	14.37
5. บริเวณโกดังเก็บสินค้า	10.37	0.39	50	1.76	39.63	382.16	23.19
6. บริเวณศาสนสถาน	43.36	1.63	46	1.62	2.64	6.09	1.54
7. สถานที่ราชการ	35.70	1.33	109	3.84	73.30	205.32	42.90
8. สาธารณูปการ	42.48	1.59	9	0.32	-33.48	-78.81	-19.59
9. บริเวณสถานพักผ่อน	24.25	0.91	10	0.35	-14.25	-58.76	-8.34
10. แม่น้ำลำคลอง ถนน	264.47	9.91	344	12.12	79.53	30.07	46.54
11. ที่ว่างและบริเวณเกษตร	1,807.89	67.76	944	33.25	-863.89	-47.78	-505.55
รวม	2,668.12	100.00	2,839	100.00	170.88	6.40	100.00

ที่มา : ๑) รายงานวิจัยการใช้ที่ดิน ของอาจารย์เพิ่ม นิลรัตน์ คณะมนุษยศาสตร์

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

๒) สำนักผังเมือง กระทรวงมหาดไทย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

1. ผังตะวันออกของแม่น้ำ จะเรียงตัวตามแนวถนนเลียบบแม่น้ำ คือบริเวณถนนปัดดาภิรมย์ และถนนค่าง ๆ ที่เชื่อมต่อกับถนนปัดดาภิรมย์ ได้แก่ บริเวณถนนปรีดา ถนนฤดี ถนนมายอ และถนนอาเนาะรู ซึ่งบริเวณดังกล่าวจัดเป็นบริเวณเมืองเก่า และศูนย์กลางชุมชนดั้งเดิม แล้วค้อมลงมาตอนใต้ของเมือง ตามแนวถนนเลียบบแม่น้ำเช่นกัน คือ บริเวณถนนจะมิงคิกอ ถนนหน้าวัง และปลายถนนยะริง

2. ผังตะวันตกของแม่น้ำ เริ่มจากบริเวณใกล้ปากแม่น้ำปัดดาภิรมย์ ทางตอนเหนือของเมืองลงมาตามแนว ปากน้ำ ลงมาจากถนนสุฤษดิ์ ค้อมลงมาจาดถนนเคซา และถนนสะบารัง แล้วแยกออกไปด้านตะวันตกของเมืองตามแนว ถนนหนองจิก และถนนมะกรูด

และอาจกล่าวได้ว่า การใช้พื้นที่ปลูกสร้างอาคารของเมืองในปี 2505 ตามแนวถนนต่าง ๆ ดังกล่าวข้างต้น จะอยู่ในขอบเขตรัศมี ประมาณ 15-1 กิโลเมตร จากบริเวณศูนย์กลางเมือง และลักษณะการปลูกสร้างอาคาร จะลดความหนาแน่นลงตามระยะห่างจากศูนย์กลางออกไป หากพิจารณารูปแบบของเมืองจะเห็นว่า เป็นลักษณะชุมชนที่มีศูนย์กลางเดียว และการขยายตัวของเมือง จะเป็นแบบ Linear Development โดยขยายตัวตามแนวแม่น้ำ และเส้นทางคมนาคม

ในปี 2519 ทิศทางการขยายตัวของการใช้พื้นที่ปลูกสร้างอาคาร เริ่มขยายออกไปรอบนอกชุมชนเก่ามากขึ้น โดยจะขยายเชื่อมบริเวณต่าง ๆ ให้ต่อเนื่องกัน และเพิ่มการใช้พื้นที่ ปลูกสร้างอาคารให้มีความแออัดมากยิ่งขึ้น โดยมีการขยายตัว และเพิ่มความหนาแน่นในบริเวณเดิมของปี 2505 จึงถือให้บริเวณถนนต่าง ๆ ที่กล่าวแล้วนั้น เป็นแกนหลักของการขยายตัว โดยที่สำคัญลดหลั่นกันไป นอกจากบริเวณที่กล่าวแล้ว ในชวาวปี 2519 นี้ การใช้พื้นที่ปลูกสร้างอาคาร ได้ขยายทิศทางออกไปทางทิศตะวันตก ตามแนวถนนหนองจิก และถนนมะกรูดเท่านั้น และขยายทิศทางไปทางเหนือ ตามเส้นทางถนนเจริญประดิษฐ์ ซึ่งเป็นถนนไปสู่บริเวณมหาวิทยาลัย และการขยายตัวของการใช้พื้นที่ปลูกสร้างอาคารในบริเวณนี้ทั้งหมด เป็นผลมาจากการก่อตั้งมหาวิทยาลัย เป็นสำคัญ โดยที่ก่อนการจัดตั้งมหาวิทยาลัยนั้น ตั้งแต่ถนนเจริญประดิษฐ์ (ซึ่งเป็นถนนตัดใหม่ เมื่อเริ่มการก่อตั้งมหาวิทยาลัย) ขึ้นไปจนถึงบริเวณที่ตั้งมหาวิทยาลัย เป็นพื้นที่สวนมะพร้าวและที่ว่าง (เป็นผืนงอกเงย)

และในปี 2526 กิจทางการขยายตัวของการใช้พื้นที่ปลูกสร้างอาคาร มีลักษณะ การขยายตัวในลักษณะและทิศทางเดิม คือ เป็นการเพิ่ม ความหนาแน่นในบริเวณเดิม และขยาย ตัวออกจากแกน เดิมออกไป

ส่วนที่ขยายออกไปมากได้แก่ บริเวณคอนเทนีอ์คจากบริเวณที่ 1 คือ บริเวณถนน นานาเกลียว ตั้งแต่ช่วงคอกกับถนนฤดี ขึ้นไปทางเหนือ จนสุด เส้นแบ่ง เขตเทศบาล และขยายออก นอกเขตชุมชน ขึ้นไปจนสุดปากน้ำปัดคานี บริเวณท่าเทียบเรือชายฝั่ง เป็นบริเวณขยายตัวอย่าง รวดเร็ว ในช่วงระยะเวลา 2-3 ปีก่อนปีปัจจุบัน ทั้งนี้สืบจากโครงการเขตอุตสาหกรรม และ โครงการก่อสร้างท่าเทียบเรือชายฝั่ง ตามแผนพัฒนาเมืองรอง ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม แห่งชาติฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2525-2529) เพื่อรองรับอุตสาหกรรมที่จะกระจายจากเมืองหลัก (สงขลา - หาดใหญ่) ส่วนทางทิศใต้ของบริเวณที่ 1 นี้ นอกจากจะเพิ่มความหนาแน่นแล้ว ยังขยายตัวออกไปสุดแนวถนนยะรัง

สำหรับบริเวณที่ 2 ด้านฝั่งตะวันตก นอกจากจะขยายตัวออกไปตามแนวถนน 3 ทิศทางแล้ว มีการเพิ่มความหนาแน่น โดยเฉพาะตามแนว ถนนหนองจิก - เจริญประดิษฐ์ และ และโรงเหล้า เป็นบริเวณที่ได้รับผลกระทบจากมหาวิทยาลัยโดยตรง เนื่องจากบริเวณดังกล่าว ไม่มีตัวกระตุ้นอื่นที่จะมีผลให้เกิดการขยายตัวของพื้นที่ปลูกสร้างอาคารบริเวณนี้ จึงสันนิษฐานว่า เป็นผลจากมหาวิทยาลัย ส่วนบริเวณแนวถนนมะกรูด สาเหตุของการขยายตัว ส่วนหนึ่งเนื่องจาก เป็นศูนย์ราชการ นอกจากนี้ทิศทางการขยายตัว ยังเกิดขึ้นอีกแนวหนึ่ง คือบริเวณถนนโรงเหล้า สาย 8. ขึ้นไปทางเหนือ ซึ่งเป็นศูนย์ราชการแห่งใหม่

จากทิศทางการขยายตัวของการใช้พื้นที่ ปลูกสร้างอาคารทั้ง 3 ช่วงปีนั้น สรุปได้ว่า แนวโน้มการขยายตัวของการใช้พื้นที่ ปลูกสร้างอาคารของชุมชนเมืองปัดคานีนั้น มีทิศทางการขยาย ตัวออกจากบริเวณศูนย์กลางออกไป ตามเส้นทางคมนาคมสำคัญ 5 แนว หรือ 5 แกนด้วยกัน ซึ่ง สรุปได้ คือ

1. บริเวณฝั่งตะวันออกของแม่น้ำ ตามแนวถนนนาเกลียวขนานขึ้นไปกับแนวแม่น้ำ จดปากน้ำ บริเวณท่าเทียบเรือ ส่วนด้านใต้ตามแนวถนนยะรัง ลงมาจนสุดถนนยะรัง จดกับ ถนนเพชรเกษม บริเวณนอกชุมชนเมือง

2. บริเวณฝั่งตะวันตก ตามแนวถนนระกรุด ถนนหนองจิก-เจริญประดิษฐ์ ถนน
โรงเหล้า สาย 8. ขึ้นไปทางเหนือขนานไปกับถนนปากน้ำ

และสำหรับการใช้พื้นที่ปลูกสร้างอาคาร ที่หนาแน่น บริเวณริม 2 ฝั่งแม่น้ำ
ส่วนใหญ่เป็นผลมาจาก กิจกรรมด้านประมงเป็นหลัก นอกจากนี้ ยังมีลักษณะทางสังคมประการ
หนึ่ง ซึ่งสำคัญมากต่อการกำหนดรูปแบบการขยายตัวของการใช้พื้นที่ปลูกสร้างอาคาร ลักษณะ
เกาะกลุ่มหนาแน่น คือ การรวมกลุ่มกันอยู่ในบริเวณเดียวกัน ของผู้นับถือศาสนาอิสลาม ซึ่ง
เป็นลักษณะ เด่นที่สุดของการขยายตัวของการใช้พื้นที่ปลูกสร้างอาคาร ลักษณะหนาแน่นของ
ชุมชน เมืองปัตตานี

ศูนย์วิทยพัทยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

4.2 การเปลี่ยนแปลงประชากร

เนื่องจากไม่สามารถหาจำนวนประชากรระดับตำบลในเขตชุมชนเมืองและอำเภอเมืองฯ ในช่วยปีก่อนตั้งมหาวิทยาลัย ฉะนั้นในการศึกษาถึงการเปลี่ยนแปลงประชากรจึงเริ่มพิจารณาการเปลี่ยนแปลงจากปี ๒๕๑๓ - ๒๕๒๔ โดยพิจารณาเปรียบเทียบเป็นร้อยละของการเปลี่ยนแปลงทั้งอำเภอเมืองฯ ได้เป็นกลุ่มดังต่อไปนี้

กลุ่มที่ ๑ เป็นกลุ่มตำบลที่มีอัตราการเปลี่ยนแปลงค่อนข้างสูงได้แก่ ตำบลอาเนาะรู และ ตำบลจะบังติกอ ซึ่งเป็นตำบลในเขตชุมชนเมืองทั้งคู่มีอัตราการเปลี่ยนแปลงร้อยละ ๔๗.๖ และ ๑๔.๖ ตามลำดับ

กลุ่มที่ ๒ เป็นกลุ่มตำบลที่อัตราการเปลี่ยนแปลงสูง เป็นตำบลนอกเขตชุมชนทั้งคู่ได้แก่ ตำบลบานา มีอัตราการเปลี่ยนแปลงร้อยละ ๑๒.๔ และตำบล รุสะมิแล ซึ่งเป็นตำบลที่ตั้งมหาวิทยาลัย มีอัตราการเปลี่ยนแปลงร้อยละ ๑๐.๗

กลุ่มที่ ๓ กลุ่มตำบลที่อัตราการเปลี่ยนแปลงปานกลางได้แก่ ตำบลบาราเฮาะ ตำบลปุดด ตำบลตันยงลูโละ และตำบลตะลูโมะ มีอัตราการเปลี่ยนแปลง ๖.๗ , ๖.๖ , ๖.๖ , และ ๖.๑ ตามลำดับ

กลุ่มที่ ๔ กลุ่มตำบลที่อัตราการเปลี่ยนแปลงต่ำ ได้แก่ตำบลกะปิยอ ปะกาอะริง คลองมาบัง และบาราโหม เปลี่ยนแปลงร้อยละ ๓.๔ , ๓.๗ , ๑.๔ , และ ๐.๗ ตามลำดับ

และตำบลที่อัตราการเปลี่ยนแปลงประชากรลดลง ได้แก่ตำบลสะบารัง ซึ่งเป็นตำบลในเขตชุมชนเมือง เปลี่ยนแปลงลดลงร้อยละ - ๒๒.๔

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

3 การเปลี่ยนแปลงจำนวนสถานประกอบการค้า - บริการในเขตชุมชนเมือง

ในปี 2519 ชุมชนเมืองปัดดาณี มีสถานประกอบการค้าและบริการจำนวน 473 แห่ง¹ เป็นการค้าบริการร้อยละ 37.6 และการค้าปลีกและอื่น ๆ ร้อยละ 62.4 (ประเภทการค้าไม่สามารถจำแนกย่อยได้อีกเนื่องจากไม่มีข้อมูล) ต่อมาในปี 2522 ชุมชนเมืองปัดดาณีมีสถานประกอบการค้า บริการทั้งสิ้น 603 แห่ง² เพิ่มขึ้นจากเดิม 130 แห่ง หรือเพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ 9 ต่อปี ในจำนวนนี้ แยกประเภทได้ 8 ประเภทดังต่อไปนี้

การค้าส่ง	จำนวน	9	แห่ง
การค้าปลีก	"	226	"
การค้าบริการ	"	195	"
การค้าผลิต - ปลีก	"	2	"
การค้าส่ง - ปลีก	"	53	"
การค้าส่ง - บริการ	"	7	"
การค้าปลีก - บริการ	"	65	"
การค้าส่ง - ปลีก - บริการ	"	3	"

และจากตารางที่ จะเห็นว่า ร้อยละของการค้าปลีกยังคงสูงกว่าการค้าประเภทอื่น คือมีถึงร้อยละ 44 ของประเภทการค้าทั้งหมด

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹ เทศบาลเมืองปัดดาณี, แผนพัฒนาฉบับที่ 1 พ.ศ. 2524. หน้า 109

² กองวิจัย สำนักผังเมือง กระทรวงมหาดไทย, รายงานวิจัยเมืองปัดดาณี พ.ศ. 2523 หน้า 1

ตารางที่ 3.22 ลักษณะการขยายตัวของกิจการค้าแต่ละประเภทกิจกรรม

ในเขตชุมชนเมืองปัตตานี พ.ศ. 2522

ประเภทกิจกรรม	สถานประกอบการ		จำนวนสถานประกอบการค้า - บริการ ที่เปิดดำเนินการในแต่ละช่วง					
	จำนวนแห่ง	%	ต่ำกว่า 5 ปี	6-10 ปี	11-15 ปี	16-20 ปี	21-25 ปี	26 ปี ขึ้นไป
การค้าส่ง	9	1.5	3	2	2	2	-	-
การค้าปลีก	266	44.1	99	81	28	27	7	14
การค้าบริการ	198	32.8	101	53	19	19	3	3
การค้าผลิต - บริการ	2	0.3	-	1	-	1	-	-
การค้าส่ง - ปลีก	53	8.8	19	12	6	4	2	10
การค้าส่ง - บริการ	7	1.2	4	-	1	1	-	1
การค้าปลีก - บริการ	65	10.8	33	23	5	3	1	-
การค้าส่ง - ปลีก - บริการ	3	0.5	1	2	-	-	-	-
รวม	603	100.0	260	184	61	57	13	28

ที่มา: กองวิจัย สำนักผังเมือง กระทรวงมหาดไทย

ตารางที่ 3.2 การเปลี่ยนแปลงจำนวนสถานประกอบการค้า - บริการ

ในเขตชุมชนเมืองปัตตานี ระหว่าง ปี 2522 - 2526

ประเภทสถานประกอบการ การค้า - บริการ	จำนวนสถานประกอบการ				การเปลี่ยนแปลง		
	พ.ศ. 2522		พ.ศ. 2526		จำนวน	ร้อยละจากเดิม	ร้อยละเฉลี่ย
การค้าส่ง	9	1.5	10	1.26	1	11.0	2.8
การค้าปลีก	266	44.1	286	36.11	20	7.5	1.9
การค้าบริการ	198	32.8	328	41.42	130	65.7	16.4
การค้าผลิต - บริการ (ปลีก)	2	0.3	72	0.25	0	0	-
การค้าส่ง - ปลีก	53	8.8	78	9.85	25	47.2	11.8
การค้าส่ง - บริการ	7	1.2	16	2.02	9	128.6	32.2
การค้าปลีก - บริการ	65	10.8	48	5.81	-19	-29.2	-7.3
การค้าส่ง - ปลีก - บริการ	3	0.5	26	3.28	23	768.7	191.7
รวม	603	100.00	792	100.00	189	31.3	7.6

ที่มา: สำนักผังเมือง รายงานวิจัยเมืองปัตตานี ฉบับ 2522 , และ 2526 หน้า 159 และหน้า 10

สรุปลักษณะการเปลี่ยนแปลงจำนวนสถานประกอบการค้าบริการ ในชุมชนเมือง บิดคานี ในช่วงเวลาคือ ช่วงปี 2519-2526 โดยส่วนรวมแล้ว สถานทางการค้า-บริการ ของชุมชนมีปริมาณการขยายตัวค่า และเป็นไปอย่างช้า ๆ เฉลี่ยร้อยละ 9.6 ต่อปี และเมื่อ พิจารณาถึงการเปลี่ยนแปลงในแต่ละประเภทการค้า-บริการ พบว่ากิจการค้าประเภทการค้า-บริการ กลับมีอัตราการเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้น เท่ากับร้อยละ 12 ต่อปี แสดงว่าการค้าบริการ ในชุมชนเมืองมีความสำคัญมากขึ้น ทั้งนี้เนื่องจาก การดำเนินโครงการพัฒนาเมือง ทั้งโครงการ ภาครัฐบาลและเอกชน ตามนโยบายในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2525-2529) โดยกำหนดให้บิดคานี เป็น เมืองรอง โครงการดังกล่าวได้แก่

1. โครงการเขตอุตสาหกรรม บริเวณตำบลยานา อำเภอเมืองบิดคานี ซึ่ง อยู่บริเวณด้านทิศเหนือฝั่งตะวันออกของแม่น้ำบิดคานี คาดว่าเมื่อเสร็จสิ้นโครงการแล้ว จะมีการอพยพ เข้าของประชากรบริเวณนี้มากขึ้น
2. โครงการก่อสร้างท่าเทียบเรือ และการขุดลอกร่องน้ำ เพื่อสนับสนุนกิจการ อุตสาหกรรม และการขนส่งทางน้ำ
3. โครงการก่อสร้างสถานีขนส่ง ซึ่งชุมชนเมืองบิดคานีปัจจุบันยังไม่มี
4. โครงการขยายเขตเทศบาลเมือง โดยขยายพื้นที่ออกไป ครอบคลุมพื้นที่ ตำบลยานา ตำบลรูสะมิแล และบางส่วนของตำบลละลุโม๊ะ และตำบลบาราเฮาะ ทั้งนี้เนื่องจาก เขตเทศบาลปัจจุบันมีความหนาแน่นมากประมาณ 8,105 คนต่อ กม.²
5. เป็นโครงการของภาคเอกชน คือ การสร้างศูนย์การค้า อาคารพาณิชย์ โรงภาพยนตร์ และตลาดในเนื้อที่ 22 ไร่ บริเวณสี่แยกถนนหนองจิก ต่อกับถนนเจริญประดิษฐ์ ซึ่งโครงการนี้กล่าวได้ว่า เป็นผลมาจากการมีมหาวิทยาลัยโดยตรง ทั้งนี้เนื่องจากมหาวิทยาลัย เป็นแหล่งผู้บริโภคขนาดใหญ่ ที่จะมาใช้บริการในศูนย์นี้ โดยไม่ต้องเดินทางเข้าไปในเมือง หรือ กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ โครงการดังกล่าวเกิดขึ้น เพื่อให้บริการแก่ประชากรมหาวิทยาลัย เป็นหลัก

ตารางที่ 3.24 จำนวน และ ประเภทร้านค้า ในชุมชนเมืองปัตตานี

จำแนกรายถนนสำคัญ : สำรวจเมื่อวันที่ 28 ธันวาคม 2525.

ประเภท ร้านค้า	ถนนบริเวณสำรวจ														* ประเภทร้านค้าในแต่ละถนน													
	รวม	เจริญประดิษฐ์	หนองจิก	เดชา	มะกรูด	พิพิธ	ปัตตานีภิรมย์	ปรีดา	ฤดี	อุดมวิทย์	กะลาหอ	นาเกลือ	รามโกมุท	ยะรัง	รวม	เจริญประดิษฐ์	หนองจิก	เดชา	มะกรูด	พิพิธ	ปัตตานีภิรมย์	ปรีดา	ฤดี	อุดมวิทย์	กะลาหอ	นาเกลือ	รามโกมุท	ยะรัง
รวม	705	54	19	24	34	82	103	58	83	79	32	42	34	63	100.0	7.7	2.7	3.4	4.8	11.8	14.6	7.9	11.8	11.2	4.5	6.0	4.8	8.9
1. ขายอาหารสำเร็จรูป	126	25	2	2	8	17	23	14	9	3	6	9	5	5	18.0	46	11	8	18	21	22	25	11	4	19	21	15	8
2. ของชำ	99	7	1	4	6	12	20	6	13	11	7	10	2	-	14.0	13	5	17	18	15	13	11	18	14	22	24	6	-
3. เสื้อผ้าเครื่องแต่งกาย	92	5	-	-	4	14	18	10	18	24	2	-	1	-	13.0	9	-	-	12	17	16	18	19	30	6	-	3	-
4. เครื่องใช้ในบ้าน	85	-	-	2	-	3	7	8	17	15	5	8	7	15	12.1	-	-	8	-	4	7	11	20	19	16	19	21	24
5. สถานเริงรมย์	3	-	-	-	-	1	2	-	-	-	-	-	-	-	0.4	-	-	-	-	1	2	-	-	-	-	-	-	-
6. บริการ	179	15	15	12	13	20	85	11	14	15	9	7	8	15	25.4	28	79	50	38	24	24	20	17	19	28	17	24	24
7. เครื่องเขียน	17	-	-	2	-	3	4	3	4	-	-	-	1	-	2.4	-	-	8	-	4	4	5	5	-	-	-	3	-
8. ผลิตภัณฑ์	3	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	1	1	0.4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	3	-
9. ซ่อมรถ	93	2	-	2	4	10	6	4	10	10	2	7	9	27	13.2	4	11	8	12	12	6	7	12	13	6	17	26	43
10. อื่น ๆ	6	-	1	-	-	2	-	2	-	1	1	-	-	1	1.1	-	-	-	-	2	-	4	-	1	3	-	-	2